PRODROMUS FLORAE BATAVAE.

Volumen II. Pars I.
(*Plantae cellulares. Musci frondosi et Hepaticae.*)

EDITIO ALTERA.

NIEUWE LIJST

DER

Nederlandsche Blad- en Levermossen,

UITGEGEVEN DOOR DE

Nederlandsche Botanische Vereeniging.

Nijmegen,
F. E. MACDONALD.
1893.

PRODROMUS

FLORAE BATAVAE.

PRODROMUS
FLORAE BATAVAE.

VOLUMEN II. PARS I.

(*Plantae cellulares. Musci frondosi et Hepaticae.*)

EDITIO ALTERA.

NIEUWE LIJST

DER

Nederlandsche Blad- en Levermossen,

UITGEGEVEN DOOR DE

Nederlandsche Botanische Vereeniging.

NIJMEGEN,
F. E. MACDONALD.
1893.

Gedrukt bij F. E. Macdonald te Nijmegen.

Na het overlijden van de heeren Dr. F. Dozy en Dr. J. H. Molkenboer, de schrijvers van het 2e deel, 1e stuk van den Prodromus Florae Batavae, bevattende de Musci, die in het Stam-Herbarium der Vereeniging voor de Nederlandsche Flora, door de leden nedergelegd waren, heeft Mr. L. H. Buse eene revisie dezer planten ondernomen.

De resultaten van dat onderzoek heeft hij voor een gedeelte bekend gemaakt in de 1e Serie van het Nederlandsch Kruidkundig Archief Deel IV, Stuk 4, bl. 476 v.v. en Deel V, Stuk 4, bl. 289 en 385 v.v. Na dien tijd heeft Mr. Buse dienaangaande niets meer gepubliceerd; echter zijn toen alle Musci van het Vereenigings-Herbarium door hem nagezien.

Wij mogen het als bekend aannemen, dat Dr. C. M. van der Sande Lacoste, een onzer eerste bryologen, zich nooit op den voorgrond geplaatst heeft, maar steeds met een bescheiden plaats tevreden is geweest, maar ook dat hij, tot zoolang zijn krachten het toelieten, is blijven voortgaan de bryologische flora van ons land te onderzoeken en vooral in de laatste jaren die van de provincie Limburg. Van alle

door hem gevonden planten, heeft hij exemplaren in het Vereenigings-Herbarium nedergelegd en dat materiaal voortdurend met nieuw gevonden voorwerpen en met autentieke exemplaren uit andere Herbaria vergeleken.

Op verzoek van het bestuur der Nederlandsche Botanische Vereeniging is Dr. VAN DER SANDE LACOSTE in 1876 begonnen om de Musci van het Vereenigings-Herbarium weder aan een nader onderzoek te onderwerpen en de uitkomsten hiervan heeft hij medegedeeld in het bekende „Overzicht der Mossoorten, welke in de provincien van Nederland zijn waargenomen, gerangschikt van het Noorden des lands naar het Zuiden" in het Nederlandsch Kruidkundig Archief, 2e Serie, 3e deel, bladz. 163 v.v. Ook de Hepaticae zijn daarna door hem onder handen genomen en als „Overzicht der Levermossen" evenzoo gerangschikt, in hetzelfde deel van het Archief, blad 305 v.v. opgenomen (*); tot een 2e uitgave van dat stuk van den Prodromus was hij echter niet te bewegen.

Het bestuur der Vereeniging meende evenwel aan de nagedachtenis van Dr. VAN DER SANDE LACOSTE verschuldigd te zijn, zijn werk te publiceeren, omdat daaruit zou blijken wat de Vereeniging, wat onze Flora aan hem verplicht is, maar ook wat anderen er toe hebben bijgedragen om dit gedeelte van onze Flora meer bekend te doen worden.

Ons medelid de Heer TH. H. A. J. ABELEVEN heeft die

(*) Waarom Dr. VAN DER SANDE LACOSTE de meeste varieteiten van de Hepaticae in de 1e uitgave van den Prodromus door hem opgenomen, thans tot de soort teruggebracht heeft, is ons onbekend; slechts een paar varieteiten heeft hij behouden.

taak welwillend op zich genomen en in het Vereenigings-Herbarium de planten gerangschikt in dezelfde volgorde als zij in deze 2e uitgave zijn opgenomen. Om verloren gaan te voorkomen zijn alle exemplaren derzelfde soort op één of meer vellen papier bevestigd en deze in een omslag van het zware papier van het Herbarium nedergelegd. Alles wat door Dr. van der Sande Lacoste aan de revisie is onderworpen volgt nu onmiddellijk achter elkander, zoodat later in te komen exemplaren van species achteraan moeten bevestigd worden. De verbeteringen zijn door Mr. Buse aangegeven op lila papier, door Dr. van der Sande Lacoste op groen papier.

De Musci zijn gerangschikt naar de Synopsis Muscorum europaeorum van W. P. Schimper, 1876, de Hepaticae naar de Synopsis Hepaticarum van Gottsche, Lindenberg en Nees von Esenbeck, 1844 (1847).

Ten slotte zij nog vermeld, dat alleen die groeiplaatsen opgenomen zijn, waarvan exemplaren in het Herbarium aanwezig zijn en dat wanneer de maanden cursijf gedrukt zijn, dit betrekking heeft op de vruchtdragende exemplaren.

Juli 1893. *Het bestuur voornoemd,*

Dr. W. F. R. SURINGAR, *Voorzitter.*
Dr. J. G. BOERLAGE, *Conservator Herbarii.*
Th. H. A. J. ABELEVEN, *Secretaris.*

VERKORTINGEN.

Abel.	=	Th. H. A. J. Abeleven.
B.	=	Mr. A. de Beijer.
Bond.	=	R. Bondam.
v. d. B.	=	Dr. R. B. van den Bosch.
Buse.	=	Mr. L. H. Buse en H. D. Gildemeester Buse.
Dass.	=	Dr. M. Dassen.
Dz.	=	Dr. F. Dozy.
Franq.	=	J. L. Franquinet.
v. H.	=	Dr. H. C. van Hall.
v. Heijn.	=	J. van Heijningen.
Holk.	=	F. Holkema.
v. Hov.	=	F. J. J. Slingsby van Hoven.
Kraamw.	=	Dr. P. J. Kraamwinkel.
M. Dk.	=	Dr. I. I. F. H. T. Merkus Doornik.
Miq.	=	Dr. F. A. W. Miquel.
Mb.	=	Dr. J. H. Molkenboer.
Oud.	=	Dr. C. A. J. A. Oudemans.
Lac.	=	Dr. C. M. van der Sande Lacoste.
Splitg.	=	F. L. Splitgerber.
Sprée	=	Dr. Th. Sprée.
Stekh.	=	J. H. Schuurman Stekhoven.
Strat.	=	S. E. Stratingh.
Sur.	=	Dr. W. F. R. Suringar.
Top	=	W. G. Top.
v. d. Tr.	=	Dr. J. E. van der Trappen.
Un.	=	Excursien door de leden der Vereeniging na afloop der Zomervergaderingen.
Walr.	=	A. Walraven.
B. W.	=	Dr. H. Boursse Wils.
Wtw.	=	Dr. J. Wttewaal.
In Herb.	=	In het Stam- of Vereenigings-Herbarium.

Classis Acotyledoneae.

Subclassis Bryinae.

Series Pleurocarpae.

Tribus Hypnaceae.

Ordo Hypneae.

Hylocomium *Schpr.*

1. **H. loreum** *Schpr.* (*Hypnum loreum* L.) Op den grond, zoowel in dennen- als in loofbosschen, op lage en in bergachtige streken; in venen en op heidevelden. ♃. *Dec.—Sept.*

   In Herb.: Groningen, Miq.; Kuikhorne, Sprée; Harendermolen, Witteveen bij Haren, v. H.; — Olterterp, m. vr. Sprée; — Beek, m. vr. v. H., Un. 1847; Bergendal, m. vr. B.; Ubbergen, m. vr. Abel.; Lochem, m. vr. Miq.; Soerenschebosch, m. vr. Lac., Un. 1849; bij Voorst, m. vr. Wtw.; Ede, m. vr. Lac., Buse; Wolfhezen, m. vr., Oosterbeek, Buse; Essenburg bij Harderwijk, Bond.; Rozendaal bij Velp, m. vr. Un. 1849, Buse; — de Grebbe, m. vr. Lac.; — Haarlemmerhout, Brakelbosch bij Haarlem, Mb.; Bergerbosch bij Alkmaar, Lac.; — Breda, Un. 1852; tusschen Dongen en Rijen en tusschen 's Gravenmoer en Loon op Zand, v. d. Tr.; — Plasmolen, v. d. B.; Gronsveld, m. vr. Buse.

2. **H. triquetrum** *Schpr.* (*Hypnum triquetrum* L.) Algemeen op vochtige beschaduwde plaatsen in zandgrond, bosschen, duinen, weiden, grasvelden, sphagneten enz.; op aan de zon blootgestelde heuvelachtige plaatsen vruchtdragend. ♃. *Aug.* – *Mei.*

In Herb.: Helpen, m. vr.; Helpman bij Groningen; — Kuikhorne, m. vr.; — Paterwolde; Emmen; Assen; bij Ree en Zeien; — Ootmarsum; Zalk; Kampen; — Harderwijk; Leuveren bij Harderwijk; Willinkhof bij Winterswijk; Soerenschebosch; Ede, m. vr.; Wolfhezen, m. vr.; Velp, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; Beek; Bergendal, m. vr.; Hatert, m. vr.; — Amersfoort; de Bilt, m. vr.; — duinen op 't Vlie; Vlieland; Kalfjeslaan bij Amsterdam; Oud-Diemen; Bentveld; Haarlem; Bennebroek, m. vr.; Leiduin bij Haarlem, m. vr.; — Haagsche duin; Scheveningen; Warmond; Langeveld bij Noordwijkerhout; Lisse; Delft; — Zuid-Beveland; Walchersche duinen; Zoutelande; — Boxmeer; — Mook; Valkenburg; Geulem; Sittard; St. Pietersberg; Maastricht.

3. **H. squarrosum** *Schpr.* (*Hypnum squarrosum* L.) In grasvelden op drogen zand- en kleigrond; in bosschen en duinen; op veen- en kalkgrond. ♃. *Nov.* — *Mei.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Helpman, m. vr.; Helpen, m. vr; Haren; — Groot Lankum bij Franeker, m. vr; Mildam; Veenwouden, m. vr.; — Paterwolde, m. vr.; Emmen; — Ootmarsum; Kampen; Lutte; — Harderwijk; Nijmegen, m. vr.; Renkum, m. vr.; Ede; Rosendaal; — Utrecht; Zuilen; Amersfoort; — Wieringen; Vlieland; Oud-Diemen; Amsterdam; Haarlem, m. vr.; Bronstee bij Haarlem, m. vr.; — Haagsche duin; Leiden, m. vr.; Abtspoel, m. vr.; Warmonderhek, m. vr.; — Zuid-Beveland; — Rosmalen, m. vr.; — St. Pietersberg; Horst.

4. **H. brevirostrum** *Schpr.* (*Hypnum brevirostrum* Ehrh.)

In bosschen aan den voet van en op boomstammen; in heidevelden; langs beekjes. ♃. *Sept.—Maart.*

In Herb.: in de Spalder-, Elspeeter-, Vierhouten- en Gortelerbosschen op de Veluwe en in het Beekbergerwoud, Lac.; Apeldoorn, Top.; Ede, m. vr. Lac., Buse; Oosterbeek, m. vr. Buse; Ubbergen, B.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — St. Antonie, Buse; — Overgeul, Valkenburg, Gulpen, Sevenum, Lac.; Maastricht, m. vr. Franq.; Mook, Buse.

5. **H. splendens** *Schpr.* (*Hypnum splendens* Hedw.) Op den grond in dennen- en loofbosschen; op begroeide plaatsen in de duinen; in venen. ♃. *April—Sept.*

In Herb.: Harendermolen, m. vr.; Onland; — Kuikhorne, m. vr.; Mildam; — Emmen; Weerdinge; — Zwolle; Zalk; Oosterhout bij Kampen; Ootmarsum; — Harderwijk; Twello; Soerenschebosch, m. vr.; Arnhem, m. vr.; Wolfhezen; Renkum; Beekhuizen, m. vr.; Velp, m. vr.; Epe; Ubbergen, m. vr.; Neerbosch; Oosterhoutschebosch bij Nijmegen; — Amersfoort; Zeist; de Bilt; Driebergen, m. vr.; Darthuizen, m. vr.; — Vlieland; Oud-Diemen; Amsterdam; Bennebroek, m. vr.; — Haagscheduin; Hillegommerduin, m. vr.; — Wemeldinge; — Breda; Groot-Zundert; — Plasmolen, m. vr.; St. Pietersberg.

Hypnum *Dill.*

6. **H. scorpioides** L. Op moerassige en veenachtige heidegronden, in drassige weilanden, op zandigen kleigrond, in duinvalleien. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: tusschen Groningen en Eelderwolde, m. vr. v. H.; — tusschen Paterwolde en Eelderwolde, m. vr. v. H.; Onland bij Eelderwolde, m. vr. Strat.; — Oldenzaal, Giethoorn, Lac.; Ootmarsum, Miq.; Denekamp, Buse; — Uddelerveen tusschen Vaassen

en Epe, m. vr., Epe, Ede, Venendaal, Lac.; Renkum, Otterlo, Lunteren, Voorst, Beekbergen, Buse; Harderwijk, m. vr. v. H.; Nijkerkerveen, Bond.; — Achttienhoven, m. vr. Lac., B.W.; — Bentveld, Mb.; duinen bij Zandvoort, Buse; bij de Hoorn en Mientegrond op Texel, Vlieland, Lac.; — Persijnspan bij Wassenaar, Dz. en Mb.; — Breda, Un. 1852; Rozendaal, Un. 1860; aan de Tongreep te Valkenswaard bij Steenbergen, Oosterhoutsche heide bij Breda, Udenhout, Lac.; Breda, Un. 1852; — bij den Plasmolen, Lac..

7. H. **stramineum** *Dicks.* Op moeras- en veengrond, meestal op Sphagna en andere mossen. ♃. Voorjaar tot begin van den zomer; *Aug.*

In Herb.: Vlachtwedde, Lac.; — Weerdinge, Valte, Lac.; — Lutte bij Oldenzaal, Lac., Buse; Denekamp, Buse; — Renkum, Buse; Groesbeeksche heide, Un. 1847; Winkeweerd bij Apeldoorn, m. vr. Lac.; — Jachtlust bij de Bilt, Lac.; — Peel bij Boxmeer, Un. 1853; Peel bij Oplo, Un. 1853; Zoekveen bij Groot-Zundert, Un. 1860; Helenaveen, Lac.; — de Plasmolen, Sevenum, Lac..

8. H. **purum** *L.* In de duinen, in bosschen, op heide- en veengronden en langs wegen. ♃. *Aug.—Maart.*

In Herb.: Sterrebosch, m. vr. en Helpman bij Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Helpen, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; Slochteren, m. vr.; — Mildam; — Oosterbroek, m. vr.; Emmen; — Deventer; Denekamp; Kampen; Zalk; — Hattem; Harderwijk; Soerenschebosch, m. vr.; Zutphen, m. vr.; Gorsel, m. vr.; Renkum; Bennekom, m. vr.; Wolfhezen; Heelsum; Ede; Dorenwerd, m. vr.; Middachten; Huis Hulsen, m. vr.; Beek, m. vr.; Oosterhoutschebosch bij Nijmegen; Neerbosch, m. vr.; Meerwijk; — Amersfoort; Oud-Leusden; Zuilen, m. vr.; Achttienhoven; de Bilt; — Texel; Wieringen; Vlieland; Zeeburg; Haarlem, m. vr.; Bloemendaal; Over-

veen, m. vr.; Diemermeer; — Warmond, m. vr.; Katwijk, m. vr.; Noordwijk; Meerburg; Leiden; Leimuiden; — Zuid-Beveland, m. vr.; Goes, m. vr.; Walchersche duinen; — Groot-Zundert; — de Plasmolen; Horst; St. Pietersberg.

9. **H. Schreberi** *Willd.* In loof- en dennenbosschen, op grasgronden, veen- en heidegronden, in de duinen. ♃. *Dec.—Sept.*

In Herb.: Harendermolen; — Mildam; — Fries, m. vr.; Emmen, m. vr.; — Denekamp; Ootmarsum; Zwolle; — Renkum, m. vr.; Ede; Velp; Arnhem; Ubbergen, m. vr.; Meerwijk; Beek, m. vr.; Groesbeek, m. vr.; Trijselenberg bij Hattem; Leuveren bij Harderwijk; Harderwijk; Soerenschebosch; — Driebergen, m. vr.; Amersfoort; de Bilt, m. vr.; Huis ter Heide; — Oud-Diemen; duinen bij Haarlem; Kalfjeslaan bij Amsterdam; — Wassenaar; Warmond; Sassenheim; Lisse; Lisserduinen; Haagsche duinen; — Walchersche duinen; — Groot-Zundert; Deurne; — Geulem; Valkenburg.

10. **H. cuspidatum** *L.* Op veen- en moerasgronden, op vochtige plaatsen in bosschen, in rietvelden, langs vijvers, in duinpannen, in dennenbosschen en langs wegen. ♃. *Maart—Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr.; Esserweg bij Groningen, m. vr.; — Mildam; — Paterwolde, m. vr.; Eelderwolde, m. vr.; Weerdinge; Valte; — Ootmarsum; Kampen; Deventer; Denekamp; Delden; Zwolle, m. vr.; — Nijkerk, m. vr.; Soerenschebosch; Harderwijk; Leuvenum; Apeldoorn; Beekbergerwoud, m. vr.; Twello; Ellekom; Dorenwerd, m. vr.; Renkum, m. vr.; Wolfhezen; Beek, m. vr.; Huis Ubbergen; Oosterhoutschebosch bij Nijmegen, m. vr.; Bergendal, m. vr.; — Vinkeveen, m. vr.; de Bilt; Achttienhoven; — Kallantsoog; Vlieland; Wieringen; Muiderberg; Heemskerk, m. vr.; Funen te Amsterdam; Ouderkerk a/d Amstel, m. vr.; Oud-Diemen, m. vr.; Groot-Bentveld, m. vr.; Halfweg bij Haar-

lem, m. vr.; Bronstee bij Haarlem; Haarlemmerhout, m. vr.; Uithoorn, m. vr.; Aardenhout, m. vr.; Zandvoort, m. vr.; — Katwijk, m. vr.; Noordwijkerhout; Wassenaar, m. vr.; Warmond, m. vr.; Leiden; Zwijndrecht; Dordrecht; — Zuid-Beveland; Nieuw- en St. Joosland; — Boxmeer; Breda; Rosmalen; Deurne m. vr.; Oplo; St. Antonis; — Mook; Geulem; Husschenberg bij Elslo; Horst; Gulpen, m. vr.; St. Pietersberg.

Var. *β*. **fontinaloides** *Buse.*

In Herb.: in beekjes op Dorenwerd (onvruchtbaar), Buse; in het Nijkerkerveen (onvruchtbaar), Th. Stolz.

11. H. giganteum *Schpr.* (*H. cordifolium* Prod. Ed. I. p.p.) Op moeras- en veengronden, moerassige duinen, in slooten en zachtstroomend water. ♃. *Mei—Jun.*

In Herb.: Onland bij Groningen, m. vr. v. H., Strat.; Haren, m. vr. v. H., Miq.; — Eelderwolde en Paterwolde, v. H.; Weerdinge bij Emmen, Lac. en Sur.; Meppel, v. Heijn.; — Wanneperveen en Giethoorn, Lac.; — Winterswijk, Un. 1859; Nijkerkerveen, Th. Stolz; Epe, Leuvenum, Staverden en tusschen Ede en Lunteren, Lac.; Renkum, m. vr., Wageningen, Buse; — Jutfaas, m. vr., Loenen, Lac.; Zeist, Kraepelien; — Zwanenwater te Kallantsoog, Texel, Lac.; — Wassenaar, Mb.; Leimuiden, m. vr. Lac.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Thomaswaard bij Werkendam, Peel te Helenaveen, Lac.; — Peel bij Horst, Lac..

12. H. cordifolium *Hedw.* Op moeras en veengronden, op drijftillen, in veenpoelen, kleiputten en weilanden. ♃. *April—Jun.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H.; Winschoten, Wisch te Vlachtwedde, Lac.; — Weerdinge, Lac. en Sur.; — tusschen Vaassen en Epe, Soerenschebosch, Ede,

Lac.; Heelsum, m. vr., Wageningen, Lunteren, m. vr. Buse; Bergendal, Abel.; — Nichtevecht, Waververveen, Maarseveen, Jutfaas, Vinkeveen, Loenen, m. vr., Blauwkapel, m. vr., Achttienhoven, Utrecht, Lac.; Amersfoort, Bond.; — Zandvoort, Buse; Bentveld, Mb.; Wieringen, Lac.; — Wassenaar, Dz. en Mb.; — Hulst, v. d. B.; — Helenaveen, Lac.; — Sevenum, Lac..

13. **H. palustre** *L.* (*Limnobium palustre* Br. et Sch.) Op steenen, muren en schoeiingen langs de oevers van meren, rivieren en ander stroomend water; op in water liggende balken en planken aan watermolens, op tufkrijt. ♃. *April—Jul.*

In Herb.: Drentsche hoofdvaart tusschen Assen en Meppel, Lac.; — Denekamp, Wanneperveen, Lac.; — molen op de Berkel te Eibergen, Un. 1859; Driel, m. vr. Buse; — Lek bij Vreeswijk, m. vr., bij Utrecht, m. vr. Lac.; — Haarlemmermeer bij Leimuiden, m. vr. Mb.; Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. en Haarlemmermeer bij Aalsmeer, m. vr. Lac.; — Lek bij Vianen, m. vr., Oude Maas te Kralingen, Lac.; Maas bij Dordrecht, v. Hov.; Dordrecht, m. vr., Maas bij Rotterdam, Lac.; — Woudrichem, Heusden, Lac.; — Geul te Meersen, m. vr., Valkenburg, m. vr., Geulem, m. vr., Gulpen, Jans-Geleen, Geleen bij het huis Schinnen, m. vr. Lac..

Var. *β.* (*ε.*) **julaceum.** *Schpr.*

In Herb.: Op steenen langs het Haarlemmermeer bij Aalsmeer en Leimuiden, Lac..

14. **H. Crista-castrensis** *L.* In pijnbosschen en op de heide. ♃. Sept.—Oct. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Boekhorst bij Lochem, Sprée; Wolfhezen, Bennekom, Buse; 's Heerenberg, Marienboom bij Nijmegen, Abel.; — Amersfoort (?), Splitg.; Lokhorst bij Amersfoort, Bond.

15. **H. molluscum** *Hedw.* In de duinen, op heiden en

veenachtige weilanden op heiden, op kalkrotsen, tufkrijt en in gagelvelden. ♃. *Aug.—Mei.*

In Herb.: Assen, Lac.; — Batmen, Un. 1850; — Dort bij Gorsel, Un. 1850; Beekbergen, Vaassen, Epe, Ede, Lac.; Otterlo, Buse; Nijkerkerveen, Bond.; Willinkhof bij Winterswijk, Un. 1859; — Noordwijk, Mb.; Langeveld bij Noordwijkerhout, Dz.; — Gulpen, Un. 1861; Geulem, m. vr. Lac.; Oud-Valkenburg, m. vr. Oud.; Valkenburg, m. vr. Lac., Buse; Kadier, Kunrade, Bemelen, Pezaken, St. Pietersberg, Lac..

16. **H. Haldanianum** *Grev.* (*Hypnum Haldani* Grev. sec. Milde, Bryol. Silesic., *H. curvirostrum* Brid.) Op den grond in bosschen. ♃. *Maart.*

In Herb.: Denekamp, m. vr. Buse; — bij Lochem, m. vr. Sprée.

17. **H. arcuatum** *Lindb.* (*H. Patientiae* Lindb. sec. Milde, Bryol. Silesic.) [*Hypnum scorpioides* Prod. Ed. I. p.p.] Op zandigen kleigrond, schrale en moerassige weilanden, op veengronden en langs grintwegen. ♃. Jun. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Delden, Un. 1870; Almelo, Un. 1870; Oldenzaal, Lac.; Denekamp, Buse; — Epe, Un. 1864; Enghuizen, Lac.; — Rosmalen, v. Hov.; Deurne, Lac..

18. **H. cupressiforme** *L.* Op de heide, in venen, in de duinen; op boomstammen en boomstronken op alle gronden, op muren, steenen (Hunebedden) enz. ♃. *Maart—Nov.*

In Herb.: Harendermolen, m. vr.; Haren, m. vr.; Helpen, m. vr.; — Bolsward; Heerenveen; Wolvega; — Paterwolde, m. vr.; Emmen; Borger; Rolde; — Denekamp; Ootmarsum; Kampen, m. vr.; Zalk; Deventer, m. vr.; Zwolle; — Harderwijk, m. vr.; Beekbergerwoud, m. vr.; Keppel; Renkum, m. vr.; Dorenwerd, m. vr.; Twello, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; Beek,

m. vr.; St. Anna, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; de Bilt, m. vr.; Oud-Leusden; Zuilen; Amersfoort, m. vr.; — Amsterdam, m. vr.; Sloterdijk, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Odorp; — Haagscheduin, m. vr.; Katwijk; Leiden, m. vr.; — Zuid-Beveland, m. vr.; — Rosmalen; Breda; — Horst; Valkenburg.

Var. β. **tectorum** *Schpr.* Op oude muren, riet- en pannendaken.

In Herb.: Helpen, m. vr. Alpe; — Erm, Lac. en Sur.; — Kampen, Bond.; — Renkum, m. vr. Buse; — Leiden, Dz. en Mb.; — Kuik, St. Agatha, Lac..

" γ. **brevisetum** *Schpr.*

In Herb.: Wieringen, Lac.; — St. Pietersberg, Lac..

" δ. **uncinatulum** *Schpr.*

In Herb.: Oranjewater (Friesl.), Lac.; — Ubbergen, Abel.; — Amersfoort, Bond.; — Baarle-Nassau, Lac..

" ε. **filiforme** *Schpr.* Op boomstammen en op zandige wallen.

In Herb.: Beekbergerwoud, m. vr. Mb.; Soerenschebosch, Un. 1849; Barneveld, Bond.; Arnhem, Lac.; Beekhuizen, Buse; Nijmegen, B.; Ubbergen en Water-Meerwijk, Abel.; — Soest, J. M. Cop; de Bilt, Lac.; Zeist, m. vr. v. H.; Amersfoort, m. vr. Bond.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — St. Jansberg bij den Plasmolen, m. vr. Lac..

" ζ. (η) **ericetorum** *Schpr.* (δ. *chrysocomum* Prod. Ed. I.) Op heidegrond, in sphagneten, in bosschen en op Hunebedden.

In Herb.: Zeien bij Fries, Lac., m. vr. Kros en Bleeker; Emmen, Lac. en Sur.; Vledder, W. Kent; Rolde, v. d. B.; — Leuveren bij Harderwijk, Bond.; Dort, Un. 1850; Trijselenberg

bij Hattem, Bond.; Bennekom, Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, B.; Ubbergen, Abel.; — Zeisterbosch, m. vr. v. H.; de Bilt, Buse; — Oud-Diemen, Lac.; — Oosterwijk, Lac..

Var. η. (ϑ) **elatum** *Schpr.* (*γ. lacunosum* Prod. Ed. I.) Op de heiden, in de duinen en in bosschen.

In Herb.: Paterwolde, v. H.; — Niet zeldzaam om Nijmegen, Abel.; — Oud-Leusden, de Bilt, m. vr. Lac.; — Vlieland, Lac.; Overveen, m. vr. Buse; — Haagscheduin, m. vr. uit Herb. v. Roijen; Leiden, Dz. en Mb.; Noordwijk, Dz.; — Rosmalen; — Zuid-Beveland, Walchersche duinen, m. vr. v. d. B..

„ ϑ. (ι) **longirostre** *Schpr.* Op den grond en op boomstammen.

In Herb.: Sterrebosch bij Groningen, m. vr. v. H.; — Renkum, m.vr. Buse; Beek, m.vr. v. H.; Oosterhoutschebosch bij Nijmegen, Abel.; — Amersfoort, Bond.; — Amsterdam, m. vr. Oud.; Sloterdijk, m. vr. v. H.; — Leiden, m. vr. Dz.; Haagschebosch, Buse; — Nieuw- en St. Joosland, m. vr. Walr.; — Rosmalen, v. Hov.; — Maastricht, m. vr.; Kelmond bij Beek, m. vr., Gulpen, m. vr. Lac..

„ ι. (κ) **resupinatum** *Schpr.* (*H. resupinatum* Wils.)

In Herb.: Op boomstammen in het Haagsche bosch, m. vr. Lac..

19. H. imponens *Hedw.* (*H. cupressiforme* L. var. *turfosum* Prod. Ed. I.) Op moerassige en veenachtige heidegronden. ♃. *Mei*—Oct.

In Herb.: Paterwolde, (v. H.?); — Lutte, Buse; — Ede, Lac.; — Westbroek, m. vr. P. M. E. Gevers Deijnoot; Maarsbergen, Nieuw-Loosdrecht, m. vr., Maartensdijk, Lac.; — Hilversum, Lac.; — Strijp bij Eindhoven, Lac.; — Gennep, Lac..

20. H. rugosum *Ehrh.* (*Hylocomium rugosum* De Notar.) Zonnige plaatsen op duin- en geestgronden ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Langeveld bij Noordwijkerhout, Dz. en Mb.; Hillegom, Lac.; — Walcheren, v. d. B..

21. H. commutatum *Hedw.* (*Amblystegium commutatum* De Notar.) Op moerassige plaatsen, langs bronnen en beekjes in bergachtige streken. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Beek bij Nijmegen, B.; tusschen Beek en Bergendal, Abel.; Tongeren bij Ede, Lac.; — St. Jansberg bij den Plasmolen, Husschenberg bij Elslo, Lac..

22. H. filicinum *L.* (*Amblystegium filicinum* De Notar.) In de duinen; op vochtigen, zandigen kleigrond; aan steenen, muren en planken, op tufkrijt; op vochtige plaatsen langs rivieren. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Helpen, v. H.; — Kampereiland, Top; — Rozendaal bij Arnhem, Un. 1849, Lac.; Rijn te Heteren, Renkum, Oosterbeek, Wageningen, Otterlo, Opheusden, Buse; Velp bij Arnhem, Waal te Lent, Lac.; — Overeind van Jutfaas, m. vr., Utrecht, Lac.; Vreeswijk, Buse; — Overveen, m. vr., Brouwerskolk achter Overveen, m. vr. Mb.; Zandvoort, Buse; — Wassenaar, Dz., B.W.; — tusschen Katwijk-binnen en Wassenaar, Lek bij Vianen, Merwede bij Dordrecht, in den polder „de Jager" bij Dordrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; Nieuw en St. Joosland, Walr.; — Thomaswaard bij Werkendam, Lac.; — Aan de Geleen bij Sittard, Un. 1861; Beek, Husschenberg bij Beek, Ulestraten, bij het kasteel te Elslo, tusschen Elslo en Bunde, m. vr., aan de Geul bij Meersen, te Rotem bij Meersen, m. vr., aan de Geleen te Schinnen, aan de molens te Pesaken, te Kaumer bij Heerlen, m. vr. Lac.; Mook, m. vr. Buse.

23. H. uncinatum *Hedw.* (*Amblystegium uncinatum* De Notar.) In de heide; op moerassigen en veenachtigen heidegrond, langs veenachtige slootwallen, op zandgrond, op boomstronken op vochtige plaatsen in bosschen. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr., Onland bij Groningen, v. H.; Harendermolen, m. vr. Miq.; Glimmen, m. vr. Strat.; Vlachtwedde, Lac.; — Smilde, v. d. B.; — Steenwijkerwold, m. vr., Oldenzaal, m. vr. Lac.; Delden, m. vr. Buse; Diepenveen, Top; — Ede, m. vr., Oldebroek, Vaassen, m. vr. Lac.; bosch van Leuveren bij Harderwijk, m. vr. Bond.; — Baarnschebosch, de Bilt, Maartensdijk, m. vr., Soestdijk, m. vr., Soest, m. vr., Nieuw-Loosdrecht, m. vr. Lac.; Oud-Leusden bij Amersfoort, Lac., Bond.; — St. Antonie, m. vr., Rosmalen, m. vr. Buse.

24. H. pseudo-stramineum *C. Müll.* (*Hypnum fluitans β pseudo-stramineum* Milde, Bryol. Siles.) Op moerasgronden, in droge slooten en langs slootkanten. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Peel te Deurne, Helenaveen, Lac..

25. H. fluitans *L.* Op vochtige en veenachtige heidevelden, op moerasgrond, in drinkputten, langs en in slooten, langs meertjes. ♃. *April, Mei*—Jul.

In Herb.: Witteveen bij Haren, m. vr. Dass., v. H., Strat.; Haren, m. vr. v. H., Miq.; Harendermolen, Miq.; tusschen Scheemda en Winschoten, m. vr. Strat.; bij Groningen, m. vr. v. Heijn.; — Wolvega, Un. 1881; — Paterwolde, m. vr. v. H.; Vries, Kros en Bleeker; Zwinderen, Lac. en Sur.; — Ootmarsum, m. vr. Miq., Lac.; Kampen, Bond.; Denekamp, Lac.; — Hemmen, Buse; Rozendaal bij Arnhem, Un. 1849; Harderwijk; bij Beek, Un. 1847; — de Bilt, Lac.; — Haarlem, Buse; Zwanenwater te

Kallantsoog, Vlieland, Wieringen, Zeeburgerdijk te Amsterdam, Broek in Waterland, Ouderkerk a/d Amstel, Lac.; — Warmond en bij Leiden, Mb.; Warmonderhek, Dz.; Haagsche Schouw, Lac.; — Moerdijk, Bakel, Helenaveen, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — Horst, Lac..

Var. β. **diffusum** (γ. Prod. Ed. I). Op uitgedroogde moerassige plaatsen en aan den voet van olmen.

In Herb.: Utrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B..

„ γ. **scoparium** (δ. Prod. Ed. I).

In Herb.: In slooten te Heer-Jansdam, Lac..

„ δ. **tenuissimum** (ε. Prod. Ed. I). In slooten en in schapendrinkputten op de heide.

In Herb.: Zeeburgerdijk en Funen te Amsterdam, Lac.; — bij de Bilt, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B..

„ ε. **orthophyllum** (η. Prod. Ed. I). In slooten en op moerassige plaatsen.

In Herb.: Buiten de Marepoort te Leiden, Oud.; — Kampen, Bond., Top; — Vreeswijk, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B..

„ ζ. **plumosum** (ι. Prod. Ed. I). Op vochtigen grond.

In Herb.: Katwijk, Noordwijkerhout, Dz. en Mb.; — Zuid-Beveland, v. d. B..

26. H. exannulatum *Gümb.* In de venen, op moerasgrond op de heide en in de duinen, in bosschen en op heuvelachtige streken, in vijvers, en langs slooten. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: Vlachtwedde, Lac.; — Smilde, m. vr. v. d. B.; Koekange, Lac.; — Renkum, m. vr., Wolfhezen, Buse; Groesbeekscheheide, Un. 1847; Hekelerbosch bij Apeldoorn, Sijpenberg bij Velp,

Huis Tongeren bij Epe, tusschen Staverden en het Uddelermeer, Leuvenum, Lac.; – Breda, Un. 1852; Peel bij Boxmeer, Un. 1853; Peel bij Oplo, m. vr. Un. 1853; Woensdrecht, Bergen-op-Zoom, Un. 1860; Peel bij Deurne, Helenaveen, Lac.; – Plasmolen, Weerd, Peel bij Horst, Sevenum, Lac..

27. **H. lycopodioides** *Schwaegr.* Op moerassigen veengrond, in slooten, in zacht stroomend water, op vochtige plaatsen in heidevelden en duinen. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Oldenzaal, Lac.; Denekamp, Buse; – bij Otterlo en Harskamp, Buse; Beekbergen, Wtw. en Buse; tusschen Ede en Lunteren, bij Ede, Lac.; Nijkerk, Bond.; – Abkoude, Rombouts; Veenendaal, Loenen, Achttienhoven, Vinkeveen, tusschen Abkoude en Vinkeveen, Lac.; – Bentveld bij Haarlem, Dz.; Zandvoort, Mb., Buse; Halfweg Haarlem en Leiden, Dz. en Mb.; Kallantsoog, Texel, Lac.; – Berkheij en Persijnspan bij Wassenaar, Dz. en Mb..

28. **H. Sendtneri** *Schpr.* (*Amblystegium Sendtneri* De Notar.) [*H. aduncum* L. *β. revolvens* Prod. Ed. I. p.p.] In venen en plassen, op vochtige weilanden en moerassige duingronden. ♃. Jun., Jul. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Haren, v. H.; – Nijkerk, Th. Stolz; Keppel, Un. 1850; – Achttienhoven, Loenen, Lac.; – Kallantsoog, Texel, Lac.; Halfweg Haarlem, Dz.; Groot-Bentveld bij Haarlem, Mb.; Zandvoort, Buse.

29. **H. intermedium** *Lindb.* (*Hypnum Cossoni* Schpr.) [*H. aduncum* L. *γ. ambiguum* Prod. Ed. I. p.p.] In venen, op veenachtige en moerassige weilanden, in de duinen en op moerassigen heidegrond. ♃. *April–Aug.*

In Herb.: Paterwolde, m. vr. Miq.; tusschen Eelderwolde en Groningen, v. H.; Onland bij Eelderwolde, Strat.; Zweelo, m. vr. Miq.; — Denekamp, Buse; Diepenveen, Top; Oldenzaal, m. vr. Lac.; — Nijkerk, Bond.; Epe, Un. 1864; tusschen Vaassen en Epe, m. vr. Lac.; Winterswijk, Un. 1859; — Veenendaal, m. vr. Lac.; Achttienhoven, m. vr. Lac., Oud.; — Zandvoort, Buse; — Tongreep bij Valkenswaard, Lac..

30. H. **vernicosum** *Lindb.* (*Hypnum pellucidum* Wils.) In moerassige veen- en broekgronden. ♃. Jun., *Jul.*

In Herb.: Eelderwolde, Strat.; Weerdinge en Valte, Lac. en Sur.; — Renkum, Buse; — Achttienhoven, Lac.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Budel, Lac.; — Plasmolen bij Mook, Un. 1873.

31. H. **aduncum** *Hedw.* Op uiterwaarden, in duinpannen en slooten in de duinen, in rietvelden, bosschen en op droogliggende moeras- en veengronden. ♃. Jun. In Herb. met onrijpe vrucht *Jul.*

In Herb.: te Napels bij Westerlee, Lac.; — Lutte bij Oldenzaal, Lac.; Kampereiland, Top; — Lent bij Nijmegen, Lac.; Heteren, Buse; — Bentveld bij Haarlem, Mb.; Noordwijk, (?), Noordwijkerhout, Dz.; Sloten, Funen te Amsterdam, Lac.; — Heikop, m. onr. vr. (v. H.?) Warmonderhek, Katwijk, Dz.; Heer-Jansdam, Lek bij Vianen, Lac.; — Wemeldinge, Zuid-Beveland, v. d. B..

Var. β. (γ.) **Kneiffii** *Schpr.* (*Hypnum Kneiffii* Schpr., *Amblystegium Kneiffii* Bryol. Eur.) [*H. fluitans* L. var. ϑ. *remotifolium* Prod. Ed. I.] Moerasgrond in de duinen; op moerassige weilanden, in vochtige bosschen enz., in rietvelden, stilstaand water en langs rivieren. *Jun.*

In Herb.: Staphorsterbosch; Diepenveen, Top.; — bij Nijmegen, B.; Uilenput in de Meerwijk, Un. 1847; Doornenburg bij Bemmel, Lac.; — Blauwkapel, Utrecht, Waverveen, Lac.; — Kudelstaart, Oud-Diemen, Amstelveen, m. vr., Amsterdam, m. vr., Funen bij Amsterdam, Texel, Kallantsoog, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; Walcheren, Un. 1877; Sas van Gent, Walr.; — Maarheeze, Lac.; — Sevenum, Horst, Gulpen, Geuldal, Lac..

32. **H. polygamum** *Schpr.* (*Amblystegium polygamum* Br. et Schpr.) In duinpannen en duinvalleien, op vochtige en moerassige gronden, op de heide, in venen, stilstaand water, rietvelden en op schuttingen. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: Ameland, m. vr., Schiermonnikoog, m. vr., Holk.; — Waverveen, m. vr., Vinkeveen, m. vr., Achttienhoven, m. vr. Lac.; — Zandvoort, Buse; Texel, Vlieland, Kallantsoog, Amsterdam, Funen te Amsterdam, Ouderkerk a/d Amstel, m. vr., Broek in Waterland, Oud-Diemen, m. vr., Kudelstaart, m. vr. Lac.; — Wassenaar, m. vr. Dz.; — Zuid-Beveland, m. vr., Wemeldinge, m. vr. v. d. B.; — Deurne, Lac..

33. **H. stellatum** *Schreb.* In duinvalleien, in de venen, op de heide, langs bronnen, op moerassigen heidegrond en moerassige weilanden, op muren bij watermolens. ♃. *Jun.—Aug.*

In Herb.: Onland bij Eelderwolde, Strat.; — Wanneperveen, Oldenzaal, m. vr. Lac.; Delden, Denekamp, Buse; — Otterlo, Buse; Nijkerk, Hoevelaken, Bond.; Winterswijk, Un. 1859; Lochem, Sprée; Epe, m. vr., Uchelen bij Apeldoorn, kanaal bij Vaassen, m. vr., Huis Staverden o/d Veluwe, Lac.; — Achttienhoven, Jutfaas, Lac.; — Texel, Vlieland, Lac.; — Langeveld bij Noordwijkerhout, m. vr. Dz., B.W.; Wassenaar, m. vr. Dz. en Mb.; — Rozendaal Un. 1852; Rosmalen, Buse; Peel bij Deurne,

Lac.; — Mook, Buse; Tienraai, Husschenberg bij Elslo, Meersen, Lac.; Valkenburg, Buse; Maastricht, m. vr. Franq..

Var. *β.* (*γ.*) **tenellum** *Prod. Ed. I.*

In Herb.: Op kleigrond in vochtig weiland aan den zeedijk tusschen Amsterdam en Zeeburg, Lac.; — Noordwijkerhout, Dz..

34. H. chrysophyllum *Brid.* (*H. polymorphum* Br. et Schpr.) In de duinen, op kalkrotsen, kalkgrond en tufkrijt. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: Langeveld bij Haarlem, m. vr. Dz.; Zandvoort, Buse; — Wassenaar, m. vr., Noordwijk, m. vr. Dz.; — Valkenburg, Gulpen, Ingber bij Gulpen, Geulem, Lac..

35. H. elodes *Spruce.* In duinen en venen, in veenachtige en moerassige weilanden, op zandgrond en in wateren. ♃. April, Mei. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Epe, Lac.; — Achttienhoven, Loenen Lac.; — Texel, Kallantsoog, Lac.; — Noordwijkerhout, Dz., Mb.; Bentveld, Persijnspan bij Wassenaar, Groot Berkheij bij Wassenaar, Dz. en Mb.

Var. *β.* **hamulosum** *Schpr.*

In Herb.: Groot Berkheij bij Wassenaar, Dz. en Mb..

36. H. Sommerfeltii *Myrin.* (*H. affine* Sommf., *H. polymorphum* Hedw.) Aan den voet van wilgen; vochtig weiland op kleigrond; op tufkrijt en kalkgrond. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Westerdoksdijk te Amsterdam, m. vr., tusschen Amsterdam en Zeeburg, Lac.; — Zwijnsdrecht, Lac.; Noordwijkerhout, Dz.; bij Leiden, ex Herb. Mb.; — Trap bij Gulpen, m. vr., Geulem, m. vr., Bemelen, Valkenburg, m. vr., Pietersberg, m. vr. Lac..

Amblystegium *Schpr.*

37. A. riparium *Br. et Schpr.* (*Hypnum riparium* L.) Op palen, planken, steenen en muren onder water; langs de kanten van slooten, op vochtige plaatsen; in slooten en waterbakken. ♃. *April —Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr. Strat.; Groningen, m. vr. v. H., Miq.; — Veenwouden, m. vr. Sprée; Heerenveen, m. vr. Lac.; — Kampen, m. vr. Top.; Singraven bij Denekamp, m. vr., Steenwijkerwold, m. vr. Lac.; — Eibergen, Un. 1859; Wageningen, m. vr., Driel, m. vr. Buse; Beek, m. vr. Un. 1847; Nijmegen, m. vr. B.; — Sloterweg, v. H.; Overveen, m. vr., Haarlem, Zandpoort, m. vr. Buse; — Heikop, m.vr.; Dordrecht, m. vr. v. Hov.; Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — tusschen Oorschot en Leemde, m. vr. Un. 1875; Maas te Heusden, m. vr., Dommel bij Eindhoven, m. vr.; Willemstad, m. vr. Lac; — Beek, m. vr., in de Geul en de Gulp bij Gulpen, Lac..

Var. *β*. **longifolium** *Prod. Ed. I.*

In Herb.: Haren, Strat.; — Lunteren, m. vr. Buse; Bergendal, Abel.; — Blauwkapel, m. vr. Lac.; — Beverwijk, Buse; — laan van Kronenstein bij Leiden, Mb.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; Serooskerken, m. vr. H. van Hall; — Meersen, m. vr. Lac..

„ *γ*. **trichopodium** *Prod. Ed. I.*

In Herb.: Haren, m. vr., Onland bij Groningen, m. vr., aan den Reitdijk bij Groningen, m. vr. Strat.; — Oorsprong bij Arnhem, Un. 1847; Bergendal, Ubbergen, m. vr. Abel.; — Boxmeer, Un. 1853; — Elslo, Lac..

„ *δ*. **homomallum** *Prod. Ed. I.*

In Herb.: Groningen, m. vr. (v. H.?); — Slo-

ten, Lac.; — bij Utrecht, m. vr. Lac.; — buiten Amsterdam, Lac.; — Dordrecht, m. vr. Lac.; Heikop, m. vr. v. H..

Var. ε. **elongatum** *Schpr.*

In Herb.: bij Gulpen, Un. 1861.

38. **A. Kochii** *Br. et Schpr.* (*Hypnum serpens* L. var. ε. *radicale* Prod. Ed. I. p.p.) In moerasgrond; op rietlanden. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: Warmond, m. vr. Dz., Mb.; Heer-Jansdam, m. vr. Lac..

39. **A. hygrophilum** *Schpr.* var. β. **limosum** *Schpr.* (*Hypnum hygrophilum* Juratz.) Aan rottend hout langs rivieren. ♃. Mei. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: IJsel te Kampen, Top.; — papiermolen te Beekhuizen, Lac..

40. **A. fluviatile** *Br. et Schpr.* (*Hypnum fluviatile* Sw.) Aan muren, steenen, palen en planken langs rivieren en andere wateren. ♃. *Mei—Jun.*

In Herb.: Oud-Loosdrecht, Lac.; — Amstelveen, Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr., Haarlemmermeer bij Leimuiden, Lac.; — Dordrecht, m. vr. Lac., v. Hov.; — Heusden, Woudrichem, Lac..

41. **A. irriguum** *Schpr.* (*Hypnum irriguum* Wils.) Aan rottend hout en muren bij watermolens; aan palen langs veenplassen. ♃. *Aug.*

In Herb.: de Boolakker en de Belterwijde bij Wanneperveen, Singraven bij Denekamp, m. vr. Lac.; — Heteren, m. vr. Buse; — Meersen, Un. 1861.

Var. β. (γ.) **spinifolium** *Schpr.* (*Amblystegium fallax* Milde, Bryol. Siles.) In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Vastgehecht aan steenen en drijvende in een bron bij het kasteel te Stein bij Elslo, op steenen aan een waterloop te Terhagen, Lac..

42. **A. radicale** *Br. et Schpr.* (*Hypnum radicale* Pal. Beauv., *Leskea varia* Hedw.) Op vochtigen grond en aan den voet van boomstammen. ♃. *April, Mei.*

In Herb.: Kampen, Top.; — Heteren, m. vr. Buse; — bij Leiden, Dz.; — Kloetinge, m. vr., Kruiningen, m. vr. (v. d. B.?); — Breda, Un. 1852; — Beek, m. vr. Lac..

43. **A. Juratzkanum** *Schpr.* Aan muren, aan elzenstammen op moerasgrond, op vochtige plaatsen, rottend hout, aan waterputten, op tufkrijt. ♃ *Febr.—Aug.*

In Herb.: Utrecht, m. vr. F. A. Hartsen; Achttienhoven, m. vr. Lac.; Amersfoort, Bond.; — Funen te Amsterdam, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Forster; Heikop, m. vr. v. H.; — Ulestraten op *Pellia epiphylla*, Pezaken, m. vr., Beek, m. vr., Geulhem, m. vr., Husschenberg bij Beek, m. vr., Rommerick, de Hel en Camerig, Lac..

44. **A. serpens** *Br. et Schpr.* (*Hypnum serpens* L.) In bosschen; op en aan den voet van boomstammen, op rottend hout, vochtige steenen, zandgrond, kalkrotsen en tufkrijt. ♃. *April—Aug., Nov., Dec.*

In Herb.: Helpen, m. vr.; tusschen Groningen en Haren, vestingwerken te Groningen, m. vr.; — Kampen, m. vr.; Deventer, m. vr.; Oldenzaal, m. vr.; Denekamp, m. vr.; — Vorchten, m. vr.; Beekbergerwoud; Velp, m. vr.; Beekhuizen, m. vr.; Dorenwerd, m. vr.; Renkum, m. vr.; Wageningen; Ubbergen, m. vr.; — Vreeswijk; Utrecht, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; — Muiden, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Zandpoort, m. vr.; Velzen, m. vr.; Vogelenzang, m. vr.; Overveen, m. vr.; — Voorschoten, m. vr.; Heikop, m. vr.; Dordrecht, m. vr.; Leiderdorp, m. vr.; Heer-Jansdam, m. vr.; Leiden, m. vr.; Hoogemorsch; Endegeest, m. vr.; — Hoek, m. vr.;

Zuid-Beveland, m. vr.; — Willemstad, m. vr.; Kuik, m. vr.; — Pezaken, m. vr.; Kadier, m. vr.; Meersen, m. vr.; Gulpen, m. vr.; Elslo, m. vr.; Put, m.vr.; Spaubeek (form: tenerrima); Maastricht, m.vr.; Valkenburg, m. vr.; Schinnen, m. vr.; St. Pietersberg.

Var. β. **contextum** *Prod. Ed. I.*

In Herb.: Zuid-Beveland, m. vr. *April* en *Sept.* v. d. B..

„ γ. **spinulosum** *Prod. Ed. I.*

In Herb.: Utrecht, m. vr. Lac.; — Leiden, Dz.; — Zuid-Beveland, v. d. B..

45. A. subtile *Br. et Schpr.* (*Hypnum subtile* Hoffm., *Leskea subtilis* Hedw.) Aan den voet van boomstammen. ♃. *Mei.*

In Herb.: Bij het kasteel te Elslo, m. vr. Lac..

Plagiothecium *Schpr.*

46. Pl. silesiacum *Br. et Schpr.* (*Hypnum silesiacum* Selig., *Leskea Seligeri* Brid., *H. Seligeri* C. Müll.) Op den grond in bosschen en op boomstammen. ♃. *Febr.*

In Herb.: Bennebroek, m. vr. Mb.; Velzen, m. vr. Buse; — Endegeest bij Leiden, m. vr., Morschweg bij de Haagsche Schouw, m. vr. Dz..

47. Pl. undulatum *Br. et Schpr.* (*Hypnum undulatum* L.) Op den grond in vochtige bosschen, op boomwortels, in sphagneten. ♃. *April—Sept.*

In Herb.: Kuikhorne, Oldeterp, Sprée; — Paterwolde, Strat., Sprée, m. vr. v. H., m. vr. Miq.; Vries, Kros en Bleeker; Assen, v. H., Lac., Sprée; — Oldenzaal, Steenwijk, m. vr. Lac.; — Beek, m. vr., Water-Meerwijk, Bergendal, m. vr. B., Un. 1847; Ubbergen, m. vr. Abel.; Dorenwerd, Velp, Buse; Elspeet, Lac.; — de Grebbe, Lac.; — Oud-Diemen, Lac.; Overveen, S. P. Kros; Berger-

bosch bij Alkmaar, Amstelveen, Lac.; Haarlem, Haarlemmerhout, Aardenhout, Buse; — Haagschebosch, m. vr. Dz., Buse; Warmond, Mb.; Leimuiden, Buse; — Plasmolen, Lac..

48. Pl. sylvaticum *Br. et Schpr.* (*Hypnum sylvaticum* L.) Op beschaduwde en moerassige plaatsen in bosschen, op den grond, op boomwortels en boomstammen; op veengrond, zeldzaam op zandgrond. ♃. *Febr.—Aug.*, *Dec.*

In Herb.: Harendermolen, m.vr. Strat., v. H.; Haren, m. vr. v. H.; — Paterwolde, m. vr. v. H.; Meppel, Assen, m. vr. Lac.; — Ootmarsum, m. vr., Steenwijk, Oldenzaal, Lac.; Kampen, m. vr. Bond.; Deventer, m. vr. Top.; — Apeldoorn, m. vr., Beekbergerwoud, m. vr., Renkum, m. vr., den Duno bij Arnhem, m. vr., Voorst, m. vr. Buse; Epe, m. vr. Lac.; Beek, m. vr. v. H.; Ubbergen, m. vr. Abel., v. H.; — de Bilt, m. vr., de Grebbe, m. vr. Lac.; — Haarlemmerhout, m. vr. Buse; — Haagschebosch, Lac.; Noordwijk, m. vr., Sassenheim, m. vr. Dz.; — Zuiddorpe, Walr.; Hulst, m. vr., Walcheren, m. vr. v. d. B.; — Bergen-op-Zoom, m. vr. Un. 1860; — Kelmond, St. Jansberg b/d Plasmolen, Lac..

49. Pl. Roeseanum *Schpr.* (*Hypnum Roeseanum* Hampe, *Plagiothecium Roesei* Br. et Schr.) Op den grond en langs holle wegen in bosschen. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Oldenzaal, Lac. — Valkenburg, Put bij Schinnen, Gulpen, Terhagen, Husschenberg bij Beek, m. vr., Schinnen, Terblyt, Harles, m. vr., Katsop, Spaubeek, m. vr., Meer, St. Jansberg b/d Plasmolen, Lac..

50. Pl. elegans *Schpr.* (*Hypnum elegans* Hook. *Plagiothecium Schimperi* Jur. et Milde.) Op den grond in bosschen. ♃. April. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Oldenzaal, Lac.; — Molengang bij Ubbergen, Abel.; 't Loo bij 's Heerenberg, Lac.; — de

Grebbe, Lac.; — St. Jansberg bij den Plasmolen, Bissen bij Gulpen, Trap bij Gulpen, Vijlen, Geulem, Lac..

51. Pl. denticulatum *Br. et Schpr.* (*Hypnum denticulatum* L.) In vochtige bosschen op boomwortels en boomstammen; op bosch- en veengrond; in sphagneten. ♃. *Maart—Sept.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Slochteren, m. vr.; — Paterwolde, m. vr.; Onland bij Eelderwolde, m. vr.; Hoogeveen, m. vr.; — Denekamp, m. vr.; Oldenzaal; — Uddelermeer, m. vr.; Twello, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; Huis Ubbergen, m. vr.; Neerbosch, m. vr.; Voorst, m. vr.; Wolfhezen, m. vr.; Oosterbeek, m. vr.; Dorenwerd, m. vr.; — Achttienhoven, m. vr.; Utrecht, m. vr.; Zuilen, m. vr.; — Halfweg Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Oud-Diemen, m. vr.; Muiden, bij de Diemerwatermolens, m. v.; Amstelveen, m. vr.; — Warmond, m. vr.; Haagschebosch, m. vr.; Leiden, m. vr.; Lisse, m. vr.; — Walcheren, m. vr.; Zuid-Beveland, m. vr.; Sas van Gent; — Breda, m. vr.; — Gulpen, Berchem bij Gulpen, m. vr.; Heerlen, m. vr.

Ordo Brachythecieae.

Thamnium *Schpr.*

52. Th. alopecurum *Schpr.* (*Hypnum alopecurum* L., *Isothecium alopecurum* Wils.) Op en aan den voet van boomstammen. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Zalk, Bond.; — Hemmen, Buse; — Houten, Wttw.; Vreeland, Ameliswaard, Lac.; — Haagschebosch, m. vr. Lac.; Warmond, Dz.; Valkenburg bij Leiden, Dz, Mb.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — Valkenburg, Lac., Buse; Harles, Geulem, Lac.; Gulpen, Un. 1861; Maastricht, m. vr. Franq..

Rhynchostegium *Schpr.*

53. **R. rusciforme** *Br. et Schpr.* (*Hypnum rusciforme* Weis., *H. ruscifolium* Neck., *Eurhynchium rusciforme* Br. et Schpr. sec. Milde.) Op steenen langs meren en andere vochtige plaatsen; aan beschoeiingen en palen langs rivieren en andere wateren; aan watermolens, langs waterloopen. ♃. *Aug.—Mei.*

In Herb.: Kampen, Top.; Singraven bij Denekamp, m. vr. Lac.; — Sonsbeek bij Arnhem, m. vr. Abel.; Velp, m. vr. Buse; Beek, m. vr. Un. 1847; Nijmegen, m. vr. B.; Voorst, m. vr. Wttw. en Buse; — Haarlemmermeer bij Sloten en Aalsmeer, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Dz.; Dordrecht, M. J. Cop., m. vr. Lac.; Willemsdorp, m. vr. Lac.; — Baarle-Nassau, Heusden, Lac.; — Pezaken, m. vr., Schinnen, Husschenberg bij Beek, m. vr. Lac.; Sittard, m. vr. Buse.

Var. *β.* **lutescens** *Schpr.*

In Herb.: Aan een balk in het water te Utrecht, Lac.; — Haarlemmermeer bij Leimuiden, Mb..

„ *γ.* (*δ*) **prolixum** *Schpr.* Op steenen in watervallen; in vijvers, putten en op de bedding van riviertjes.

In Herb.: Delden, Un. 1870; — Beekhuizen bij Arnhem, m. vr. v. d. B., Lac., Bond., Top.; — Meersen, Un. 1861; Geulem, Terhage bij Elslo, kasteel Steijn te Elslo, Lac..

54. **R. murale** *Br. et Schpr.* (*Hypnum murale* Hedw., *Eurhynchium murale* Br. et Schpr. sec. Milde.) Op steenen langs de oevers van meren; op vochtige muren; aan den voet van wilgen; op tufkrijt. ♃. *Aug.—Mei.*

In Herb.: Denekamp, m. vr. Lac.; — Heteren, m. vr., Dorenwerd, m. vr. Buse; Beek, m. vr. B.; Hees bij Nijmegen, Lac. en Abel.; Culemborg, Nij-

broek, m. vr., Oene, m. vr., Vorchten, m. vr. Lac.; — Vreeswijk, Schalkwijk, Chartroijsen bij Utrecht, m. vr. Lac.; — het Legmeer tusschen Amstelveen en Uithoorn, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; Brederode, m. vr. Mb.; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb., Buse; Endegeest, m. vr. Dz.; Zwijndrecht, m. vr., Dordrecht, m. vr., Rotterdam, m. vr. Lac.; — Goes, m. vr. v. d. B.; — St. Agatha bij Kuik, m. vr., Oorschot, m. vr., Heusden, m. vr., Baarle-Nassau, Lac.; — Nijborg bij Gulpen, m. vr., Geulem, m. vr., Stein, m. vr., Horst, m. vr., St. Pietersberg, m. vr., Plasmolen, m. vr., Lac..

55. R. megapolitanum *Br. et Schpr.* (*Hypnum megapolitanum* Bland., *Eurhynchium megapolitanum* Br. et Schpr. sec. Milde.) Op steenen langs zeedijken en meren, op bouwvallen, in de duinen, op veen- en grasgronden. ♃. *Dec.—Maart, Aug.*

In Herb.: Kampen, Top.; — Amersfoort, Bond.; Grebbe, m. vr. Buse; Blauwkapel, m. vr., Vossegat bij Utrecht, m. vr. Lac.; — Muiden, m. vr., Diemen, Monnikendam, Amsterdam, Westerdoksdijk bij Amsterdam, m. vr., Zeeburg, m. vr. en Legmeer tusschen Amstelveen en Uithoorn, m. vr. Lac.; Breesaap, m. vr., Velzen, m. vr. Buse; — Rotterdam, m. vr. Lac.; Katwijk, m. vr. Dz., Buse; Leiden, m. vr. Mb.; — Domburg, Un. 1877; — Stein, m. vr., Montfort, m. vr. Lac..

56. R. confertum *Br. et Schpr.* (*Hypnum confertum* Dicks., *Eurhynchium confertum* Br. et Schpr. sec. Milde.) Op boomstammen en struiken op beschaduwde plaatsen, op steenen langs de zeedijken, op vochtige muren en steenen. ♃. *Aug. —Mei.*

In Herb.: Bolsward, m. vr.; — Delden; Kampen; — Dorenwerd; Beek, m. vr.; — Kromme Rijn bij Utrecht, m. vr.; Amsterdamschen straatweg bij

Utrecht, m. vr.; Zuilen, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; — Haarlem, m. vr.; Amsterdam, m. vr.; Rozenburg bij Amsterdam, m. vr.; Zeeburgerdijk, m. vr.; Amstelveen, m. vr.; Diemermeer; Muiderberg, m. vr.; Sloten, m. vr.; Sloterdijk, m. vr.; Bennebroek, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Velzen, m. vr.; Zandpoort, m. vr.; — Katwijk-binnen, m. vr.; Leiden, m. vr.; Wassenaar, m. vr.; Haagschebosch, m. vr.; Voorschoten; Rotterdam, m. vr.; — Heusden; Oorschot, m. vr.; Boxtel, m. vr.; Woudrichem; — Goes, m. vr.; Walcherscheduinen, m.vr.; — Beek.

57. R. curvisetum *Schpr.* (*Hypnum curvisetum* Brid., *Rhynchostegium Teesdalii* Br. et Schpr.) Op muren langs dijken en rivieren; op vochtige steenen en palen. ♃. *Sept.*, *Nov.*

In Herb.: Haarlemmermeer bij Sloten en bij Aalsmeer, m. vr. Lac.; — Rotterdam, m. vr., Dordrecht, m. vr., Kralingen, m. vr., Noldijk bij Heer-Jansdam, Lac..

58. R. tenellum *Br. et Schpr.* (*Hypnum tenellum* Dicks., *Eurhynchium tenellum* Br. et Schpr. sec. Milde.) Langs rivieren; aan vochtige muren en steenen; op tufkrijt. ♃. *Jul.—Maart.*

In Herb.: Oene bij Epe, m. vr. Un. 1864; Rozendaal bij Arnhem, m. vr. Lac.; Rhenen, m. vr. Sprée en Buse; — Dordrecht, m. vr., Heer-Jansdam, m.vr. Lac.; — Valkenburg, Bemelen, m.vr., Geulem, m.vr., St. Pietersberg, m. vr. Lac..

Eurhynchium *Schpr.*

59. E. Stokesii *Br. et Schpr.* (*Hypnum Stokesii* Turn.) Op beschaduwden zandgrond; in bosschen, onder hakhout, op vermolmde boomstronken, op steenen aan zeedijken, op kalkrotsen. ♃. *Sept.—Mei.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; Helpen, m. vr.; Helpman, m. vr.;

— Eelderwolde, m. vr.; Paterwolde, m. vr.; Assen; Meppel; Emmen; Zweelo, m. vr.; Exlo; — Kampen, m. vr.; Zwolle; Oldenzaal; — Harderwijk; Winterswijk, m. vr.; Twello; Beekbergerwoud, m. vr.; Epe; Arnhem; Rozendaal, m. vr.; Beekhuizen, m. vr.; Dorenwerd; Oosterbeek, m. vr.; Ede; Renkum; Wageningen, m. vr.; Bergendal, m. vr.; Beek, m. vr.; Hatert; Oosterhoutschebosch bij Nijm.; — Loenersloot, m. vr.; Utrecht; Zuilen, m. vr.; Achttienhoven, m. vr.; Zeist, m. vr.; de Bilt, m. vr.; Amersfoort; — Wieringen; Muiden, m. vr.; Muiderberg; Amsterdam; Sloten; Oud-Diemen; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Bloemendaal; Zandpoort; — Leiden; Leimuiden; Lisse, m. vr.; Noordwijk; Wassenaar, m. vr.; Heikop; Haagschebosch, m. vr.; Hooge Morsch; Zwijndrecht; — Zuid-Beveland, m. vr.; Walcheren, m. vr.; Sas van Gent; Domburg, m. vr.; Eversdijk, m.vr.; — Bergen-op-Zoom; Rosmalen, m.vr.; Oosterwijk; Deurne; Heusden; St. Agatha; — Valkenburg, m. vr.; Sevenum; Bemelen; Gulpen; Geulem; Beek; Ulestraten.

60. E. pumilum *Schpr.* (*Hypnum pumilum* Wils., *H. pallidirostrum* C. Müll.) Op beschaduwden kleigrond en kleiwallen (Löss) in holle wegen. ♃. *Febr.—Maart.*

In Herb.: Beek, m. vr., Schinnen, m. vr., Stein, Ulestraten, m. vr., Geulem, Bemelen, Schimmert, Lac..

61. E. abbreviatum *Schpr.* (*Eurhynchium praelongum* var. *abbreviatum* Bryol. Eur., *Eurhynchium Schleicheri* Hartm.) Op den grond in bosschen; aan beschaduwde kleiwallen, langs holle wegen, op bouwvallen, op tufkrijt. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Put, m. vr, Stein, Schinnen, Beek, Eerlo, Geverik, Spaubeek, Ulestraten, Arendshout, Gulpen, Vijlen, Kadier, Schimmert, m. vr., Kelmond,

Harles, m. vr., Meersen, m. vr., Gronsveld, Geulem, m. vr., Lac..

62. E. **praelongum** *Schpr.* (*Hypnum praelongum* L., *Rhynchostegium praelongum* De Notar.) In grasgronden en op den grond in bosschen; aan boomen en onder hakhout; aan beschaduwde slootwallen, in waterputten, op steenen en keien langs rivieren en beekjes; op kleigrond en kalksteenen. ♃. *Oct.—Mei.*

In Herb.: Bolsward, J. M. de Boer; — Kampen, Bond., Top.; Zalk, Bond.; — Harderwijk, Bond.; Dorenwerd, Velp, Buse; Oosterhoutschebosch bij Nijmegen, Abel.; — Ameliswaard, m. vr., Vreeland, Lac.; Vreeswijk, Buse; — Texel, m. vr. Holk.; Amsterdam, Amsteldijk bij Amsterd., Lac.; Heemstede, Buse; — Zwijndrecht, Ridderkerk, Lac.; Leiden, Dz.; — Zwake, m. vr., Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Biezelinge; — Baarle-Nassau, Oorschot, Eindhoven, St. Agatha, Lac.; — Geulem, Eis, Stein, Valkenburg, Beek, m. vr., Elslo, Ulestraten, Lac..

63. E. **speciosum** *Schpr.* (*Hypnum speciosum* Brid., *Rhynchostegium androgynum* Br. et Schpr.) In bosschen, langs slooten op beschaduwde plaatsen, op rottend hout. ♃. *Sept.—Dec.*

In Herb.: Beekbergerwoud, m. vr. Mb.; Beekhuizen, Lac.; Dorenwerd, Buse; — Buitenverblijf Rozendaal bij Utrecht, m. vr., Zuilen, m. vr. Lac.; — Haarlem, m. vr. Buse; — Zwijndrecht, m. vr. Lac..

64. E. **piliferum** *Schpr.* (*Hypnum piliferum* Schreb., *Rhynchostegium piliferum* De Notar.) Langs dijken, op beschaduwde grasgronden en op boomstronken; langs leemputten. ♃. *Aug.—Febr.*

In Herb.: Groningen, Strat.; Haren, D. M.; — Zalk, Top., Bond.; Kampen, Top.; Ootmarsum, Lac.; — Renkum, Wageningen, Buse; Middachten,

Top.; Nijmegen, B.; -- Utrecht, Zuilen, m. vr. Lac.; Schalkwijk, Buse; – Amsterdam, Kudelstaart, Lac.; – Zwijndrecht, m. vr. Lac.; Leiden, m. vr. Dz., Mb.; Leimuiden, Buse; Warmond, Dz.; – Zuid-Beveland, v. d. B.; – 's Hertogenbosch; St. Agatha, Lac.; – Mook, Buse; Gulpen, Un. 1861; Harles bij Vaals, Geulem, Eis, Lac..

65. E. crassinervium *Schpr.* (*Hypnum crassinervium* Tayl., *Rhynchostegium crassinervium* De Notar.) Aan muren en steenen langs rivieren; op klei-grond langs dijken, op tufkrijt. ♃. *Dec*

In Herb.: Rotterdam, m. vr., Zwijndrecht, Kralingen, Lac.; – St. Pietersberg, Geulem, Lac..

66. E. striatum *Br. et Schpr.* (*Hypnum striatum* Schreb., *Hypnum longirostre* Ehrh., *Rhynchostegium striatum* De Notar.) Op den grond in bosschen en op beschaduwde plaatsen, op boomstammen, kalk-rotsen en tufkrijt. ♃. *Sept.—Jul.*

In Herb.: Boekhorst, m. vr. Sprée; – Paterwolde, m. vr. v. H.; Assen, m. vr. v. H., Lac.; – Deventer, Top.; Zalk, Bond.; Denekamp, Steenwijkerwold, Lac.; – Twello, m. vr., Apeldoorn, Top.; Harderwijk, m. vr. Bond.; Ubbergen, m. vr. B.; Huis Ubbergen, m. vr., Beek, Oosterhoutschebosch bij Nijmegen, Neerbosch, Abel.; Beekbergerwoud, m. vr. Mb.; Dorenwerd, m. vr., Oosterbeek, m. vr., Otterlo, Buse; – de Bilt, v. d. B., Lac.; Amersfoort, Bond.; Ameliswaard, m. vr. Lac.; – Haarlemmerhout, m. vr., Bloemendaal, m.vr. Buse; Amsterdam, Lac.; – Haagschebosch, m. vr., Leiden, m. vr., Warmond, m. vr. Dz.; Lisse, m. vr. Mb.; – Zuid-Beveland, m. vr., Walcheren, v. d. B.; Zuiddorpe, Walr.; – Breda, Un. 1852; – Maastricht, m. vr. Franq.; Valkenburg, m. vr., Maastrichtsche grup bij Valkenburg, m. vr., Geulem, m. vr., St. Jansberg bij den Plasmolen, Lac..

67. E. myosuroides *Schpr.* (*Hypnum myosuroides* L.,

Isothecium myosuroides Brid., *Rhynchostegium myosuroides* De Notar.) Op boomstammen in schaduwrijke bosschen en soms op kreupelhout en keien op heidevelden. ♃. *April—Jul.*, *Sept.*

In Herb.: Assen, m. vr. Lac.; Exlo, Lac. en Sur.; — Soerenschebosch, Un. 1849; Beekbergerwoud, m.vr. Mb.; Gortel bij Epe, Lac.; Apeldoorn, Top.; Beekhuizen, m. vr. Lac., v. d. B.; Velp, m. vr., Dorenwerd, m. vr. Buse; Huis Ubbergen, m. vr. Abel.; Ubbergen, m. vr. B.; — de Grebbe, m. vr. Buse, Lac.; Utrecht, de Bilt, Lac.; Amersfoort, Bond.; — Hilversum, Lac.; — Lisse, m. vr. (ex Herb. Mb.); Voorschoten, m. vr. Dz.; Haagschebosch, Lac.; — Zuid-Beveland, Wemeldinge, v. d. B.; — Breda, Un. 1852; Bergen-op-Zoom, Un. 1860; — Geulem, St. Jansberg bij den Plasmolen, Lac..

Scleropodium *Schpr.*

68. S. caespitosum *Schpr.* (*Hypnum caespitosum* Wils.) Aan wilgen en populieren langs slooten, rivieren en weilanden; aan olmen op vochtige plaatsen; zeldzaam op muren. ♃. Herfst tot Lente. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Maas te Neder-Hemert, Lac.; — Utrecht, Lac., E. F. A. Hartsen; Vreeland, Chartroijse bij Utrecht, de Vecht bij Nichtevecht en te Nederhorst-den-Berg, Lac.; — Schagerlaan bij Amsterdam, Lac.; Amsterdam, Lac., Oud.; Sloten, Sloterweg, Lac.; — Zwijndrecht, Lac.; Leiden, Dz.; — Maas te Heusden, St. Agatha bij Kuik, Lac..

Brachythecium *Schpr.*

69. B. plumosum *Br. et Schpr.* (*Hypnum plumosum* Sw., *Hypnum pseudoplumosum* Brid., *Hypnum flagellare* Hedw.) Op keien langs beekjes. ♃. Lente. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: St. Jansberg bij den Plasmolen, v. d. B., Lac..

70. B. populeum *Br. et Schpr.* (*Hypnum populeum* Hedw.) Op steenen langs zeedijken; langs meren, beekjes en vijvers; op en aan den voet van boomstammen. ♃. *Sept.—April.*

In Herb.: Heteren, m. vr. Buse; Oorsprong bij Arnhem, m. vr. Lac.; — Muiden, m. vr., Muiderberg, m. vr. Lac.; — Katwijk, m. vr., Voorschoten, m. vr. Dz.; Gorinchem, m. vr. Lac.; — Amby, m.vr. Franq.; Trap, m. vr., Gulpen, m. vr., Valkenburg, Geulem, Lac..

Var. *β.* (*δ.*) **subfalcatum** *Schpr.*

In Herb.: Aan boomwortels te Trap, Lac..

71. B. rivulare *Br. et Schpr.* (*Hypnum rivulare* Bruch., *H. chrysostomum* C. Müll.) Langs vochtige holle wegen; aan vochtige rotsen, langs riviertjes en waterloopen. ♃. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Valkenburg, de Geul bij Geulem, Husschenberg bij Beek, Bemelen, Lac..

72. B. rutabulum *Br. et Schpr.* (*Hypnum rutabulum* L.) [*H. rutabulum* et *H. rivulare*, Prod. Ed. I.] In bosschen en weilanden; op veen- en moerasgronden; langs beekjes, vijvers en slooten; op boomstammen, vermolmd hout, vochtige muren, rotsen, tufkrijt en drijftillen. ♃. *Oct.—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; tusschen Groningen en Haren, m. vr.; Haren, m. vr.; Helpen, m. vr.; Vlachtwedde, m. vr.; Slochteren, m. vr.; — Paterwolde, m. vr.; Emmen; — Zwolle, m. vr.; Kampen, m. vr.; Zalk; Deventer, m. vr.; — Harderwijk, m. vr.; Essenburg bij Harderwijk, m. vr.; Wilp, m. vr.; Twello, m.vr.; Eibergen; Terwolde; Vorchten; Ede, m.vr.; Velp, m. vr.; Lichtenbeek, m. vr.; Dorenwerd, m. vr.; Oosterbeek, m. vr.; Wolfhezen, m. vr.; Renkum, m. vr.; He-

teren, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Bergendal, m. vr.; St. Anna, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; Neerbosch, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; de Bilt, m. vr.; Maarseveen; Amersfoort, m. vr.; — Vlieland; Amsterdam, m. vr.; Schagerlaan bij Amsterdam, m. vr.; Funen bij Amsterdam; Zeeburg; Amstelveen, m. vr.; Uithoorn, m. vr.; Bussum; Oud-Diemen, m. vr.; Kudelstaart; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Bloemendaal, m. vr.; Breesaap, m. vr.; Velzerend, m. vr.; Zandpoort, m. vr.; Sloterdijk, m. vr.; Bennebroek, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Warmond, m. vr.; Duifhuislaan, m. vr.; Leiderdorp, m. vr.; Hooge Morsch, m. vr.; Katwijk, m. vr.; Oegstgeest, m. vr.; Voorschoten; 's Gravenhage, m. vr.; Haagschebosch, m. vr.; Haagsche Schouw, m. vr.; Delft, m. vr.; Rotterdam; Dordrecht, m. vr.; Zwijndrecht, m. vr.; — Zuid-Beveland, m. vr.; Hulst; Sas-van-Gent, m. vr.; — Moerdijk; Willemstad; Baarle-Nassau; St. Agatha; — Mook, m. vr.; Plasmolen; Sittard, m. vr.; Sevenum, m. vr.; Geulem, m. vr.; Kadier, m. vr.; Bemelen, m. vr.; Beek, m. vr.; Husschenberg, m. vr.; Valkenburg, m. vr.; St. Pietersberg, m. vr..

73. B. velutinum *Br. et Schpr.* (*Hypnum velutinum* L.) Op esschen, wilgen en eiken; op eikenhakhout; in sparrenbosschen, op steenen langs rivieren en vijvers. ♃. *Dec.—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; — Paterwolde, m. vr.; Grollo, m. vr.; — Ootmarsum; Oldenzaal, m. vr.; Denekamp, m. vr.; Diepenveen, m. vr.; Kampen; — Uddelermeer, m. vr.; Twello, m. vr.; Wageningen, m. vr.; Nederhemert, m. vr.; Renkum, m. vr.; Dorenwerd, m. vr.; Heteren, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Beek, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; de Bilt, m. vr.; Bunnik, m. vr.; Blauwkapel, m. vr.; Maartensdijk, m. vr.; de Grebbe, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; —

Kalfjeslaan bij Amsterdam, m. vr.; Weesperzijde bij Amsterdam, m. vr.; Amstelveen, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Aalsmeer, m. vr.; Sloten, m. vr.; Sloterdijk, m. vr.; — Lisse, m. vr.; Haagschebosch, m. vr.; Zwijndrecht, m. vr.; — Biezelinge, m. vr.; — Willemstad, m. vr.; Bergen-op-Zoom, m. vr.; Boxtel; Breda, m. vr.; — Valkenburg, m. vr.; Schinnen, m. vr.; Beek, m. vr.; Pezaken, m. vr.; Heerlen, m. vr.; kasteel Stein, m.vr.; Elslo, m. vr.; Geverik, m. vr..

74. B. albicans *Br. et Schpr.* (*Hypnum albicans* Neck.) Langs wegen en op heuvels in zand- en heidegronden; op zandige grasvelden en weiden; in de duinen. ♃. *Sept.—Jul.*

In Herb.: Groningen, Miq.; Haren, m. vr. v. H., Strat.; Harendermolen, m. vr. v. H.; — Ameland, Sprée; Wolvega, Un. 1881; — Weerdinge, Lac. en Sur.; — Kampen, m. vr. Bond., Top.; Zalk, m. vr., tusschen Deventer en Diepenveen, Top.; Ootmarsum, Oldenzaal, Lac.; — Epe, Lac.; Renkum, Wageningen, m. vr. Buse; St. Anna, Abel.; — de Bilt, m. vr., Zuilen, Lac.; Darthuizen, m. vr. v. H.; Amersfoort, Bond.; Huis ter Heide, v. H.; — Vlieland, Lac., Sprée; Westerdoksdijk bij Amsterdam, m. vr., Oud-Diemen, Lac.; Zandpoort, v. H.; Overveen, m.vr. Buse; Boskoop, Dz.; Zandvoort, m. vr. Buse; — Katwijk, m. vr. Dz., Mb.; den Haag, m. vr. A. J. de Bruijn; — Zuid-Beveland, Walchersche duinen, m.vr. v. d. B.; — Rosmalen, v. Hov.; Haps, Lac.; — Sittard, Un. 1861; Terblijt, Lac..

75. B. glareosum *Br. et Schpr.* (*Hypnum plumosum* Hedw., *H. glareosum* Bruch., *H. Göppertianum* Sendt., sec. Milde, Bryol. Siles.) In holle wegen, en langs kleiwallen; op zandige grasgronden, kalkrotsen en tufkrijt. ♃. *Mei.*

In Herb.: Zuid-Beveland, Zwake, v. d. B.; — Gulpen, Un. 1861; Valkenburg, Beek, Schinnen, Ter-

hagen, Bemelen, Kunrade, Lac.; Geulem, Un. 1861, m. vr. Lac.; Simpelveld, Kadier, Lac..

76. B. salebrosum *Br. et Schpr.* (*Hypnum salebrosum* Hoffm., *H. plumosum* C. Müll.) Op steenen langs oevers; in venen, in weilanden op veen- en kleigrond, op uiterwaarden, rietstoppels en boomstammen. ♃. *Oct.—Jun.*

In Herb.: Kampen, m. vr. Top.; — Heteren, m. vr., Renkum, m. vr., Dorenwerd, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr., Kromme Rijn bij Utrecht, m. vr., Achttienhoven, m. vr. Lac.; — Amsterdam, m. vr., tusschen Amsterdam en Zeeburg, m. vr., Sloterweg bij Amsterdam, m. vr., Funen bij Amsterdam, m. vr., Sloten, m. vr., Kudelstaart, m. vr., Broek in Waterland, Halfweg Haarlem, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Wilhelminapolder, m. vr. v. d. B.; — Sevenum, m. vr. Lac.; Mook, Buse.

Var. β. (γ.) **palustre** *Schpr.* (*Hypnum Mildeanum* Schpr., *Brachythecium Mildeanum* Schpr., sec. Milde, Bryol. Siles.) Op zilten kleigrond, lage weilanden, uiterwaarden en grasgronden; op veengrond en aan wilgen.

In Herb.: Kampen, Top.; Wanneperveen, m. vr. Lac.; — Achttienhoven, m. vr. Lac.; — Texel, Kallantsoog, m. vr., Amsterdam, m. vr., Funen bij Amsterdam, m. vr., Zeeburg, m. vr., Oud-Diemen, Halfweg Haarlem, Uithoorn, m. vr. Lac.; — Zwijndrecht, Lac.; — Andel bij Woudrichem, Lac..

Ordo Camptothecieae.

Camptothecium *Schpr.*

77. C. nitens *Schpr.* (*Hypnum nitens* Schreb., *H. insigne* Milde.) Op vochtige gronden; in dicht gegroeide

grachten. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Onland tusschen Groningen en Eelderwolde, Strat.; — Weerdinge, Valte, Lac. en Sur.; — Renkum, Buse.

78. C. lutescens *Br. et Schpr.* (*Hypnum lutescens* Huds., *Brachythecium lutescens* De Notar.) In de duinen; op zand- en kleigrond; op boomstammen, oude muren, kalkrotsen en tufkrijt-brokken. ♃. *Dec., Maart—Jun.*

In Herb.: Groningen, Strat., Miq., m.vr. v. H.; Deventer, Top.; Kampen, Zalk, Bond., Top.; — Culemborg, m.vr. Lac.; om Nijmegen, Abel., m.vr. B.; Beek, m. vr. v. H.; Winterswijk, Un. 1859; Deil, Dorenwerd, Buse; — Wickenburg bij Houten, Wtw.; Blauwkapel, m. vr. Lac.; — Vlieland, m. vr. Lac.; Haarlem, Splitg., m. vr. Mb.; Bloemendaal, m. vr. Buse; Groot-Bentveld, m. vr. Mb.; Diemen, Lac.; Overveen, m. vr. v. H., Mb., Buse; — 's Gravenhage; Katwijk, m. vr.; ex Herb. Meerburg; Leiden, Wassenaar, m. vr. Pierot; — Zuid-Beveland, m. vr., Walcherscheduinen, m. vr. v. d. B.; — Rosmalen, v. Hov.; Bergen-op-Zoom, Un. 1860; — St. Pietersberg, Un. 1861; Valkenburg, Buse; Geulem, m. vr., Gulpen, m. vr., Kadier, Lac..

Ordo Orthothecieae.

Homalothecium *Schpr.*

79. H. sericeum *Br. et Schpr.* (*Hypnum sericeum* L., *Leskea sericea* Hedw.) Op boomstammen; langs slooten en op vochtige muren; op pannendaken en kalkrotsen. ♃. *Jan.—Maart; Jun.—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Helpen, m. vr.; — Heerenveen; — Assen; — Kampen, m. vr.; Oosterhout bij Kampen, m. vr.; Deventer,

m. vr.; Diepenveen, m. vr.; Denekamp; — Nederhemert; Randwijk, m. vr.; Renkum, m. vr.; Dorenwerd, m. vr.; Opheusden, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; St. Anna, m. vr.; Hees, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; Nichtevecht, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; — Wieringen; Amsterdam, m. vr.; Zeeburg, m. vr.; Sloterweg bij Amsterdam, m. vr.; Sloten, m. vr.; Haarlem, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Voorschoten, m. vr.; Katwijk, m. vr.; Haagschebosch, m. vr.; Leerdam, m. vr.; Vianen, m. vr.; Heikop, m. vr.; — Zuid-Beveland, m. vr.; Hoek; — Willemstad; Baarle-Nassau; Oefelt, m. vr.; Boxtel; Deurne; — Valkenburg, m. vr.; Schinnen, m. vr.; Geulem.

Isothecium *Brid.*

80. I. myurum *Brid.* (*Hypnum myosuroides* Hedw., *H. myurum* Brid., *H. curvatum* Sw. *Leskea curvata* Voit.) Aan den voet van en op boomstammen; op eikenhakhout; op den grond en op keien op beschaduwde plaatsen. ♃. *Sept.—April; Jul.*

In Herb.: Steenwijkerwold, Oldenzaal, Lac.; — Harderwijk, Rainville; Leuveren bij Harderwijk, Bond.; Beekbergerwoud, Mb.; Winterswijk, Un. 1859; Voorst, m. vr. Wtw.; Putten, m. vr. v. H.; Dorenwerd, m. vr. Buse; Velp, m. vr. Lac., Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Beek, m. vr. v. H., Un. 1847; Ubbergen, m. vr. Abel.; — Utrecht, de Bilt, m. vr., de Grebbe, m. vr., Ameliswaard, m. vr. Lac.; Soesterberg, m. vr. v. H.; Amersfoort, Bond.; Huis ter Heide, m. vr. v. H.; — Haarlem, m. vr. F. W. van Eeden; Bloemendaal, Buse; — Lisse, m. vr. Dz. en Mb.; Voorschoten, m. vr. Dz.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Walchersche duinen, m. vr. v. d. B., Un. 1873; Hoek, Walr.; — Boxmeer, Un. 1853; — Valkenburg, Beek, Geulem, Lac..

Climacium *Web. et Mohr.*

81. C. dendroides *W. et M.* (*Hypnum dendroides* L., *Leskea dendroides* Hedw., *Neckera dendroides* Brid.) In de duinen; op zand-, klei-, broek- en moerassige veengronden; in boschjes op zandgrond, op veenachtige weilanden en langs stroompjes. ♃. *Jul.—Maart.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Onland bij Groningen; — Veenwoude; Tjepma bij de meren, m. vr.; — Paterwolde; Weerdinge; Tinaarlo; Koevorden; — Zwolle; Zalk; Brinkgreve; Kampen; Grafhorst; Oldenzaal; Denekamp; — Hattem; Borkelo; Harderwijk; Renkum, m. vr.; Wageningen; Neerbosschebroek; Weurt; Oosterhoutschebosch; — Zuilen, m.vr.; de Bilt, m. vr.; Blauwkapel, m. vr.; de Grebbe, m.vr.; Veenendaal; — Vlieland; Amsterdam; Haarlem, m.vr.; Bronstêe en Elswoud bij Haarlem, m. vr.; halfweg Haarlem; Zandpoort, m. vr.; Ankeveen; Overveen, m. vr.; Bennebroekerbosch; — Hooge Morsch; Duifhuislaan bij Leiden; Bakkershagen bij den Haag; Haagsche Schouw; Leiderdorp; — Walchersche duinen; Sas-van-Gent; — Deurne; — Husschenberg; Holzet; Hulsberg; Gulpen; Maastricht.

Cylindrothecium *Schpr.*

82. C. concinnum *Schpr.* (*Hypnum concinnum* De Notar., *H. orthocarpon* La Pylaie, *H. insidiosum* Mont., *Entodon Montagnei* C. Müll., *Cylindrothecium Montagnei* Br. et Schpr.) Op uiterwaarden; aan aarden wallen; op tufkrijt en kalkrotsen. ♃. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Andel bij Woudrichem 1858, Lac.; — tusschen Meersen en Valkenburg, Un. 1861; Valkenburg, bij het kasteel te Horst, Geulem, Kadier, Lac..

Pylaisia *Schpr.*

83. **P. polyantha** *Br. et Schpr.* (*Leskea polyantha* Hedw., *Hypnum polyanthos* Schreb.) Op eiken, olmen, populieren, wilgen en appelboomen. ♃. *Aug.—April.*

In Herb.: Goutum, H. Alberda; — Kampen, m. vr. Bond, Top.; — Middachten, Top.; Renkum, m. vr., Opheusden, m. vr. Buse; Weurt bij Nijmegen, m. vr. B.; — Utrecht, m. vr., de Bilt, m. vr., Nichtevecht, m. vr., Abkoude, m. vr. Lac.; Maarsen, m. vr., Buse; — Amsterdam, m. vr. Mb.; Sloten, m. vr., Osdorp, m. vr., Diemermeer, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr., Leiderdorp, m. vr., Voorschoten, m. vr. Dz.; Heikop, m. vr. v. H.; — Goes, m. vr. v. d. B.; — Maastricht, m. vr. Franq..

Tribus Leskeaceae.

Ordo Thuidieae.

Thuidium *Schpr.*

84. **Th. Blandowii** *Br. et Schpr.* (*Hypnum Blandowii* W. et M., *H. laricinum* Wils.) In venen. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Aan den ouden dijk (Oldiek) bij Weerdinge menigvuldig, en zeldzaam aan de schans te Valte, Lac. en Sur., *Jul. 1859.*

85. **Th. abietinum** *Br. et Schpr.* (*Hypnum abietinum* L.) In bosschen en duinen. Op zandgrond in boschachtige streken; op uiterwaarden, aan aarden wallen, op kalkrotsen en tufkrijt. ♃. Mei—Jun.; in Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Kampen, Bond; — Culemborg, Lac.; Wageningen, Buse, Lac.; Nijmegen, B.; Groesbeek,

v. H.; Hees, Oosterhoutschebosch, Abel.; – de Bilt, Lac.; Amersfoort, Bond.; – Zandvoort, Overveen, Buse; Haarlem, Middelduin achter Overveen, Mb.; – Katwijk, Hillegom, Dz.; – Andel bij Woudrichem, Lac.; – Kunraad, Trap, Horst, Eis, Lac.; Valkenburg, Lac., Buse; Oud-Valkenburg, Oud.; Geulem, Un. 1861, Lac..

86. Th. tamariscinum *Br. et Schpr.* (*Hypnum proliferum* L., *H. tamariscinum* Hedw., *H. delicatulum* C. Müll.) [*Hypnum tamariscinum* et var. *β. recognitum* Prod. Ed. I, et *Thuidium delicatulum* Herb. Societ.] In de duinen; in rietvelden en op moerassige plaatsen; op veenachtige weilanden; langs beekjes; in bosschen op den grond en op boomstammen. ♃. *Sept.*, *Maart.*

In Herb.: Haren; Glimmen; Vlachtwedde; – Paterwolde, m. vr.; Assen; – Zwolle; Kampen; Zutphen; Oldenzaal; Denekamp; – Winterswijk; Essenburg en Hulshorst bij Harderwijk; Lochem; Epe; Oldebroek; Soerenschebosch; het Loo; Beekbergerwoud, m.vr.; Ede; Deil; Wolfhezen; Rozendaal, m.vr.; Dorenwerd; Oosterbeek, m. vr.; Warnsborn bij Arnhem; Velp; Otterlo; Renkum; Bennekom; Nijmegen, m. vr.; Beek, m. vr.; Huis Ubbergen; Oosterhoutschebosch; – de Bilt, m. vr.; de Grebbe; Ameliswaard; Amersfoort; – Haarlemmerhout; Vogelenzang; Bloemendaal; – Leiden; Noordwijk; Warmond; Haagschebosch; Groot-Berkheij bij Wassenaar; – Zuid-Beveland; Schouwen; – Breda; Boxmeer; – Mook, m. vr.; Plasmolen; Sittard; Valkenburg, m. vr.; Gulpen, m. vr.; Horst; Geulem; Beek; Hulzen; Slenaken; Maastricht, m. vr.

Ordo Leskeeae.

Anomodon *Hook. et Tayl.*

87. **A viticulosus** *Hook. et Tayl.* (*Hypnum viticulosum* L., *Neckera viticulosa* Hedw.) Op boomstammen in bosschen en langs rivieren; op oude muren, op den grond en op kalkrotsen. ♃. *Nov.—Jul.*

    In Herb.: Groningen, Haren, v. H.; — Zalk, Top., Bond.; — Winterswijk, Un. 1859; Voorst, Wtw.; Nederhemert, Lac.; Dorenwerd, Oosterbeek, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, B.; Beek, v. H.; — Kromme Rijn, Ameliswaard, Utrecht, Lac.; Lek bij Vreeswijk, m. vr. v. d. Tr.; Amersfoort, Bond.; — Haagschebosch, Lac.; Abspoel, Dz. en Mb.; Voorschoten; Vianen, v. H.; Heer-Jansdam, Zwijndrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — St. Agatha, Lac.; Kuik, m. vr., Un. 1853; — Maastricht, m. vr. Franq.; Valkenburg, Lac., Buse; Gronsveld, Un. 1861; Schinnen, Stokheim bij Gulpen, Geulem, m. vr., Schin op Geul, Kadier, Lac..

88. **A. attenuatus** *Hartm.* (*Hypnum attenuatum* Schreb., *Leskea attenuata* Hedw.) Op boomwortels langs bosschen en rivieren; in holle wegen. ♃. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

    In Herb.: Zwijndrecht, Dordrecht, Lac.; — Gulpen, Trap, Lac.; Valkenburg, Gronsveld, Buse.

Leskea *Hedw.*

89. **L. polycarpa** *Ehrh.* (*Hypnum medium* Dicks., *H. polycarpum* C. Müll.) Op boomstammen en vochtige muren. ♃. *Jan.—Sept.*

    In Herb.: Groningen, m. vr.; Helpen, m. vr.; — Veenwouden, m. vr.; — Zwolle, m. vr.; Kampen, m. vr.; Singraven bij Denekamp, m. vr.; — Winterswijk, m. vr.; Eibergen, m. vr.; Doesburg, m. vr.;

Nederhemert, m. vr.; Dorenwerd; Heteren; Renkum, m. vr.; Lek bij Culemborg; Nijmegen, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; de Ooi, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; Zuilen; Bunnik, m. vr.; Vreeswijk; Vreeland, m. vr.; Rhenen, m. vr.; Amersfoort; — Muiderbosch bij Amsterdam; Sloterweg, m. vr.; Haarlem; — Leiden, m. vr.; Heer-Jansdam, m. vr.; Leerdam, m. vr.; Leksmond, m. vr.; Ridderkerk; Heikop, m. vr.; Dordrecht, m. vr.; Zwijndrecht, m. vr.; — Zuid-Beveland, m.vr.; — Willemstad, m. vr.; Heusden, m. vr.; Kuik, m.vr.; St. Agatha, m. vr.; Boxmeer, m. vr.; — Elslo, m. vr.; Meers bij Elslo, m. vr.; Geulen, m. vr.; Geulem; Plasmolen, m. vr..

Tribus Hookeriaceae.

Ordo Hookerieae.

Pterygophyllum *Brid.*

90. Pt. lucens *Brid.* (*Hypnum lucens* L., *Hookeria lucens* Smith.) Langs beekjes op beschaduwde plaatsen in boschrijke heuvelachtige streken. ♃. *Maart.*

In Herb.: Plasmolen bij Mook, overvloedig vruchtdragend, Mrt. 1856, Abel.; later op dezelfde plaats, v. d. B.; Buse; Gronsveld, m. vr. Franq..

Tribus Neckeraceae.

Ordo Leucodonteae.

Antitrichia *Brid.*

91. A. curtipendula *Brid.* (*Hypnum curtipendulum* L., *Neckera curtipendula* Hedw., *Anomodon curti-*

pendulus Hook. et Tayl.) In bosschen op den grond en op boomstammen; in de duinen en op zandgrond; langs beekjes. ♃. *Jul.*, *Aug.*

In Herb.: Haren, v. H., Miq., Strat.; Vlachtwedde, Lac.; — Olterterp, Veenwouden, Sprée; — Assen, v. H., Lac., Sprée; — Harderwijk, Mb., Lac.; Essenburg bij Harderwijk, Bond.; Putten, v. H.; Soerenschebosch, m. vr. Lac., Un. 1849; Ucheler-, Gortel-, Spalder-, Elspeeter- en Vierhouterbosschen, m. vr. Lac.; Wolfhezen, Un. 1847, Buse; Rozendaal, Lac., Buse; Hoog-Soeren, m. vr., Velp; Ede, Renkum, Buse; — Utrecht, de Bilt, Lac.; — Frankendaal en Westerdoksdijk bij Amsterdam, Sloten, Lac.; — Leiden, Dz., Mb.; Voorschoten, Mb.; Wassenaar, B. W.; — Zuid-Beveland, v. d. B..

Leucodon *Schwaegr.*

92. L. sciuroides *Schwaegr.* (*Hypnum sciuroides* L., *Neckera sciuroides* C. Müll.) Op eiken, olmen, populieren en wilgen; op rasterwerk. ♃. *April*, *Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren; Helpen; — Paterwolde; Assen; — Oosterhout bij Kampen; IJselmuiden; Baak bij Zutphen; Denekamp; Delden; — Twello; Nederhemert; Dorenwerd; Renkum; Nijmegen; Weurt; Beuningen; Neerbosch; — de Grebbe; Amersfoort; — Amsterdam; Bloemendaal, m. vr.; — Dubbeldam; Leiden; Leiderdorp; Wassenaar; Heer-Jansdam; Heikop; Vianen, m. vr.; — Zuid-Beveland; Hoek; — Willemstad; Deurne; St. Agatha; — Eis.

Ordo Neckereae.

Homalia *Brid.*

93. H. trichomanoides *Schpr.* (*Hypnum trichomanoides*

Schreb., *Leskea trichomanoides* Hedw., Brid., *Neckera trichomanoides* Hartm., *Omalia trichomanoides* Br. et Schpr.) In bosschen op boomstammen en op den grond; aan muren. ♃. *Sept.—Jun.*

In Herb.: Groningen, m. vr., Haren, v. H.; — Hitsum bij Franeker, m. vr. Sprée; — Zwolle, m.vr. Dass., Miq., v. Heijn.; Zalk, Bond., m. vr. Top.; — Winterswijk, Un. 1859; Beekbergerwoud, m. vr. Mb.; Nederhemert, Lac.; Voorst, m. vr. Wtw.; Epe, Lac.; Wageningschen berg, m. vr., Dorenwerd, m. vr., Hemmen, Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Ubbergen, m. vr. Abel.; — Zuilen, m. vr. v. d. Tr.; Schalkwijk, m. vr., Ameliswaard, m. vr., Vreeland, Lac.; — Amstelveen, Lac.; Schalkwijk bij Haarlem, m. vr. Buse; — Voorschoten, m. vr. Dz.; Warmond, Mb.; Vianen, v. H.; Dordrecht, m. vr., Zwijndrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Walcheren, m. vr., Hulst, m. vr. v. d. B.; — Beugen, St. Agatha, Lac.; — Meersen, Un. 1861; Schinnen, Trap bij Gulpen, m. vr. Lac.; Valkenburg, Gronsveld, Buse.

Neckera *Hedw.*

94. A. complanata *Hüben.* (*Hypnum complanatum* L., *Leskea complanata* Hedw., *Omalia complanata* Brid.) Op boomstammen in bosschen; op kalkrotsen en grazige kalkheuvels. ♃. *Jul.—Sept.*, *Jan.*

In Herb.: Groningen, v. H., Miq.; Haren, Strat.; Helpen, v. Heijn.; — Assen, Eelderwolde, v. H.; — Zalk, Bond., Top.; — Winterswijk, Un. 1859; Soerenschebosch, Un. 1849; Beekbergerwoud, m. vr. Mb.; Uchelen, m. vr., Hemmen, Buse; Voorst, Wtw.; Nijmegen, B.; Ubbergen, m. vr. Abel.; — Utrecht, Lac.; — Haarlem, Splitg.; Bloemendaal, Buse; — Leiduin, Mb.; Kronenstein

bij Leiden, Dz. en Mb.; Haagschebosch, Dordrecht, Zwijndrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — Beugen, Un. 1853; — Meersen, Un. 1861; Geulem, Arendshout, Harles, Gulpen, Sittard, Put, Gronsveld, Kadier, Schinnen, Lac.; Valkenburg, Buse; Pietersberg, Un. 1861; Plasmolen, Abel..

95. N. crispa *Hedw.* (*Hypnum crispum* L.) Op beuken en eiken in oude bosschen; op kalkrotsen. ♃. *Mei.*

In Herb.: Assen, Dass.; — Soerenschebosch, Un. 1849, Lac.; — Bergen bij Alkmaar, Mb.; — Geulem. m. vr., Valkenburg, Lac..

96. N. pumila *Hedw.* (*Neckera Distichia pumila* Brid.) Op boomstammen in bosschen (beuken, linden, dennen, sparren). ♃. *Sept.*

In Herb.: Vlachtwedde, Lac.; — Assen, Lac., Miq., Sprée; Weerdinge, Lac en Sur.; — Harderwijk, Bond.; Soerenschebosch, Un. 1849, Lac.; Spalter-, Gortel- en Elspeeterbosschen, Lac.; Ucheler-bosch, Lac., Buse; Putten, v. H.; Velp, Rozendaal, m. vr., Arnhem, Lac.; Reden, Rederoord, Dorenwerd, Buse; Beekhuizen, Bond.; — Grebbe, Baarnschebosch, Lac.; — Haarlemmerhout, Buse; — Voorschoten, Dz.; Dordrecht, Lac.; — Breda, Un. 1852.

Ordo Leptodonteae.

Leptodon *Mohr.*

97. L. Smithii *Mohr.* (*Hypnum Smithii* Dicks., *Pterogonium Smithii* Swartz, *Lasia Smithii* Brid., *Neckera Smithii* C. Müll.) Op zeer oude eiken en beuken. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: duinen achter Wassenaar, in 1846 ontdekt, Dz.; in het Haagschebosch bij het Roomhuis, v. d. B. 1855, Lac. 1857.

Ordo Cryphaceae.

Cryphaea *Mohr.*

98. **C. heteromalla** *Mohr.* (*Neckera heteromalla* Hedw., *Daltonia heteromalla* Hook et Tayl.) Aan boomstammen (populieren, eiken, linden, olmen, wilgen, Lonicera). ♃. *Maart – Jul.*

In Herb.: Groningen, m. vr. v. H.; – Veenwouden, m. vr. Sprée; – Hemmen, m. vr. Buse; – Utrecht, m. vr. Lac., Gevers Deynoot; – Amsterdam, m. vr., Amstelveen, m. vr., Rozenburg, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr. en in de meer bij Amsterdam, Splitg.; Aardenhout bij Haarlem, m. vr., Zandvoort, m. vr., Brederode, m. vr., Bloemendaal, m. vr., Velzen, m. vr. Buse; – Endegeest, m. vr. Stekh.; Leiderdorp, m. vr. Mb.; 's Gravenhage, m. vr. Un. 1851; Noordwijk, m. vr. Dz. en Mb.; Heer-Jansdam, m. vr. Lac.; Heikop, m. vr. v. H.; Rotterdam, m. vr. Miq., Lac.; Dordrecht, m. vr., Gorinchem, m. vr. Lac.; – Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Hoek, m. vr. Walr.; – Willemstad, m. vr. Lac.; – Arendshout, m. vr. Lac.; Maastricht, m. vr. Franq..

Tribus Fontinalaceae.

Ordo Fontinaleae.

Fontinalis *Dill.*

99. **F. laxa** *Milde.* (?) Aan muren, palen enz. langs de oevers van rivieren. ♃. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Dordrecht, Zwijndrecht, Ridderkerk, Alblasserdam, Lac..

100. **F. antipyretica** *L.* (*Pilotrichum antipyreticum* C. Müll.) In en langs slooten, beekjes, vijvers,

grachten, meren en rivieren; op drijftillen. ♃. *April—Sept.*

In Herb.: Haren, v. H.; Kuikvinsterbosch, m. vr. Sprée; — Eelderwolde, Strat.; — Giethoorn, Zwartsluis, Lac.; Kampen, Top., Bond.; — Beekbergerwoud, m. vr. Mb., Lac.; Eibergen, Un. 1859; Barneveld, Buse; Hatert, Bemmel, Water-Meerwijk, Abel.; — Maarsbergen, de Bilt, v. H.; Westbroek, Vreeland, Maarseveen, Maartensdijk, m. vr. Lac.; — Kallantsoog, Ankeveen, m. vr., Sloten, Lac.; Groot-Bentveld, Dz. en Mb.; Zandvoort, m. vr. Buse; Aardenhout, Mb., Splitg.; — Hooge Morsch, Stekh.; Leiden, Wassenaar, Dz., Mb.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Serooskerken, m. vr. H. v. Hall; — Heusden, Valkenswaard, Lac.; Zuid-Willemsvaart, v. Hov.; — Ottersum, Lac..

Series Acrocarpae.

Subseries Stegocarpae.

Tribus Buxbaumiaceae.

Ordo Buxbaumieae.

Buxbaumia *Hall.*

101. B. aphylla *Hall.* (*Buxbaumia caulescens* Schmidel, *Saccophorum aphyllum* P. Beauv.) In holle wegen en boomgaten in dennen- en loofbosschen; aan aarden walletjes en in heidekuilen. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Boekhorst, m. vr., Kuikhorne, m. vr. Sprée; — Lochem, m. vr. Sprée; Velp, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Ubbergen, m. vr. Abel.; — Zeist, m. vr. Wtw.; Grebbe, m. vr. Buse; Driebergen, m. vr. F. A.

Hartsen; Huis ter Heide, m. vr. v. H.; – St. Jansteen, m. vr. v. d. B..

Diphyscium *Mohr.*

102. D. foliosum *Mohr.* (*Buxbaumia sessilis* Schmidel, *Buxbaumia foliosa* L.) Op den grond en aan leemhoudende walletjes in bosschen. ♃. *Mei – Sept.*

In Herb.: Soerenschebosch, m. vr. Un. 1849; Beekhuizen, m. vr. v. d. B.; tusschen den Sijpenberg en den Velpschen straatweg, m. vr. Lac.; Sterrenberg bij Arnhem, m. vr. Bond.; Renkum, m. vr. Buse; – Gronsveld, m. vr. Franq.; Geulem, m.vr., Gulpen, m. vr., Trap, m. vr., Vijlen, m. vr., Valkenburg, m. vr., St. Jansberg bij Mook, m. vr. Lac..

Tribus Polytrichaceae.

Ordo Polytricheae.

Polytrichum *L.*

103. P. commune *L.* (*Polytrichum yuccaefolium* Ehrh.) Op vochtige en droge grasgronden; in veengrond en sphagneten; in bosschen en in de duinen. ♃. *Mei – Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr. Strat.; – Olterterp, m. vr. Sprée; – Koevorden, m.vr. Lac. en Sur.; – Harderwijk, m. vr. F. Junghuhn; Renkum, m. vr., Wolfhezen, m.vr. Buse; Wageningen, m.vr.; Nijmegen, m. vr. B.; Vestingwerken om Nijmegen, m. vr., Meerwijk, m. vr. Abel.; – Driebergen, m. vr. Oud. en Knuttel; – Texel, m. vr. Holk.; Oud-Diemen, Houtrijk en Polanen, m. vr., Halfweg, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr., Haarlemmerhout, m. vr., Overveen, Buse; – Endegeest, Stekh.;

Leimuiden, Dz.; Noordwijkerhout, m. vr. B. W.; — Zuiddorpe, m. vr. Walr.; — Boxmeer, m. vr. Un. 1853; Rosmalen, m. vr. v. Hov.; Bergen-op-Zoom, m. vr. Un.; — Mook, Buse; Tienraai, Stokkem bij Wijlre, Lac..

Var. β. **perigoniale** *Schpr.* (*Polytrichum perigoniale* Mich.) Op veengrond en moerassige heidegronden.

In Herb.: Friesche Palen, m. vr. v. H.; Wolvega, m. vr., Mildam, m. vr. Un. 1881; — Emmen, m.vr. Lac. en Sur.; — Steenwijkerwold, m. vr. Lac.; Herb. Daventr., m. vr. Hoffm.; tusschen Zwolle en Deventer, m. vr. v. H.; Roskam bij Kampen, m. vr., Platvoet, m. vr. en Brinkgreve bij Deventer, m.vr. Top.; — Harderwijk, m. vr., Nijkerkerveen, m. vr., tusschen Nijkerk en Hoevelaken, m. vr. Bond.; — Beerschoten bij de Bilt, m. vr. v. H.; Amersfoort, m. vr. Bond.; Amerongen, m. vr. Dz. en Mb., Stekh.; — Vlieland, Lac.; Haarlemmerhout, m. vr. v. H.; — Leiden, m. vr. M. D k., Pierot; — Breda, Un. 1852; Groot-Zundert, m. vr. Un. 1860; — Tienraai, m. vr. Lac..

" γ. **uliginosum** *Prod. Ed. I.* In veengrond en moerassige boschstreken.

In Herb.: Ede, m. vr. Lac.; achter Beek, m. vr. Un. 1849; — Amersfoort, m. vr. Splitg.; — Amstelveen, m. vr. Lac.; — Peel te Deurne, m. vr. Lac..

104. P. strictum *Banks* [*Menz.*] (*Polytrichum alpestre* Hoppe, *P. juniperinum* varr. *strictum* et *alpestre* Br. et Schpr., *P. juniperinum* var. *gracile* Wahlb.) Op moerassige plaatsen; op drassigen veengrond; in rietvelden en op drijftillen, meestal tusschen Sphagna. ♃. *April—Jun.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H.; Wollinghuizen,

Lac.; — Eelderwolde, m. vr. Strat.; — Muiden, Oud-Diemen, Naardermeer, Lac.; Leimuiden, m. vr. Dz. en Mb., Buse; — Mook, m. vr. Buse.

105. P. juniperinum *Hedw.* In de duinen, op zand- en heidegronden, in bosschen en op Hunebedden. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Witteveen bij Haren, m. vr., Harendermolen, m. vr. en tusschen Scheemda en Winschoten, m. vr. Strat.; Stadskanaal, m. vr., Tolbert, m. vr. v. H.; Groningen, m. vr. herb. W. de Haan, Kuhl; Wildervank, m.vr. v. d. B.; — Buren op Ameland, m. vr. Holk.; — Vries, m. vr. Lac.; Emmen, Lac. en Sur.; — Norddoringen, m. vr. Miq.; Kampen, m. vr., Diepenveen, m. vr., Deventer, m. vr. Top.; — Harderwijk, m. vr. Reinwardt; Leuveren, m. vr. Bond.; Twello, m. vr. Top.; Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Heumen, m. vr., Beek, m. vr. Abel.; — de Bilt, m. vr. Lac.; Amersfoort, m. vr. Splitg., Bond.; — Texel, m. vr., Vlieland, Lac.; West-Terschelling, m. vr. Holk.; Amsterdam, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr., Zandpoort, m. vr., Overveen, m. vr. Buse; Haarlemmerhout, m. vr. Mb., Buse; Haarlemmerduinen, m. vr. Splitg.; — Leiden, m. vr. Pierot; Lisse, m. vr. Dz.; Noordwijk, m. vr. B. W.; Noordwijkerhout, m. vr. Oud.; — Domburg, m. vr. v. H.; Walcheren, m. vr. v. d. B.; — Rosmalen, m. vr. v. Hov.; — Valkenburg, m. vr. Un. 1861.

106. P. piliferum *Schreb.* (*Polytrichum commune γ. pilosum* L.) In de duinen; op zand- en heidegronden; in bosschen. ♃. *April—Jul.*

In Herb.: Harendermolen, m. vr. Strat.; Haren, m.vr. v. Heijn.; — Kuikhorne, m.vr. ex herb. H. Albarda; — Drente (waar?) m. vr. Miq,; — Raalte, m. vr. [als *β. Hoppii* Prod. Ed. I.] Miq., Dass.; Zwolle, m. vr. v. Heijn.; Oosterhout bij Kampen, m. vr.

Bond.; — Harderwijk, m. vr. Junghuhn, Bond.; Wezep, m. vr., Twello, m. vr. Top.; Zutphen, m. vr. Wtw.; Wageningen, m. vr. v. H.; Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; St. Anna, m. vr., Beek, m. vr. Abel.; Uilenput bij Bergendal, m. vr. v. H.; — Utrecht, m. vr., Darthuizen, m. vr. v. H.; de Bilt, m. vr. Lac.; Zeist, m. vr. P. G. Weijers; Baarn, m. vr. B. W.; Driebergen, m. vr. Oud.; Amersfoort, m. vr. Bond.; — Wieringen, Lac.; Haarlemmerhout, m. vr. Mb.; Halfweg, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; Overveen, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Pierot; Noordwijkerhout, m. vr. W. de Haan; Voorschoten, m. vr. Oud.; — Zuid-Beveland, m.vr. v. d. B.; — Rosmalen, m.vr. v. Hov.; Bergen-op-Zoom, m. vr. Un. 1860; Deurne, m. vr. Lac.; — Daniken bij Geleen, Schinnen, m. vr. Lac..

107. P. formosum *Hedw.* (*Polytrichum attenuatum* Menz., *Polytrichum commune β. attenuatum* H. et T.) Op zandgrond en langs slooten in bosschen; in de duinen en op heide- en veengronden. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Haren, m. vr., Harendermolen, m. vr., Pekela, m. vr., Stadskanaal, m. vr. v. H.; Groningen, m. vr. Miq.; Onlanderdijk bij Gron., m. vr. Strat.; — Paterwolde, m. vr. Strat.; Assen, m. vr. Lac. en Sur.; — Zwolle, m. vr. Miq.; — Harderwijk, m. vr. Bond.; Twello, m. vr. Top.; het Loo, m. vr. v. H.; Ede, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr., Dorenwerd, m. vr. Buse; Velp, m. vr. Un. 1849; Bergendal, m. vr. v. H.; Ubbergen, m. vr. Abel.; — Driebergen, m. vr., Knuttel, Oud., v. H.; de Bilt, m. vr. Lac., Mb.; Amersfoort, m. vr. Splitg.; Vinkeveen, m. vr. Lac.; Huis ter Heide, m. vr. v. H.; — Haarlemmerhout, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. M. Dk.; Voorschoten, m. vr. Oud.; — Walcheren, m. vr. v. d. B.; Zuiddorpe, m. vr. Walr.; —

Breda, m. vr. Un. 1852; — Maastricht, m. vr. Dz.; Over-Geul, m. vr., St. Jansberg bij den Plasmolen, m. vr. Lac.; Mook, m. vr. Buse.

108. P. gracile *Menz.* (*Polytrichum longisetum* Swrtz, *P. aurantiacum* Hopp.) Op veengrond en drijftillen. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: tusschen Winschoten en Scheemda, m. vr. Strat.; — Eelderwolde, m. vr. Strat.; Vledder, m. vr. W. Kent en S. J. van Roijen; Smilde, m. vr. v. d. B.; Nieuw-Dordrecht, m. vr. Lac. en Sur.; — tusschen Zwolle en Dalfsen, m. vr. Miq., Dass.; — Renkum, m.vr. Buse; — tusschen Abkoude en Vinkeveen, m. vr. M. Dk., Lac.; Abkoude, m. vr. Rombouts; — Oud-Diemen, m. vr., Halfweg, m. vr. Lac.; tusschen Houtrijk en Polanen, m. vr. Buse; — Leimuiden, m. vr. Lac.; — Peel bij Deurne, m. vr. Lac..

Pogonatum *P. Beauv.*

109. P. urnigerum *P. Beauv.* (*Polytrichum urnigerum* L., *Polytrichum pulverulentum* Hedw.) Op heidevelden en op leemachtigen heidegrond; aan de randen van bosschen op zandgrond. ♃. *Mei—Oct.*

In Herb.: Havelte, v. Heijn.; — op de Pol bij Deventer, m. vr. Wtw.; — Voorstonden, m. vr. Wtw.; Ede, m. vr., Reden, m. vr., Velp, m. vr. Lac.; Arnhem, m. vr. Bond, Top.; Velp, m. vr. Un. 1849; Geitenkamp, m. vr., Rozendaal, m. vr., Beekhuizen, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B., N. Abel. en Pas; Beek, m. vr. Abel., Un. 1847, v. H.; Uilenput in de Meerwijk, m. vr. v. H.; Bergendal, m. vr., v. d. Tr.; — de Bilt, m. vr. Wtw., Lac..

110. P. aloides *P. Beauv.* (*Polytrichum aloides* Hedw.) Op zand- en heidegronden; langs heidewallen;

in pijnbosschen en op vochtigen zandgrond. ♃. *Oct.—Aug.*

In Herb.: Harendermolen, m. vr., Eelde, m. vr. v. H.; Haren, m. vr., Glimmen, m. vr. Strat.; — Paterwolde, m. vr. v. H., Miq.; Rolde, m. vr. v. d. B.; Koekange, m. vr., Havelte, m. vr. Lac.; Koevorden, m. vr. Lac. en Sur.; — Oldenzaal, m. vr., Ootmarsum, m. vr., Steenwijkerwold, m. vr. Lac.; Twello, m. vr. Top.; — Epe, m. vr. Lac.; Keppel, m. vr. Un. 1850; Zutphen, m. vr., Voorstonden, m. vr., Voorst, m. vr., Velp, m. vr., Wageningen, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Rozendaal, m. vr. Un. 1849, Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Ubbergen, m. vr. Abel., v. H.; Beek, m. vr., Meerwijk, m. vr. v. H.; — de Bilt, m. vr. Lac., Wtw.; Driebergen, m. vr. v. H.; Amersfoort, m. vr. Splitg.; — Noordwijkerhout, m. vr. Dz.; — Hulst, m. vr. v. d. B.; Zuiddorpe, m. vr. Walr.; — Deurne, m. vr., Hondsberg bij Oosterwijk, m. vr., Baarle-Nassau, m. vr. Lac.; Rosmalen, m. vr. v. Hov.; — Venlo, m. vr. Dz.; Sittard, m. vr. Un. 1861; Schinnen, m. vr., Terhagen, m. vr., Jans-Geleen, m. vr., Merkelbeek, m. vr., Tienraai, m. vr. Lac..

Var. *β. minus* Bryol. eur. (*Polytrichum Dicksoni* Turn., *P. aloides β. Dicksoni* H. et T.)

In Herb.: Zutphen, m. vr. Wtw.; Oosterbeek, m. vr. Buse; — Amersfoort, m. vr. Bond.; — Rosmalen, m. vr. v. Hov..

111. P. nanum *P. Beauv.* (*Polytrichum nanum* Neck., *Pogonatum nanum* et *pumilum* Brid., *Polytrichum subrotundum* Huds., *Polytrichum pumilum* Hedw.) Op zand- en heidegronden; aan kleiwallen, slootkanten en walletjes; in pijnbosschen. ♃. *Aug.—Jun.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H., Miq.; — Paterwolde, m. vr. v. H., Miq.; Eelde, m. vr. v. H.; —

Hoenderlo, m. vr., Ede, m. vr., Vaasen, m. vr., Velp, m. vr. Lac.; Beekbergen, m. vr., Halle bij Zelhem, m. vr. Wtw.; Renkum, m. vr., Bennekom, m. vr., Rozendaal, m. vr., Oosterbeek, m. vr., Wageningen, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Bergendal, m. vr., Uilenput in de Meerwijk, m. vr. v. H.; St. Anna, m. vr. Abel.; — Amersfoort, m. vr. Splitg.; de Bilt, m. vr. Lac.; Darthuizen, m. vr. v. H., Lac.; Huis ter Heide, m. vr. v. H.; — Postbrug bij Leiden, Dz. en Mb.; Noordwijkerhout, m. vr. Dz.; — St. Jansteen, m. vr. v. d. B.; — Boxtel, m. vr., Peel te Deurne, m. vr. Lac.; Ossendrecht, m. vr. Un. 1860; — Maastricht, m. vr. Dz.; Sevenum, m. vr., Tienraai, m. vr., Beek, m. vr., Schinnen, m. vr. Lac..

Atrichum *P. Beauv.*

112. A. tenellum *Br. et Schpr.* (*Catharinea tenella* Röhl., *Bryum Polla orthorrhyncha* Brid., *Polytrichum undulatum β. minus.* Wahlb.) Op vochtige en veenachtige plaatsen in de heide; op vochtigen zandgrond en langs zandige slootwallen; langs heidegreppels op veengrond. ♃. *Jun. — Sept.*

In Herb.: Oosterbroek bij Gron., m. vr. v. H.; — Koevorden, m. vr. Lac. en Sur.; — Denekamp, m. vr. Lac., Buse; — Renkum, m. vr. Buse; — Leusden, m. vr. Bond.; Darthuizen, m. vr. v. H.; Baarn, m. vr. Oud.; — Vlieland (mann. bl.), Lac.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Woensdrecht, m. vr. Un. 1860; Oosterwijk, m. vr., Baarle-Nassau, m. vr., Deurne, m. vr., Boxtel, m. vr. Lac.; — Maastricht, m. vr. Dz.; Weerd, m. vr. Lac..

113. A. angustatum *Br. et Schpr.* (*Polytrichum angustatum.* Schwgr., *Catharinea angustata* Brid.) Op beschaduwde heidegronden. ♃. Winter. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Monferland bij Zeddam (mann. bl.), Lac..

114. A. undulatum *P. Beauv.* (*Bryum undulatum* L., *Polytrichum undulatum* Hedw., *Catharinea callibryon* Ehrh., *Catharinea undulata* W. et M.) Op zand-, klei-, heide- en veengrond; langs slootwallen; in de duinen en in bosschen. ♃. *Sept. —Mei.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; Helpman, m. vr.; — Koevorden; Valte; Weerdinge; — Oldenzaal, m. vr.; Oosterhout bij Kampen; Deventer, m. vr.; — Harderwijk, m. vr.; Winterswijk, m. vr.; Epe, m. vr.; Tolbert, m. vr.; Didam; Zutphen, m. vr.; Velp, m. vr.; Renkum, m. vr.; Wageningen, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Beek, m. vr.; — Amersfoort, m. vr.; de Bilt, m. vr.; Abkoude, m. vr.; — Texel; Sloten, m. vr.; Ankeveen; Eindmeer bij Diemermeer; Haarlem, m. vr.; Bronstee, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Bloemendaal, m. vr.; Haarlemmermeer bij Halfweg, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Poelgeest, m. vr.; Endegeest, m. vr.; Voorschoten, m. vr.; Haagschebosch, m. vr.; — Zuid-Beveland, m. vr.; Sas van Gent, m. vr.; — Rosmalen, m. vr.; Oosterwijk, m. vr.; Bergen-op-Zoom; — Jans-Geleen, m. vr.; Gulpen, m. vr.; Spaubeek, m. vr.; Schinnen, m. vr..

Var. *β.* **abbreviatum** *Prod. Ed. I.* Op beschaduwde vochtige plaatsen.

In Herb.: Groningen, m. vr. Miq.; — Paterwolde, m. vr. Dass.; — 't Zand bij Deventer, m. vr. Top.; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; Poelgeest, m. vr. Oud.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Rosmalen, m. vr. v. Hov.; — Maastricht, Franq.; Beek, m. vr., Schinnen, m. vr. Lac..

Tribus Bryaceae.

Ordo Bartramieae.

Philonotis *Brid.*

115. Ph. fontana *Brid.* (*Mnium fontanum* L., *Bartramia fontana* Brid., W. et M., Br. et Schpr.) [*Bartramia marchica* Prod. Ed. I. p.p.] Op vochtige plaatsen in de duinen en op weilanden; op drassige- en veengronden; langs bronnen, beken en rivieren. ♃. *Jul.*, *Aug.*

In Herb.: Esserweg bij Groningen, v. H.; Haren, Miq.; Groningen, v. Heijn.; — Ootmarsum, Miq.; Denekamp, Lutte, Gramsbergen, Lac.; — Harderwijk, Bond.; Epe, Gortelerveen, tusschen Uchelen en het Uchelerbosch, m. vr. Lac.; Emst onder Epe, Kok Ankersmit; Beekbergen, Buse; Lunteren, Lac.; Uddelermeer, Un. 1849; Ede, Lac., Buse; Harskamp bij Ede, Otterlo, m. vr., Renkum, m. vr., Wolfheze, Wageningen, Buse; Sijpenberg bij Velp, tusschen Ede en de Klomp, Lac.; Groesbeek, Un. 1847; Nijmegen, B.; Bergendal, Uiterwaarden te Weurt, Abel.; — Overeind van Jutfaas, Zeisterbosch, Lac.; — Terschelling, Holk.; — Peel bij Boxmeer, Beugen, Un. 1853; Andel, Budel, Deurne, Helenaveen, Lac.; — Plasmolen bij Mook, v. d. B., Abel., m. vr. Un. 1873; Sevenum, Kottezen, Husschenberg bij Beek, Lac..

116. Ph. marchica *Brid.* (*Leskia marchica* Willd., *Mnium marchicum* Hedw., *Bartramia marchica* Brid.) Op vochtigen zandgrond, op veengrond en langs slooten. ♃. Mei, Jun. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Essen, Buse; — Overeind van Jutfaas, Lac.; — Deurne, Boxtel, Lac..

117. Ph. capillaris *Lindb.* Aan aarden- en kleiwallen; in wagensporen. ♃. Vruchten onbekend.

In Herb.: Kelmond bij Beek (mann. bl.), Schinnen (mann. bl.), Geverik, Beek, Katsop, tusschen Gulpen en Bissen, Heek, Valkenburg, Lac..

Bartramia *Hedw.*

118. **B. pomiformis** *Hedw.* (*Bryum pomiforme* L.) In de duinen, op heidevelden en rotsen. Op beschaduwde zandigen grond in bosschen; op aard- en heidewallen, langs slooten. ♃. *Maart—Sept.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; Haren, m. vr.; — Raalte, m. vr.; — Hulshorst bij Harderwijk, m. vr.; Zutphen, m. vr.; Twello, m. vr.; Beekhuizen, m. vr.; Renkum, m.vr.; Ede, m. vr.; Wolfhezen, m.vr.; Wageningen, m.vr.; Nijmegen, m.vr.; Bergendal, m.vr.; Ubbergen, m.vr.; St. Anna, m. vr.; Hatert, m. vr.; de Meerwijk, m. vr.; — de Bilt, m. vr.; Doorn, m. vr.; Darthuizen, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; de Grebbe, m. vr.; Amerongen, m. vr.; — Kallantsoog, m. vr.; Velzen, m. vr.; Aardenhout; — Hillegommerduin, m. vr.; — Hulst, m. vr.; — Ossendrecht, m. vr.; Bergen-op-Zoom, m. vr.; Deurne, m. vr.; Rozendaal, m. vr.; Rosmalen, m. vr.; — Plasmolen bij Mook, m. vr.; Venlo, m. vr.; Valkenburg, m. vr.; Maastricht, m. vr.; Tienraai, m. vr.; Schinnen, m. vr.; Terhagen, m. vr.; Jans-Geleen, m. vr.; Geulem, m. vr.; Katsop, m. vr.; Arendshout, m. vr..

119. **B. ithyphylla** *Brid.* Aan heidewallen; aan oude kleiwallen in holle wegen; in boschjes. ♃. *April.—Sept.*

In Herb.: Denekamp, m. vr. Lac.; — Zutphen, m. vr. Wtw.; Dorenwerd, Beekhuizen, m. vr., Renkum, m. vr., Wageningen, m. vr. Buse; Ubbergen, m. vr. v. H.; — de Bilt, m. vr. Lac., v. d. Tr.; — Gronsveld, m. vr. Buse; Harles, m. vr., Terhagen, m. vr., Meer, m. vr., Holzet, m. vr., Put, m.vr. Lac..

Ordo Aulacomnieae.

Aulacomnion *Schwgr.*

120. Au. palustre *Schwgr.* (*Mnium palustre* L., *Gymnocephalus palustris* Schwgr., *Gymnocybe palustris* Fr. Bryol. Siles.) In de duinen, in rietlanden, op moeras- en veengronden, op weilanden en in moerassige en vochtige bosschen. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: Onland bij Groningen, m. vr. v. H., Strat.; Haren, m. vr. v. H.; Harendermolen, m. vr. Miq.; Napels bij Winschoten, Lac.; — Kuikhorne, Sprée; Veenwouden, m. vr. H. Albarda, Sprée; — Eelderwolde, m. vr. Strat.; Emmen, Valte, Lac. en Sur.; — Ootmarsum, Miq.; Denekamp, Lac.; Almelo, Un. 1870; — Harderwijk, m. vr. Roozeboom; Beekbergerwoud, Wtw.; Nijkerk en Hoevelaken, Bond.; Uddelermeer, Un. 1849; Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Groesbeek, v. H.; Kapel van Willebrordus te Over-Asselt, Hatertschebroek, Abel.; — de Bilt, Gevers Deijnoot, m. vr. Lac.; Soesterveen, m. vr. Lac.; Achttienhoven, m. vr. v. d. Tr.; — Texel, Holk.; Land- en Zeezicht bij Amsterdam, Amstelveen, m. vr.; Broek in Waterland, Lac.; Schapenduin bij Bloemendaal. — Noordwijkerhout, Dz.; Leimuiden, m. vr. Dz. en Mb., Buse, Oud.: — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Groot-Zundert, Un. 1860; Bergen-op-Zoom, Un. 1860; Peel bij Oplo, m. vr. Lac.; — Mook, m. vr. Buse; Plasmolen (mann. bl.), Rompen, Lac..

Var. *β.* (*δ.*) **polycephalum** *Schpr.* (*Mnium polycephalum* Dill.)

In Herb.: Halfweg Haarlem, Kudelstaart, Broek in Waterland, Lac..

121. Au. androgynum *Schwgr.* (*Mnium androgynum* L., *Bryum androgynum* Hedw., *Sphaerocephalus androgynus* Neck., *Gymnocephalus androgynus*

Schwgr., *Orthopyxis androgyna* P. Beauv.) In de duinen; aan kleiwallen en in holle wegen; op oude en verrotte boomstammen en op oud kreupelhout. ♃. Juni. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Haren, v. H., Strat.; Boekhorst, Sprée; — Veenwouden, Sprée; Oranjewoud; — Zuidlaren, v. H.; Eelderwolde, Strat.; — Zwolle, Dass.; Staphorsterbosch, Steenwijkerwold, Lac.; — Ede, Lac.; Renkum, Buse; Nijmegen, B.; Beek, v. H.; — Utrecht, Miq.; Darthuizen, Huis ter Heide, Kromme Rijn, v. H.; de Bilt, v. H., Lac.; Soestdijk, Lac.; Amersfoort, Splitg., M. J. Cop, Bond.; — Velzen, Buse; Kallantsoog, Sloterdijk, Hilversum, Lac.; — Voorschoten, Noordwijk, Mb.; Noordwijkerhout, Dz., Oud.; 's Gravenhage, B. W.; — Hulst, v. d. B.; — Ossendrecht, Rozendaal, Un. 1860; — Sevenum, Terhagen, Jans-Geleen, Put, Lac.; Plasmolen bij Mook, Abel..

Ordo Meeseeae.

Paludella *Ehrh.*

122. P. squarrosa *Ehrh.* (*Bryum squarrosum* L.) In veengronden. ♃. Juni. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Aan den ouden dijk te Weerdinge en bij de Schans te Valte (tusschen Vaccinium Oxycoccus), Lac. en Sur..

Meesea *Hedw.*

123. M. tristicha *Br. et Schpr.* (*Mnium triquetrum* L., *Diplocomium tristichum* Funk, *D. longisetum* Brid., *Meesea triquetra* Lindb.) In veengrond. ♃. Jun., Jul. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: bij Groningen, Dass..

124. M. uliginosa *Hedw.* (*Meesea trichodes* Spruce, Bryol. Siles.) In duinvalleien. ♃. *Aug.*

In Herb.: Zandvoort, m. vr. Buse.

Catoscopium *Brid.*

125. C. nigritum *Brid.* (*Weisia nigrita* Hedw.) In drassigen veenachtigen grond in de duinen. ♃. *Sept.*

In Herb.: Langeveld bij Noordwijkerhout, m. vr. Dz., 1841.

Ordo Bryeae.

Cinclidium *Sw.*

126. C. stygium *Sw.* (*Meesea stygia* Brid., *Amblyodon stygius* P. Beauv., *Mnium stygium* Br. et Schp.) In veengrond. ♃. *April.*

In Herb.: Achttienhoven, m. vr. Lac., 1865.

Mnium *L.*

127. M. subglobosum *Br. et Schpr.* (*Mnium punctatum* var. *subglobosum* Hmp., *Mnium pseudo-punctatum* Br. et Sch., *Bryum mnioides* Wils.) Op moerassigen veengrond; op drijftillen. ♃. *Maart., April.*

In Herb.: tusschen Uchelen en het Uchelerbosch, Epe, Lac.; — Achttienhoven, m. vr. Lac.; — Kudelstaart, m. vr. Lac.; — Plasmolen bij Mook, v. d. B..

128. M. punctatum *Hedw.* (*Bryum Polla punctata* Brid., *Mnium serpyllifolium* Neck.) In bosschen en kreupelboschjes; op vochtige en op moerassige plaatsen; langs slooten; in en langs beekjes. ♃. *Sept. – April.*

In Herb.: Kuikhorne, m. vr., Veenwouden, Sprée; — Delden, Un. 1870; — Winterswijk, Un. 1859; Uchelen, m. vr. Kok Ankersmit; Wolfhezen, Un. 1856; Velp, m. vr. Lac., Buse; Arnhem, m. vr. Buse; Ubbergen, Beek, m. vr. Abel.; — de Bilt, m. vr. Lac., Gevers Deynoot; — Vlieland, Lac..

Bloemendaal, Buse; — Voorschoten, tusschen Sassenheim en Lisse, Dz.; Haagschebosch, B. W., Mb.; — Boxmeer, Un. 1853; — Maastricht, m. vr. Franq.; Beek, Geulem, Lac.; Plasmolen bij Mook, v. d. B.; Mook, m. vr. Buse.

129. M. cinclidioides *Blytt.* (*Bryum cinclidioides* C. Müll.) Op beschaduwden veenachtigen heidegrond. ♃. Jun. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Paterwolde, Mei 1831, Miq..

130. M. stellare *Hedw.* (*Bryum Polla stellaris* Brid., *Mnium Blyttii* Bryol. Eur.) Onder hakhout; langs beekjes, aan aarden wallen en in holle wegen. ♃. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Oosterbeek, Buse; — Valkenburg, Un. 1861, Buse; Gulpen, Un. 1861; Eis, Harles, Schinnen, Vijlen, Geulem, Jans-Geleen, Lac.; Gronsveld, Mook, Buse.

131. M. serratum *Brid.* (*Bryum serratum* Schrad., *Bryum Polla serrata* Brid, *Bryum marginatum* Dicks., *Mnium marginatum* Lindb., *Mnium Fillioni* Saut.) In holle wegen en aan kleiwallen in bosschen. ♃. *Mei.*

In Herb.: St. Pietersberg, Un. 1861; Gronsveld, Un. 1861, Buse; Beek, Schinnen, Geulem, Spaubeek, Ingber, Vijlen, Bissen, Harles, Lac.; Valkenburg, m. vr. Lac., Buse.

132. M. hornum *L.* (*Bryum Polla horna* Brid.) Op beschaduwde plaatsen in de duinen; in bosschen en kreupelboschjes; op vermolmde boomstronken, langs vijvers en slooten. ♃. *Maart—Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; — Olterterp, m. vr.; Wolvega; Mildam; Oranjewoud; — Paterwolde, m. vr.; Assen, m. vr.; Hoogeveen; Weerdinge; — Oldenzaal; Oosterhout bij Kampen; Zalk; — Hulshorst en Essenburg bij Harderwijk,

m. vr.; Oldebroek, m. vr.; Hoevelaken, m. vr.; Beekbergerwoud; Uilenpas; Lochem, m.vr.; Beekhuizen, m. vr.; Rozendaal, m. vr.; Velp, m. vr.; Renkum, m. vr.; Lunteren, m. vr.; Wageningen, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; Beek, m. vr.; — Utrecht; de Bilt, m. vr.; Zeist, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; — Texel; Wieringen; Vlieland; Amstelveen, m. vr.; Zorgvliet a/d. Amstel; Broek in Waterland; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Halfweg, m. vr.; Haarlemmermeer; — Leiden; Endegeest, m. vr.; Poelgeest, m. vr.; Lisse, m. vr.; Leimuiden, m. vr.; Voorschoten, m. vr.; Haagschebosch, m. vr.; — Zuid-Beveland, m. vr.; Walcheren, m. vr.; Schouwen, m. vr.; Zuiddorpe, m. vr.; — Bergen-op-Zoom; Breda, m. vr.; Rosmalen, m. vr.; — Valkenburg, m. vr.; Geulem, m. vr.; Schinnen; Harles; Jans-Geleen, m. vr.; Vijlen, m. vr.; Mook.

133. **M. rostratum** *Schwgr.* (*Bryum rostratum* Schrad., *Bryum Polla rostrata* Brid.) Op beschaduwde plaatsen in bosschen; langs wegen, holle wegen en riviertjes; op tufkrijt. ♃. *Maart—Mei.*

In Herb.: Kampen, Top.; Ootmarsum, Lac.; — Winterswijk, Eibergen, Un. 1859; — de Bilt, Lac.; — Valkenburg, m. vr. Un. 1861, Lac.; Geulem, m. vr., Spaubeek, m. vr., Schinnen, Bemelen, m. vr., Euveren, m. vr., Ulestraten, m. vr. Lac..

134. **M. undulatum** *Hedw.* (*Mnium serpyllifolium δ. undulatum* L., *Bryum ligulatum* Schreb., *Bryum Polla ligulata* Brid.) Op vochtige plaatsen in bosschen, op beschaduwde grasgronden en in duinpannen. ♃. *April—Jul.*

In Herb.: Essen, Esserweg bij Groningen, m. vr. v. H.; Helpman, Strat.; Haren, v. H., Strat.; — Nijentap, v. H.; — Oldenzaal, Denekamp, Lac.; Deventer, Top.; Zalk, Bond., Top.; — Winterswijk, Un. 1859; Harderwijk, Barneveld, Bond.;

Beekbergerwoud, m. vr. Wtw.; Twello, Top.; Nijmegen, m. vr. B., v. H.; Beek, m. vr., bosschen om Nijmegen, Abel.; — Maarsen, m.vr. Buse; Amersfoort, Bond.; Zeist, Gevers Deynoot; de Bilt; — Texel, Holk.; Kalfjeslaan bij Amsterdam, Kudelstaart, Lac.; Haarlem, Mb.; Schalkwijk, m. vr. Mb., Buse; Bronstee, m. vr. Splitg.; Vogelenzang, m. vr. Oud.; Bloemendaal, m. vr. Dz. en Mb., Buse; Leiduin, m.vr. Buse; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; Haagsche schouw, m. vr. H. van Hall; Voorschoten, Dz.; Wassenaar, m. vr. Pierot; Groot-Berkheij, Dz. en Mb.; Katwijk, m. vr. B. W., Buse; Haagschebosch, m. vr. v. H.; Dordrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Walcheren, m. vr. v. d. B.; — St. Agatha, Lac.; — Maastricht, m. vr. de Marres; Geulem, m. vr. Un. 1861; Schinnen, Horst, Lac..

135. M. affine *Schwgr* (*Mnium cuspidatum β.* Hedw., *Bryum Polla affinis* Brid., *Mnium cuspidatum* Lindb.) In duinvalleien, rietvelden en venen; langs zeedijken; op moerasgronden; op vochtige plaatsen in de heide; op drijfgrond; langs riviertjes; in bosschen en kreupelboschjes. ♃. *Jan.—Mei.*

In Herb.: Harendermolen, v. H., Strat.; — Weerdinge en Valte, Lac. en Sur.; — Giethoorn, Denekamp, Wanneperveen, Lac.; Zalk, Top., Bond.; Eele bij Delden, Un. 1870; — Harderwijk, Bond.; Beekbergerwoud, Mb.; Monferland, Arnhem, Lac.; Twello, Top.; Renkum, Buse; Beek, v. H., Lac.; Nijmegen, m. vr. B.; Hunerberg bij Nijmegen, Huis Ubbergen, Philosofendal te Beek, Abel.; — Utrecht, tusschen Utrecht en Jutfaas, Achttienhoven, m. vr., Vinkeveen, Maarseveen, Lac.; Nieuwersluis, Kraamw.; Amersfoort, Bond.; — Texel, Holk.; Oud-Diemen, Kudelstaart, Sloten, Lac.; Haarlem;

Brakelbosch bij Haarlem, m. vr. (Mb.?) Bloemendaal, m. vr. Dz. en Mb., Buse; — Voorschoten, Dz.; Warmond, Mb.; Leimuiden, Dordrecht, Lac.; — Walcheren, Kwadendamme, v. d. B.; Zuiddorpe, Walr.; — Breda, Un. 1852; Berg-op-Zoom, Un. 1860; — Geulem, Geul te Gulpen, Lac.; Plasmolen, v. d. B..

Var. *β*. **elatum** *Schpr.* (*Mnium insigne* Mitt.) In veenen.

In Herb.: Beek en Tongeren bij Epe, Lac.; — Maarseveen, Tienhoven, Lac.; Achttienhoven, Lac., B. W..

136. M. cuspidatum *Hedw.* (*Bryum Polla cuspidata* Brid., *Hypnum aciphyllum* W. et M., *Mnium silvaticum* Lindb.) In de duinen; in bosschen en kreupelboschjes; tusschen het gras en op de wortels van boomen. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: Onlanderdijk bij Groningen, m. vr. Strat.; Slochteren, m. vr. Sprée; — Oranjewoud, (Lac.?) — Monferland, Spoel bij Culemborg, m. vr. Lac.; Barneveld, m. vr.; Dorenwerd, m. vr. Buse; — de Bilt, m. vr. Lac.; — Vlieland, Kalfjeslaan bij Amsterdam, Lac.; Brakelbosch bij Haarlem, m. vr. v. H.; Bloemendaal, m. vr. Lac., Mb., B. W., Buse; Zandpoort, m. vr. Oud.; — Zorgvliet, m. vr.; Lisserduin, m. vr.; Wassenaar, m. vr. Dz. en Mb.; Oostbrug bij Leiden, m. vr., Voorhout, m. vr. Fouten; Noordwijk, m. vr., Voorschoten, Dz.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Schinnen, m. vr. Lac..

Bryum *Dill.*

137. B. roseum *Schreb.* (*Mnium roseum* Hedw., *Bryum Polla rosea* Brid.) In de duinen; op vochtige beschaduwde plaatsen; in bosschen en kreupelboschjes. ♃. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Harendermolen, v. H., Strat.; — Zalk, Top.; — Beekbergerwoud, Mb.; Beekhuizen, Lac.; Ubbergen, Beek, Abel.; — Grebbe, Lac.; — Brederode bij Haarlem, Mb.; Overveen, Zandvoort, Bloemendaal, Buse; — Noordwijk, Mb.; Noordwijkerhout, Voorschoten, Dz.; — Middelaar, Lac.; Plasmolen, v. d. B., Abel..

138. B. turbinatum *Schwgr.* (*Mnium turbinatum* Hedw.) In vochtige duinvalleien; op moerassige gronden en drijftillen; langs slooten, bronnen, beekjes en waterloopen. ♃. *Mei, Jun.*

In Herb.: Keppel, Un. 1850; — Utrecht, tusschen Utrecht en Jutfaas, Maarseveen, Lac.; — Kallantsoog, m. vr. Lac.; — Persijnspan bij Wassenaar, Dz.; Dordrecht, Lac.; — Husschenberg bij Beek, m. vr., tusschen Elslo en Bunde, m. vr. Lac..

139. B. neodamense *Itzigs.* (*Bryum pseudotriquetrum* var. *cavifolium* Schpr.) In duinvalleien; in veenen en op drijftillen. ♃. *Jan.*

In Herb.: Vinkeveen, Lac.; Achttienhoven, Lac., v. d. Tr.; — bij den Hoorn op Texel, Lac.; Rozenwater bij Zandvoort, m. vr., Zandpoort, m. vr. Buse; — Persijnspan bij Wassenaar, Groot-Berkheij bij Wassenaar, Dz. en Mb.; Wassenaar, Buse; — Breda en Heusdenhout bij Breda, Un. 1852.

140. B. pseudotriquetrum *Schwgr.* (*Mnium pseudotriquetrum* Hedw., *Bryum cubitale* Dicks., *Bryum ventricosum* Sw.) In veenen en op moerassige veengronden; in duinpannen en op slootwallen langs de duinen. ♃. *April — Jul.*

In Herb.: Denekamp, Buse; — Harskamp bij Ede, m. vr., Renkum, Buse; — Amersfoort, m. vr. Splitg.; Soesterveen, m. vr., Achttienhoven, m. vr. Lac.; — Texel, m. vr. Lac.; Zandvoort, m. vr. Buse; — bij 's Gravenhage, m. vr. Buse; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

Var. β. **gracilescens** *Schpr.* In venen, duinpannen en op moerassige plaatsen.

In Herb.: Epe, Lac.; — Achttienhoven, Lac.; — Zwanenwater te Kallantsoog, Lac.; — Groot-Berkheij bij Wassenaar, Dz. en Mb.; — Heusdenhout bij Breda, Un. 1852.

141. B. pallens *Swartz.* In venen; op vochtige zandige plaatsen en zure grasgronden; langs rivieren, stroomen en aan de kanten van slooten. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Zellinge, m. vr. Lac.; — Eelderwolde, m. vr. en tusschen Groningen en Eelderwolde, m. vr. v. H.; Kolderveen bij Meppel, m. vr. Lac.; — Steenwijkerwold, m. vr., Denekamp, Lac.; — Gorsel, m. vr. Un. 1850; Winterswijk, m. vr. Un. 1859; Vaasen, m. vr., Doornenburg bij Bemmel, Lac.; Nijkerkerveen, Lac. en Bond.; Renkum, m. vr., Heelsum, m. vr. Buse; — de Bilt, Blauwkapel, m. vr. Lac.; — Legmeer, Lac.; — Zwake, m. vr. (v. d. B.?); Boxtel, m. vr., Deurne, m. vr., Andel, Lac..

142. B. capillare *L.* (*Hedw.*, *Dill.*) In bosschen op boomstammen; in duinvalleien, op muren, riet- en stroodaken; aan watermolens, op steenen in de heide en langs zeedijken; in holle kleiwegen. ♃. *April—Sept.*

In Herb.: Haren, m. vr.; Boekhorst; — Heerenveen; — Assen, m. vr.; Weerdinge; Exlo; — Singraven bij Denekamp, m. vr.; — Winterswijk, m. vr.; Essenburg en Hulshorst bij Harderwijk, m. vr.; Twello, m. vr.; Epe, m. vr.; Velp, m. vr.; Renkum, m. vr.; Dorenwerd; Nederhemert; Nijmegen, m. vr.; — de Bilt, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; — Vlieland; Muiderberg, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Heemstede, m. vr.; Bennebroek, m. vr.; Bloemendaal, m. vr.; Velzen, m. vr.; Berkenrode, m. vr.; Zandpoort m. vr.; — Leiden, m. vr.; Leiderdorp, m. vr.; Lisse, m. vr.;

Katwijk; Noordwijk, m. vr.; Wassenaar, m. vr.; 's Gravenhage, m. vr.; Kralingen; — Zuid-Beveland, m. vr.; Walcheren, m. vr.; Schouwen, m. vr.; Haamstede, m. vr.; — St. Agatha, m. vr.; Boxtel, m. vr.; Breda, m. vr.; Heusden; Bergen-op-Zoom, m. vr.; Rozendaal, m. vr.; Baarle-Nassau, m. vr.; — St. Pietersberg, m. vr.; Beek, m. vr.; Valkenburg, m. vr.; Nijborg, m. vr..

Var. *β*. **cuspidatum** *Schpr.*

In Herb.: tusschen Breukelen en Nieuwersluis, m. vr.; — Haarlem, m. vr. Mb., Buse; Heemstede, m. vr. Mb.; — Leiden, m. vr., Noordwijk, m. vr. Dz.; Hondsholredijk, m. vr. v. d. Tr.; Heer-Jansdam, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Horst, m. vr. Lac..

Var. *γ*. (*ε*.) **flaccidum** *Schpr.*

In Herb.: Renkum, m. vr. Buse; Wolfhezen, m. vr. Un. 1856; — St. Pietersberg, Un. 1861.

143. B. argenteum *L.* Op klei-, zand- en moesgronden, op riet- en pannendaken; tusschen straatsteenen; langs stroompjes en rivieren; in de duinen. ♃. *Oct.—Maart.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Helpen, m. vr.; Haren, m. vr.; — Wolvega; — Denekamp, m. vr., Kampen; — Renkum, m. vr.; Heelsum, m. vr.; Opheusden, m. vr.; Randwijk, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Lent; — Utrecht, m. vr.; Amersfoort; — Vlieland; Amsterdam, m. vr.; Bussum, m. vr.; Brederode, m. vr.; Bronstee, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Delft, m. vr.; — Zeeland; Schouwsche duinen; — Eindhoven; Bergen-op-Zoom; Groot-Zundert; Brug; Kuik; — Sevenum.

Var. *β*. **majus** (*Bryum julaceum* Schrad.) Op daken en onbebouwde gronden.

In Herb.: Haren, m. vr. v. H.; — Leiden, Buse; Dubbeldam, Cop.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

Var. γ. **lanatum** (*Bryum lanatum* Brid.) Op daken en oude muren; aan zonnige wallen.

In Herb.: Weerdinge, Lac. en Sùr.; — Deventer, Top.; — Beek, m. vr. Abel.; — Texel, Lac.; — Leiden, m. vr. Mb.; Kralingen, Lac.; — Middelaar, m. vr. Lac..

144. B. badium *Bruch.* (*Bryum caespiticium* var. *badium* Br. et Schpr.) Op vochtigen zandgrond en langs rivieren. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Overeind van Jutfaas, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; — Zuid-Beveland, m. vr., Wilhelminapolder, m. vr. v. d. B.; — Gulpen, m. vr., Elslo, Lac..

145. B. caespiticium *L.* In de duinen; op veen-, zand- en broekgronden; op muren en boomstammen; langs slooten en bij watervallen. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; — Koevorden, m. vr.; — Singraven bij Denekamp, m. vr.; Kampen, m. vr.; Diepenveen, m. vr.; — Vossenbroek bij Epe, m. vr.; Otterlo, m. vr.; Warnborn bij Arnhem, m. vr.; Renkum, m. vr.; Heelsum, m. vr.; Beek, m. vr.; Hees, m. vr.; St. Anna, m. vr.; Hatertsche broek, m. vr.; — Utrecht; Jutfaas, m. vr.; — Amsterdam, m. vr.; Amsteldijk bij Amsterdam, m. vr.; Zeeburg, m. vr.; Amstelveensche weg, m. vr.; Sloten, m. vr.; Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Heemstede, m. vr.; Velzerend, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Hooge-Morsch; Warmond, m. vr.; 's Gravenhage, m. vr.; Vianen, m. vr.; Kralingen, m. vr.; — Zeeland; Zuid-Beveland, m. vr.; — Eindhoven, m. vr.; Heusden, m. vr.; Rosmalen, m. vr.; Haps, m. vr.; Kuik, m. vr.; — Valkenburg, m. vr.; Husschenberg bij Beek, m. vr.; Schinnen, m. vr.; Horst, m. vr.; Middelaar, m. vr.; Plasmolen, m. vr.

Var. β. **imbricatum** *Br. et Schpr.* (*Bryum Kunei* Hopp. et Hornsch.) Op muren en steenen.

In Herb.: Leiden, m. vr. Dz.; — Wilhelminadorp, m. vr. v. d. B..

146. B. alpinum *L.* Op heide- en zandige veengronden. ♃. *Jun.*

In Herb.: tusschen Ede en Lunteren, m. vr., Kernheim bij Ede, Lac.; Ede, Buse; Eibergen, Un. 1859; — tusschen Boxmeer en St. Anthonis, Un. 1853; Peel te Deurne, Lac.; — Sevenum, Lac..

147. B. atro-purpureum *Web. et Mohr.* Op zand- en veengrond; langs rivieren en dijken; op muren en tufkrijt. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Renkum, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr., Loenen, m. vr. Lac.; — Amsterdam, m. vr., IJdijk bij Amsterdam, m. vr., Muiderberg, m. vr., Halfweg, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr., Haarlemmermeerpolder bij Sloten, Aalsmeer, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; Delft, m. vr. de Witt Hamer; Zwijndrecht, m. vr.; Papendrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Goes, m. vr., Hulst, m. vr. v. d. B.; Staats-Vlaanderen, m. vr. Walr.; — Kuik, m. vr. Lac.; — Beek, m. vr., Gulpen, m. vr., Schinnen, m. vr., Elslo, m. vr., Heerlen, m. vr. Lac..

148. B. murale *Wils.* (*Bryum erythrocarpum* var. *murorum* Schpr.) Op vochtige steenen en oude muren vooral langs rivieren. ♃. *Mei, Jun.*

In Herb.: Arnhem, Lac.; — Amsteldijk bij Amsterdam, m. vr., Ruine van Brederode, Naarden, Aalsmeer, m. vr. Lac.; — Rotterdam, m. vr., Kralingen, m. vr. Lac.; — Baarle-Nassau, Valkenswaard, Grave, St. Agatha, Lac.; — Maastricht, Bemelen, Simpelveld, Kerkrade, Kasteel te Horst, m. vr. Lac..

149. B. erythrocarpum *Schwgr.* (*Bryum sanguineum* Brid.) Op veengrond, veenakkers, vochtige heidevelden en zandig bouwland; in bosschen op heidevelden, tusschen eikenhakhout en langs slooten. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: Boekhorst, m. vr. Sprée; — Nieuw-Dordrecht, m. vr. Lac. en Sur.; — Eperbroek, m. vr. Lac.; Lochem, m.vr. Sprée; Renkum, m.vr., Heelsum, m. vr., Wolfhezen, m. vr. Buse; — Woudenberg, m. vr., Loenen, m. vr., de Bilt, m. vr., tusschen Abkoude en Vinkeveen, m. vr. Lac.; — Texel, m. vr., Bergerbosch bij Alkmaar, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; Haarlemmerhout, m. vr.; — Leiden, Buse; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Deurne, m. vr. Lac..

150. B. pallescens *Schleich.* Op kalkrotsen, tufkrijt en steenen. ♃. *Jun.—Oct.*

In Herb.: Geulem, m. vr., Valkenburg, m. vr. Lac..

151. B. torquescens *Br. et Schpr.* (non Prod. Ed. I.) Langs rivieren en op kalkrotsen. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: Valkenburg, m. vr., Kadier, m. vr., Geul te Geulem, m. vr., Geul bij Epen, m. vr. Lac..

152. B. bimum *Schreb.* Op moeras- en veengrond, op turfakkers, drijftillen, rietlanden en vochtigen heidegrond; op steenen langs vaarten; langs beekjes en stroompjes op veen- en zandgrond. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: Zellinge, m. vr. Lac.; Onland bij Groningen, m. vr., Harendermolen, m. vr. v. H.; — Mildam, Un. 1881; — Lutte, Buse; Kampereiland, m. vr. Top., Bond.; Wanneperveen, m. vr. Lac.; — Tongeren bij Epe, m. vr. Lac.; — Utrecht, m. vr.,

Klopvaart bij Utrecht, Achttienhoven, m. vr., Maarseveen, m. vr., tusschen Abkoude en Vinkeveen, m. vr., Baambrugge, m. vr. Lac.; — Kallantsoog, m. vr., tusschen Amstelveen en Uithoorn, m. vr., tusschen Muiden en Muiderberg, m. vr., Oud-Diemen, m. vr., Diemer-watermolens, m. vr., Sloten, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, Lac.; Spaarndam, Buse; — Leiden, m. vr., Spanjaardsbrug bij Leiden, m. vr. Mb., Buse; Leiderdorp, m. vr. Mb.; Kronenstein, m. vr. Dz.; Leimuiden, m. vr. Lac.; — Boxtel, m. vr., Deurne, m. vr. Lac.; — Geulem, Husschenberg bij Beek, m. vr. Lac.; Plasmolen bij Mook, m. vr. Un. 1873.

153. B. cuspidatum *Schpr.* (*B. bimum* Schreb. var. *cuspidatum* Bryol. Eur.) Op moeras- en lage veengronden; langs slooten. ♃. *Jun.*

In Herb.: Utrecht, Lac.; — Amstelveen, m. vr. Lac.; — Heer-Jansdam, Lac.; — Oost-Zwake, m. vr. v. d. B..

154. B. cirratum *Hopp. et Hornsch.* (*Pohlia paradoxa* Hüb.) Langs slooten op kleigrond en op moerassigen veengrond. ♃. *April—Jul.*

In Herb.: Zellinge, m.vr. Lac.; — tusschen Utrecht en Jutfaas, m. vr. Kraamw.; Zeist, m. vr. Lac.; — Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; — Kronenstein bij Leiden, m. vr. Dz.; Spanjaardsbrug bij Leiden, m. vr., Leiderdorp, m. vr. Mb..

155. B. intermedium *Br. et Schpr.* (*Hypnum intermedium* Web. et Mohr., *Bryum Webera intermedia* Brid., *Webera intermedia* Schwgr., *Mnium intermedium* Ludw.) [*Bryum bimum* Prod. Ed. I. p.p.] In venen; op moeras- en puingronden; op vochtige klei-, zand-, kalk-, leem- en heidegronden; langs dijken en slooten; op tufkrijt en Lösswallen. ♃. *Maart—Oct.*

In Herb.: Ootmarsum, m. vr. Lac.; — Didam, m.vr., Gortelerveen, m. vr. Lac.; — halfweg Utrecht en Jutfaas, m. vr., Zeist, m. vr. Lac.; — Wieringen, m. vr., Funen en Eindmeer bij Amsterdam, m. vr., Haarlemmermeer bij Halfweg, m. vr., Haarlemmermeerpolder bij Sloten, m. vr., Sloten, m. vr. Lac.; — Kronenstein bij Leiden, m. vr. Dz.; — Zuid-Beveland, m. vr., Wilhelminapolder, m. vr., Oost-Zwake, m. vr. v. d. B.; — Schijndel, m. vr., Helenaveen, m. vr., aan den spoorweg naar 's Bosch bij Boxtel, m. vr., (Versl., 1877 als *Br. luridum*), Kuik, m. vr. Lac.; — Husschenberg bij Beek, m. vr., Mechelen bij Gulpen, m. vr., Geulem, m. vr., Meersen, m. vr., Elslo, m. vr. Lac..

156. **B. fallax** *Milde.* Aan de oevers van riviertjes; op tufkrijt en moerassige plaatsen. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: Aan de Geul te Geulem, m. vr., aan de Geul te Gulpen, m. vr., aan de Geul te Kottezen, m. vr., aan den molen op de Geul te Roten, Lac..

157. **B. uliginosum** *Br. et Schpr.* (*Cladodium uliginosum* Brid., *Pohlia uliginosa* Br., *Pohlia stricta* Schltz.) Langs de oevers van meren en beekjes en langs slooten; op vochtige zandgronden, zure gronden en moerassige rietlanden. ♃. *Jun.—Sept.*

In Herb.: Epe, m. vr. Lac., Un. 1864; Renkum, m. vr., Otterlo, m. vr., Harskamp, m. vr., Essen, m. vr. Buse; — Amsterdam, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. en bij Halfweg, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr., Kronenstein bij Leiden, m. vr. Dz.; Dordrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Wilhelminapolder, m. vr., Oost-Zwake, m. vr. v. d. B..

158. **B. Marratii** *Wils.* (*Bryum latifolium* Prod. Ed. I.) Aan de oevers van veenplassen. ♃. *Jun.—Aug.*

In Herb.: Aan het Legmeer tusschen Uithoorn

en Amstelveen, m. vr., Waverveen, m. vr. Lac. (1851 en 1856).

159. B. lacustre *Brid.* (*Mnium lacustre* Bland.) In vochtige duinvalleien; op vochtige heidegronden en aan droogliggende waterkanten. ♃. *Mei, Jun.*

In Herb.: Renkum, m. vr. Buse; – Kallantsoog, Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; – Deurne, m. vr. Lac..

160. B. Warneum *Bland.* (*Pohlia Warenensis* Schwgr.) Aan droogliggende meren. ♃. *Mei – Sept.*

In Herb.: Haarlemmermeer bij Halfweg, m. vr., Haarlemmermeerpolder bij Sloten, m. vr. Lac., 1851 en 1853.

161. B. inclinatum *Br. et Schpr.* (*Pohlia inclinata* Swtz., *Cladodium inclinatum* Brid.) In duinvalleien, in venen, op turfakkers en heidegronden; op vochtige zand-, klei- en kalkgronden. ♃. *April – Aug.*

In Herb.: Ameland, m. vr., Schiermonnikoog, m. vr. Holk.; – Eelderwolde, m. vr. v. H.; Kolderveen bij Meppel, m. vr. Lac.; – Gortel bij Epe, m. vr. Lac.; Tongeren bij Epe, m. vr. Un. 1864, Lac.; Renkum, m. vr., Heelsum, m. vr., Harskamp bij Otterlo, m. vr. Buse; – Abkoude, m. vr. Romb.; tusschen Abkoude en Vinkeveen, m. vr., Zeist, m. vr., Loenen, m. vr., Maartensdijk, m. vr. Lac.; – Texel, m. vr. Lac.; Terschelling, m. vr. Holk.; Vlieland, m. vr. Lac., Holk.; Funen te Amsterdam, m. vr., Amstelveen, m. vr., Muiderberg, m. vr., Haarlemmermeer te Halfweg, m. vr., Sloten, m. vr. Lac.; – Spanjaardsbrug bij Leiden, m.vr. Mb.; Katwijk, m.vr., Noordwijk, m. vr. Dz.; Groot-Berkheij bij Wassenaar, m.vr. Dz. en Mb.; Wassenaar, m.vr. B. W.; – Zuid-Beveland, m.vr., Wilhelminapolder, m.vr. v. d. B.; Hulst, m. vr., Sas van Gent, m. vr., Zuiddorpe, m. vr. Walr.; – Deurne, m. vr., Boxtel, m. vr. Lac.; Boxmeer, m. vr. Un. 1853.

162. B. pendulum *Schpr.* (*Ptychostomum pendulum* Hornsch., *Cynodontium cernuum* Hedw., *Bryum cernuum* Br. et Schpr.) In duinen en duinvalleien; op zandgrond en zandigen veengrond; op steenen langs rivieren en meren; op weilanden, aschhoopen, oude muren en tufkrijt. ♃. *April — Sept.*

In Herb.: Kampereiland, m. vr. Top., Bond.; Zalk, m. vr. Bond.; — Gortelveen bij Epe, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr. Buse; — Amerongen, m.vr. Stekh.; Achttienhoven, m. vr. Kraamw.; Overeind van Jutfaas, m. vr. Lac.; — Texel, m. vr., Vlieland, m. vr., Kallantsoog, m. vr., Bergen bij Alkmaar, m. vr. Lac.; Amsterdam, m. vr. Lac., Romb.; Kalfjeslaan, m. vr. en Zeeburg bij Amsterdam, m. vr., Amstelveen, m. vr., Houtrijk en Polanen, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr., Halfweg Haarlem, m. vr., Muiden, m. vr. Lac.; Spaarndam, m. vr., Zandvoort, m. vr. Buse; Bloemendaal, m. vr. Lac., Buse; Haarlemmerduinen, m. vr. Splitg.; — Noordwijk, m. vr. Mb.; Piet-Gijzenbrug, m. vr. Oud.; Katwijk, m. vr., Dordrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Boxmeer, m. vr. Un. 1853; — Maastricht, m. vr. Buse; Valkenburg, m. vr., Geulem, m. vr. Un. 1861; Horst, m. vr. Lac..

163. B. luridum *Ruthe.* In vochtige duinvlakten. ♃. *Jul.*

In Herb.: Vlieland, m. vr. Lac. 1858.

Webera *Hedw.*

164. W. albicans *Schpr.* (*Mnium albicans* Wahl., *Bryum albicans* Brid., *Bryum Wahlenbergii* Schwgr.) Langs rivieren en slooten; op vochtige plaatsen in bosschen; op de heide. ♃. Jun. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Haren, v. H.; — Otterlo, Wageningen, Renkum, Buse; Ubbergen, Abel.; — Baarnschebosch, Lac.; — Vianen, Heer-Jansdam, Papendrecht, Lac.; — Gulpen, Un. 1861; Schinnen, Pezaken, Spaubeekerbroek, Mersch bij Elslo, Husschenberg bij Beek, Hulzen, Ulestraten (mann. bl.), Geulem, Sevenum, Lac..

165. W. carnea *Schpr.* (*Bryum carneum* L., *Bryum delicatulum* Hedw.) Langs rivieren, kanalen en slooten; op vochtigen, zandigen kleigrond en kleiwallen. ♃. *April—Jun.*

In Herb.: Randwijk, m. vr., Driel, Buse; — Utrecht, m. vr. Lac., Kraamw.; Overeind van Jutfaas, m. vr. Lac.; — Kronenstein bij Leiden, m. vr. Dz.; Katwijk, m. vr. Dz. en Mb.; Dordrecht, m. vr., Zwijndrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Zeeland (waar?), m. vr. Walr.; — Thomaswaard, Lac.; — Hulzen, m. vr., Husschenberg bij Beek, m. vr., Trap, m.vr., Schinnen, m.vr., tusschen Elslo en Bunde, m. vr. Lac.; Meersen.

166. W. annotina *Schwgr.* (*Bryum annotinum* Hedw.) Langs beekjes, op vochtigen zandgrond, in broekgronden, langs leemkuilen, slooten en in greppels. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Vlachtwedde, Lac.; — Koevorden, m. vr. Lac. en Sur.; — Oldenzaal, m. vr., Steenwijkerwold, Denekamp, Lac.; — Epe, m. vr., in het broek te Epe, m. vr., Tongeren bij Epe, Ede, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr., Heelsum, m. vr., Wekerom, Buse; — Woudenberg, Soestdijk, Lac.; — Hulst, v. d. B.; — Breda, Un. 1852; Woensdrecht, Un. 1860; Deurne, m.vr., Maarheeze, m.vr., Boxtel, m. vr. Lac.; — Hulsberg bij Valkenburg, Beek, Ulestraten, Vijlen, Sevenum, Lac..

167. W. cruda *Schpr.* (*Bryum crudum* Schreb., *Mnium crudum* Hedw., *Bryum Polla cruda* Brid.) Aan

aarden- en kleiwallen; in holle kleiwegen. ♃. *April – Aug.*

In Herb.: Beek, m. vr., Katsop, Put, m. vr., Schinnen, m. vr., Meer, m. vr., Terhagen, m. vr., Ingber, m. vr. Lac..

168. W. nutans *Hedw.* (*Bryum nutans* Schreb., *Hypnum nutans* Web. et Mohr.) Op heidegrond en veenachtige heide; op vochtigen zandgrond; in dennenbosschen, sphagneten, langs vijvers en op hoog en laag veen. ♃. *April – Sept.*

In Herb.: Harendermolen, m. vr. v. H., Miq., Dass.; Haren, m. vr. v. H.; tusschen Scheemda en Winschoten, m. vr. en tusschen Winschoten en Westerlee, m. vr. Strat.; Westerlee, m. vr. D. J. Penon; – Olterterp, m. vr., Kuikhorne, m. vr. Sprée; – Nijentap, m. vr. v. H.; Smilde, m. vr. v. d. B.; Nieuw-Dordrecht, m. vr., Emmen, Lac. en Sur.; – Denekamp, m. vr. Buse; Steenwijkerwold, m. vr., Ootmarsum, m. vr., Oldenzaal, m. vr. Lac.; – Harderwijk, m. vr., Onzalige bosschen bij Ellekom, m. vr. Top.; Renkum, m. vr., Essen bij Otterlo, m. vr., Rozendaal, m. vr. Buse; Over-Asselt, m. vr. Abel.; – Zeist, m. vr., Un. 1847; de Bilt, m. vr., Darthuizen, m. vr. v. H.; Abkoude, m. vr., Soesterveen, m. vr. Lac.; Doorn, m. vr. Buse; Amerongschenberg, m. vr.; – Vlieland, m. vr., Kallantsoog, m. vr., Eindmeer bij Amsterdam, m. vr., Amstelveen, m.vr., Oud-Diemen, m.vr., Sloten, m. vr., Halfweg Haarlem, m. vr. Lac.; Haarlemmerhout, m. vr. Buse; – Hulst, m. vr., St. Jansteen, m. vr. v. d. B.; – Ossendrecht, m. vr. Un. 1860; Deurne, m. vr., Baarle-Nassau, m. vr., Rozendaal, m. vr., Helenaveen, m. vr. Lac.; – Valkenburg, m. vr. Un. 1861; Jans-Geleen, m. vr., Middelaar, m. vr., St. Jansberg bij den Plasmolen, Lac..

Var. β. **caespitosa** *Schpr.* (*Webera caespitosa* Hopp. et Hornsch.)

In Herb.: Westerlee, m. vr. D. J. Penon; — Soerenschebosch, m. vr. Un. 1849; — de Bilt, m. vr. Lac.; — Broek in Waterland, m. vr., Oud-Diemen, m. vr. Lac.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Boxmeer, m. vr. Un. 1853.

Var. γ. (ε.) **longiseta** *Schpr.* (*Bryum Webera longiseta* Thomas.)

In Herb.: Renkum, m.vr., Wageningen, m.vr. Buse; Beekhuizen, m.vr. Lac.; — Doorn, m.vr. Buse; de Grebbe, m. vr. Lac.; — Huis den Deil, Abspoel bij Leiden, m. vr. Dz. en Mb..

Var. δ. (ϑ.) **sphagnetorum** *Schpr.*

In Herb.: Hoogeveen, m. vr. Lac.; — Renkum, m.vr., Ede, m.vr., Wekerom, m.vr. Buse; — Soesterveen, m. vr. Lac.; — Oud-Diemen, m. vr., Halfweg Haarlem, m. vr., Houtrijk en Polanen, m. vr. Lac.; — Leimuiden, m. vr. Dz. en Mb., Buse.

169. W. elongata *Schwgr.* (*Bryum elongatum* Dicks., *Pohlia elongata* Hedw.) Langs wegen in bosschen. ♃. *Aug.*

In Herb.: Harles bij Vaals, m. vr., Vijlen, m. vr. Lac. 1872.

Leptobryum *Schpr.*

170. L. pyriforme *Schpr.* (*Mnium pyriforme* L., *Bryum pyriforme* Hedw., *Webera pyriformis* Hedw., *Bryum Webera pyriforme* Brid.) Op veengrond; in weiden op veengrond, op de heiden; op steenen en muren vooral langs riviertjes; op bloempotten; op kalkrotsen en vochtig tufkrijt. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr. v. H.; Rottumeroog,

m. vr., Rottum, m. vr. Holk.; — Didam, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr., de Bilt, m. vr., Blauwkapel, m. vr., Loenen, m. vr. Lac.; — Funen, m. vr. en Hortus Botanicus te Amsterdam, m. vr., Sloten, Diemermeer, Lac.; Haarlem, Buse; — Spanjaardsbrug bij Leiden, m. vr. Mb., Buse; Oegstgeest, m. vr. Dz.; Leiden, m. vr. Dz. en Mb., Buse; tusschen den Haag en Rijswijk, m.vr. J. van Spyk Vermeulen; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Ovezande, m. vr.; — Eindhoven, Lac.; — Meersen, m. vr. Un. 1861; St. Pietersberg, m. vr., Gulpen, m. vr., Nijborg bij Gulpen, m. vr., Kadier, m. vr., Kerkrade, m. vr. Lac..

Tribus Physcomitriaceae.

Ordo Physcomitrieae.

Funaria *Schreb.*

171. **F. hygrometrica** *Hedw.* (*Mnium hygrometricum* L.) [*Funaria hygrometrica* et var. *γ. calvescens* Prod. Ed. I.] Op de heide en op vochtige gronden; op steigeraarde; langs de oevers van rivieren, kolken en slooten enz. ⨀. *Maart—Dec.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Onland en de Punt bij Groningen, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; Haren, m. vr.; Helpman, m. vr.; — Schiermonnikoog, m. vr.; Bokkumerdam, m. vr.; — Odoorn, m. vr.; — Kampen, m. vr.; Zalk, m. vr.; Diepenveen, m. vr.; Oldenzaal, m. vr.; Deventer, m. vr.; — Harderwijk, m. vr.; Epe, m. vr.; Twello, m. vr.; Dorenwerd, m. vr.; Ede, m. vr.; Randwijk, m. vr.; Opheusden, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; — Wieringen, m. vr.; Amsterdam, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Haarlemmermeer bij Halfweg, m. vr.; Bloemendaal, m. vr.; Overveen, m. vr.; Heemstede, m. vr.; Sloten, m. vr.; —

Leiden, m. vr.; Voorschoten, m. vr.; Zoeterwoude, m. vr.; Warmond, m. vr.; Zwijndrecht, m. vr.; Dordrecht, m. vr.; — Zeeland, m. vr.; Zuid-Beveland, m. vr.; Galghoek, m. vr.; — Baarle-Nassau, m. vr.; Rozendaal, m. vr.; — St. Pietersberg, m. vr.; Valkenburg, m. vr.; Sittard, m. vr.

Var. *β.* **patula** *Schpr.*

In Herb.: Opheusden, m. vr., Beekhuizen, m. vr. Buse; — Schalkwijk, m. vr. Buse; — Overveen, m. vr. Dz. en Mb.; — Rosmalen, m. vr. v. Hov..

172. F. fascicularis *Schpr.* (*Bryum fasciculare* Dicks., *Gymnostomum fasciculare* Hedw., *Gymnostomum Physcomitrium fasciculare* Brid., *Physcomitrium fasciculare* Br. et Schpr., *Enthostodon fascicularis* Schpr.) Aan dijken; op vochtigen boschgrond en op vochtige klei- en Lösswallen. ⊙. *Maart—Jun.*

In Herb.: Eindmeer bij Amsterdam, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Mb.; Poelgeest bij Leiden, m. vr. Dz.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Valkenburg, m. vr., Beek, m. vr., Geverik, m. vr., Katsop, m. vr., Elslo, m. vr., Schinnen, m. vr., Trap, m. vr. Lac..

Entosthodon *Schwgr.*

173. E. ericetorum *Schpr.* (*Gymnostomum ericetorum* Bals. et De Not., *Bryum obtusum* Dicks., *Gymnostomum obtusum* Hedw., *Physcomitrium Bonplandii* Bruch, *Physcomitrium ericetorum* Br. et Schpr.) In venen en veenachtige heidegronden, in bosschen en zeldzaam in klaverlanden. ⊙. *Jul.—Mei.*

In Herb.: Boertange, m. vr. Lac.; — Kuikhorne, m. vr., Boekhorst, m. vr. Sprée; — Ede, m. vr. Lac.; Nijkerk, m. vr. Lac. en Bond.; Otterlo, m. vr.

Buse; — Woudenberg, m. vr. Lac.; — Groot-Zundert, m. vr. Un. 1860.

Physcomitrium *Brid.*

174. Ph. pyriforme *Brid.* (*Bryum pyriforme* L., *Gymnostomum pyriforme* Hedw., *Gymnostomum Physcomitrium pyriforme* Brid.) Op veengrond; op zand-, klei- en leemachtige gronden; op vochtige en drassige plaatsen. ⨀. *Maart—Jul.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Helpen, m. vr.; Helpman, m. vr.; — Almelo, m. vr.; Kampen, m. vr.; — Harderwijk, m. vr.; Zutphen, m. vr.; Essen, m. vr.; Epe, m. vr.; Renkum, m. vr.; Otterlo, m. vr.; Wageningen, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Huis Ubbergen, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; de Bilt, m. vr.; — Amsterdam, m. vr.; Ankeveen, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Bronstee, m. vr.; Schalkwijk, m. vr.; Groot-Bentveld, m. vr; Overveen, m. vr.; Zandpoort, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Zoeterwoude en Warmond, m. vr.; Mallegat bij Katwijk; Haagsche schouw, m. vr.; Dordrecht, m. vr.; — Zeeland, m. vr.; Zuid-Beveland, m. vr.; Oost-Zwake, m. vr.; Zanddijk, m. vr.; — Andel, m. vr.; Breda, m. vr.; — Schinnen, m. vr.; Heerlen, m. vr.; Geverik, m. vr.; Udenhout, m. vr.

175. Ph. eurystomum *Sendtn.* (*Physcomitrium Neesii* Sendt., *Gymnostomum eurystoma* Nees.) [*Physcomitrium sphaericum* var. *cuspidatum* Prod. Ed. I.] Op kleigrond langs rivieren. ⨀. *Nov.*, *Febr.*

In Herb.: Rijn te Heteren, m. vr., Opheusden, m. vr. Buse; — Merwede te Papendrecht, m. vr. Lac..

176. Ph. sphaericum *Brid.* (*Gymnostomum sphaericum* Schwgr., *Gymnostomum Physcomitrium sphae-*

ricum Brid.) Aan de oevers van rivieren. ⊙ *Oct.*, *Nov.*

In Herb.: Rijn bij Heteren, m. vr. Buse.

Tribus Splachnaceae.

Ordo Splachneae.

Splachnum *L.*

177. S. ampullaceum *L.* (*Splachnum Turnerianum* Dicks.) In venen en gagelkampen; op oude koemest. ⊙. *Juni—Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr. Strat., Sprée; — Denekamp (mann. bl.), Buse; — tusschen Loenen en Beekbergen, m. vr. Buse; Gortelveen bij Epe, (mann. bl. en vr.), Tongeren op de Veluwe, m. vr. Lac.; — Maastricht, m. vr. Franq..

Tribus Tetraphidaceae.

Ordo Tetraphideae.

Tetraphis *Hedw.*

178. T. pellucida *Hedw.* (*Georgia Mnemosyne* Ehrh., *Georgia pellucida* Rab.) Op droog veen; in holle wegen; in bosschen aan den voet van boomen en op vermolmde boomstammen. ♃. *Mei—Sept.*

In Herb.; bosch te Assen, m. vr. Lac.; — Brekelenkamp, m. vr. Miq.; — Gortelerbosch bij Epe, m. vr., Ede, Lac.; Park achter het Loo, m. vr. Oud.; Renkum, m. vr., Dorenwerd, Buse; Bergendal, Abel.; — Tafelberg bij de Grebbe, Lac.; — Ulvenhoutschebosch, m. vr., Un. 1852; — Geulem, Harles, m. vr., Vijlen, m. vr. Lac..

Tribus Grimmiaceae.

Ordo Encalypteae.

Encalypta *Schreb.*

179. **E. streptocarpa** *Hedw.* (*Encalypta contorta* Lindb., *E. grandis* Sw. sec. Milde.) In boschjes in de duinen en op kalkrotsen. ♃. *April*, *Mei.*

In Herb.: Bloemendaal, Buse; — Valkenburg, Buse, m. vr. Lac.; St. Pietersberg, Un. 1861; Bemelen, Kadier, Geulem, m. vr. Lac..

180. **E. vulgaris** *Hedw.* (*Encalypta extinctoria* Swtz.) [*Encalypta rhabdocarpa*, *ciliata*, *vulgaris* et *β. mutica* Prod. Ed. I.] Aan zandige kleiwallen, slootkanten, muren, Lösswallen en kalkrotsen. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Brinkgreve bij Deventer, m. vr. Cop; Diepenveen bij Deventer, m. vr. Top, Cop; — Nijmegen, m. vr. B.; — Noldijk te Heer-Jansdam, m. vr. Lac.; — Valkenburg, m. vr., Bemelen, m. vr., Schinnen, m. vr., Katsop, m. vr., Elslo, m. vr., Kadier, Lac.; Munstergeleen, m. vr. Un. 1861.

Ordo Orthotricheae.

Orthotrichum *Hedw.*

181. **O. Sprucei** *Mont.* Op wilgen, populieren en olmen langs rivieren. ♃. *Mei.*

In Herb.: Op de uiterwaarden en in de laan van het klooster te St. Agatha, m. vr. Lac. 1878.

182. **O. leiocarpum** *Br. et Schpr.* (*Orthotrichum striatum* Hedw.) Op olmen, berken, wilgen, esschen, populieren en eiken; op steenen in heidevelden. ♃. *Maart—Jun.*

In Herb.: Haren, m. vr. Strat.; Groningen, uit

herb. Dz.; — Veenwouden, Sprée; — Zeien, m. vr. Lac.; — Oldenzaal, m. vr. Lac.; Zwolle, m. vr. v. H.; Kampen, Top, m. vr. Bond.; Delden, m. vr. Buse; — Beekhuizen, m. vr., Rozendaal, m. vr., Ede, m. vr., Bennekom, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Velp, m. vr. Lac.; Nijmegen, B.; — Utrecht, m. vr. Lac.; Amersfoort, m. vr. Bond.; de Grebbe, m. vr. Buse; — Amsterdam, m. vr., Diemermeer, m. vr., Amstelveen, m. vr., Zandpoort, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr., Overveen, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb., Buse; Katwijk, m. vr. Dz.; — Zeeland (waar?) Walr.; Zuid-Beveland, m. vr., Domburg, m. vr. v. d. B.; — St. Agatha, m. vr. Lac.; — Meersen, Un. 1861; Beek, m. vr., Bemelen, Eis, Lac..

183. O. Lyellii *Hook. et Tayl.* Op beuken, eiken, olmen, wilgen, populieren en noteboomen. ♃. *Jun.— Sept.*

In Herb.: Haren, Strat.; — Heerenveen, Wolvega, Un. 1881, — Weerdinge, bosch te Assen, Lac. en Sur.; — Oldenzaal, m. vr., Denekamp, Giethoorn, Lac.; Kampen, Top, Bond.; — Harderwijk, Essenburg bij Harderwijk, Bond.; Soerenschebosch; Un. 1849; m. vr. Lac.; Uilenpas, Un. 1850; Middachten, m. vr., Rozendaal, Wolfhezen, Dorenwerd, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Beekhuizen, v. d. B., Buse; Velp, m. vr., Nederhemert, Lac.; Beek, Oud.; Beuningen, m. vr., Ewijk, Abel.; Vossegat bij Utrecht, Vreeswijk, Lac.; Zeist, m. vr. Mb., Lac.; Amersfoort, Bond.; de Grebbe, Buse, m. vr. Lac.; — Amsterdam, Rozenburg bij Amsterdam, Lac.; Bloemendaal, Buse; — Katwijk, Dz.; Noordwijk, Mb.; Noordwijkerhout, B.W.; Heer-Jansdam, m. vr., Dordrecht, Gorinchem, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — Ulvenhoutschebosch, m. vr. Un. 1852; Woudrichem, Willemstad, St. Agatha, Lac.; — Gronsveld, Buse; Beek, Schinnen, Lac..

184. O. pulchellum *Hook et Tayl.* (*Smith.*) [*Orthotrichum stenocarpon* Brid.] Op wilgen, populieren en appelboomen. ♃. *Febr.—Jul.*

In Herb.: Helpen, m. vr. v. H.; — Leeuwarden, m. vr. uit herb. H. Alberda; — Eelderwolde, m.vr. Strat.; — Amsterdamsche straatweg bij Utrecht, m. vr., Maartensdijk, m. vr. Lac.; — Leiderdorp, m. vr. Dz..

185. O. diaphanum *Schrad.* Op olmen, esschen, populieren, wilgen en vlieren; op vochtige muren, daken en keien. ♃. *Maart—Sept.*

In Herb.: Groningen, m. vr. v. H., Miq., Strat.; — Oldenzaal, m. vr. Lac.; Kampen, Bond., m. vr. Top; — Velp, m. vr., Renkum, m. vr., Oud-Reemst, m. vr. Buse; Nijmegen, B.; — Utrecht, m. vr. Lac., Gevers Deynoot; Blauwkapel, m. vr., Maartensdijk, m. vr. Lac.; Zeist, m. vr. Buse; Amersfoort, m. vr. Bond.; — Texel, m. vr., Vlieland, m. vr., Amsterdam, m. vr., Diemermeer, m. vr. Lac.; Bloemendaal, m. vr. Dz. en Mb.; Haarlem, m. vr. Buse, Splitg.; Zandvoort, m.vr., Schalkwijk, m.vr. Buse; — Leiden, m. vr. Mb., Fouten; Katwijk, m. vr. Lac.; — Zeeland (waar?), m. vr. Walr.; Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Woudrichem, m. vr., Willemstad, m. vr., St. Agatha, m. vr. Lac.; — Nijborg bij Gulpen, m. vr., Pezaken, St. Jansberg bij den Plasmolen, m. vr. Lac..

186. O. tenellum *Bruch.* Op wilgen, populieren en olmen; op keien en verslakte basalt. ♃. *Mei—Oct.*

In Herb.: Kampen, m. vr. Top; — Velp, m. vr., Heelsum, m. vr. Buse; Doornenburg bij Bemmel, m. vr. Lac.; Bergendal, m. vr. Abel.; — Utrecht, m. vr., Abkoude, m. vr., Maartensdijk, m. vr. Lac.; — Amsterdam, m. vr., Diemersche straatweg bij Sloten, m. vr., tusschen Muiden en Muiderberg, m. vr., Spaarnwoude, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr.,

Zandpoort, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; Noordwijk, m. vr. Mb.; Dordrecht, m. vr., Dubbeldam, m. vr. Cop; Heer-Jansdam, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Moerdijk, m. vr., Bergen-op-Zoom, m. vr. Un. 1860; Willemstad, m. vr. Un. 1879; Breda, m. vr. Un. 1852; Boxmeer, m. vr. Un. 1853; Deurne, m. vr. Lac.; — Reimerstok bij Gulpen, m. vr., Beek, m. vr. Lac..

187. O. pumilum *Swrtz.* (*Orthotrichum fallax* Bruch.) [*O. fallax* Prod. Ed. I.] Op olmen. ♃. *Febr.*, *Maart.*

In Herb.: Amsterdam, m. vr., tusschen Rozenburg en Eindmeer bij Amsterdam, m. vr. Lac. 1844.

188. O. fallax *Schpr.* (*Orthotrichum pumilum* Swrtz. in Bryol. Eur., *Orthotrichum Schimperi* Ol. Hamm.) [*O. pumilum* Prod. Ed. I.] Op olmen en wilgen. ♃. *Febr.—Mei.*

In Herb.: Renkum, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr., de Bilt, m. vr., Zuilen, m. vr. Lac.; — Amsterdam, m. vr., tusschen Rozenburg en Eindmeer, m. vr., Diemermeer, m. vr. Lac.; — Dordrecht, m. vr., Zwijndrecht, m. vr., Gorinchem, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

189. O. stramineum *Hornsch.* Op beuken, eiken, populieren en wilgen. ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Hoog-Soeren, m. vr., Rozendaal, m. vr. Buse; Spielderbosch, m. vr., Barneveld, m. vr., Arnhem, m. vr. Lac.; — Utrecht, m. vr., Biltsche batterij bij Utrecht, m. vr., Vossegat bij Utrecht, Zeist, m. vr., Soestdijk en Baarnschebosch, m. vr. Lac.; Amersfoort, m. vr. Bond.; — Bergen bij Alkmaar, m. vr., Amsterdam, m. vr., Sloterweg m. vr. en Rozenburg bij Amsterdam, m. vr., Amstelveen, m. vr., Sloten, m. vr., Bloemendaal, m. vr. Lac.; — Noordwijk, m. vr. Dz..

190. O. patens *Bruch.* Op olmen. ♃. *Mei.*

In Herb.: Amsterdam, m. vr., Schagenlaan te Amsterdam, m. vr., Rozenburg bij Amsterdam, m. vr. Lac. 1844–1848.

191. O. speciosum *Nees.* Op olmen, beuken, linden, populieren, wilgen en sparren. ♃. *Maart–Jun.*

In Herb.: Velp, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr. Buse; – Vossegat bij Utrecht, m. vr., Blauwkapel, m. vr., Zeist, m. vr., Soestdijk, m. vr., Ameliswaard, m. vr., Maartensdijk, m. vr., Vreeland, m. vr., Abkoude, m. vr. Lac.; de Grebbe, m. vr. Buse; – Amsterdam, m. vr., Sloten, m. vr., Bloemendaal, m. vr. Lac.; – Leiden, m. vr., Noordwijkerhout, m. vr. Dz.; Heer-Jansdam, m. vr. Lac..

192. O. fastigiatum *Bruch.* (*Orthotrichum affine* Schwgr.) Op eiken, beuken, olmen, linden, populieren en wilgen; op pannendaken en keien. ♃. *April –Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr. Strat., Korthals; Wolvega, Heerenveen, m. vr. Un. 1881; – Exlo, m. vr. Lac. en Sur.; – Steenwijk, m. vr., Giethoorn, m. vr., Oldenzaal, m. vr. Lac.; de Worp bij Deventer, m. vr. Top; Kampen, m. vr. Bond., Top; Zalk; – Harderwijk, m. vr. Bond.; Hoog-Soeren, m. vr., Renkum, m. vr., Wolfhezen, m. vr., Heelsum, m. vr., Hemmen, m. vr. Buse; Velp, m. vr., Nederhemert, m. vr. Lac.; – Huis ter Heide, m. vr., Utrecht, m. vr. Lac.; Amersfoort, m. vr. Bond.; – Wieringen, m. vr., Uithoorn, m. vr., Amsterdam, m. vr., Kalfjeslaan bij Amsterdam, m. vr., Hilversum, Sloten, m. vr. Lac.; Zandpoort, m. vr. Lac., Buse; – Leiden (?) uit herb. Meerburg; Duifhuislaan bij Leiden, Mb.; Heikop, m. vr. v. H.; Leerdam en Oosterwijk, m. vr. Stekh.; Ridderkerk, m. vr., Dordrecht, m. vr. Lac.; – Goes, m. vr. v. d. B.; Hoek, m. vr. Walr.; – Willemstad, m. vr., Baarle-Nassau, m. vr., Heusden, m. vr., Deurne, m. vr., Valkens-

waard, m. vr., Kuik, m. vr., St. Agatha, m. vr. Lac. Boxmeer, Un. 1853; – Beek, m. vr., Middelaar m. vr. Lac..

193. O. **affine** *Schrad.* Op eiken, populieren, wilgen en Juniperus; op steenen. ♃. *April–Aug.*

In Herb.: Helpen, m. vr. v. H.; – Smilde, m. vr. v. d. B.; – Zalk, m. vr. Bond.; Kampen, Top; – Harderwijk, m. vr. Bond.; Velp, m. vr. Lac; Oosterbeek, m. vr., Ede, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Dorenwerd, m. vr. Oud.; Nijmegen, B.; om Nijmegen, m. vr. Abel.; Beek, m. vr. v. H.; – Amersfoort, m. vr. Bond.; Utrecht, m. vr., Soestdijk, m. vr. Lac.; de Bilt, m. vr. v. H., Lac.; – Zeeburg en Rozenburg bij Amsterdam, Lac.; Overveen, m. vr. v. H.; Haarlem, m. vr. Splitg.; – Heikop, m. vr. v. H.; Hillegom, Dz. en Mb.; – Zuid-Beveland, m.vr. v. d. B.; – St. Agatha, m. vr. Lac.; – Eis, Lac.; Maastricht, Buse.

194. O. **obtusifolium** *Schrad.* Op wilgen, populieren en olmen. ♃. *Mei–Jul.*

In Herb.: Uilenpas, Un. 1850; Renkum, Heelsum, Hemmen, Buse; Zevenaar, m. vr., Ubbergen, Lac.; Nijmegen, B.; Beek, Lac. en Abel.; – Utrecht, m. vr., Jutfaas, Maartensdijk, Loenen, Lac.; – Kalfjeslaan en Sloterweg bij Amsterdam, Diemen, Lac.; Bennebroek, Buse; – Voorschoten, m. vr. Dz. en Mb.; Dordrecht, Heer-Jansdam, Lac.; – Zuid-Beveland, v. d. B.; Moerdijk, Un. 1860; Beugen, Un. 1853; St. Agatha, Lac.; – Beek, Elslo, Reimerstok, Bemelen, m. vr. Lac.; Gronsveld, Buse.

195. O. **cupulatum** *Hoffm.* Op steenen en muren langs rivieren en meren; op grafsteenen. ♃. *Mei–Aug.*

In Herb.: Legmeer tusschen Amstelveen en Uithoorn, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; – Haarlemmermeer bij Leimuiden, m. vr.

Mb.; Rotterdam, m. vr. v. d. B.; Kralingen, m. vr. Lac.; — Woudrichem, m. vr., Heusden, m. vr., Abdij te Bern bij Heusden, m. vr. Lac..

Var. β. **Rudolphianum** *Schpr.* (*Orthotrichum Rudolphianum* Lehm., *Orthotrichum Floerkii* Hornsch.) [var. β. *Prod. Ed.* I.] Op vochtiger plaatsen dan de soort.

In Herb.: Haarlemmermeer bij Sloten, m.vr., Aalsmeer, m. vr. Lac.; Leimuiden, m. vr. Dz. en Mb.; Kralingen, m. vr., de Groote Lindt bij Dordrecht, m. vr. Lac..

„ γ. **riparium** *Schpr.* (*Orthotrichum nudum* Dicks.) [var. γ. *Prod. Ed. I.*] Op vochtiger plaatsen dan de soort.

In Herb.: Haarlemmermeer bij Sloten en Aalsmeer, m. vr., Legmeer tusschen Amstelveen en Uithoorn, m. vr. Lac.; — Leimuiden, m. vr. Dz. en Mb.; de Groote Lindt bij Dordrecht, m. vr. Lac.; — Heusden, m. vr. Lac..

196. O. anomalum *Hedw.* (*Orthotrichum saxatile* Brid., *Orthotrichum aureum* Mart., *Brachytrichum saxatile* Roehl.) Op haven- en vestingmuren, daken en steenen; langs watervallen, zeldzaam op boomstammen (olmen). ♃. *Maart—Jul.*

In Herb.: Groningen, m. vr. Dass.; Haren, m.vr. v. H.; — Kampen, m. vr., Deventer, m.vr. Top; — Renkum, Buse; Beekhuizen, m. vr. Lac.; Beek, m. vr. Abel.; Nijmegen, m. vr. B.; — Utrecht, m. vr., domkerk te Utrecht, m. vr., Soestdijk, m.vr. Lac.; Amersfoort, m. vr. Bond.; — Amsteldijk en Weesperzijde bij Amsterdam, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr. Buse; — Wassenaar, m. vr. Dz.; de Groote Lindt bij Dordrecht, m. vr., Kralingen, m. vr. Lac.; — Woudrichem, m. vr., Abdij te Bern bij Heusden, m. vr. Lac.; — Meer, m. vr. Lac..

Var. β. **elongatum** *Lac.* (var. β. *Prod. Ed. I.*) Op oude muren en grafzerken.

In Herb.: Zeist, m. vr. B. W.; — Grave, m. vr. Lac.; — Abdij te Bern bij Heusden, m. vr. Lac.; Maastricht, m. vr. Franq..

Ulota *Mohr.*

197. U. phyllantha *Brid.* (*Orthotrichum jutlandicum* Brid., *Orthotrichum phyllanthum* Br. et Schpr.) Op beuken, olmen, wilgen, esschen en populieren; op steenen langs zeedijken. ♃. Bloemen en vruchten onbekend.

In Herb.: Veenwouden, Sprée; — Hemmen, Buse; — Utrecht, Blauwkapel, Abkoude, Lac.; — Wieringen, Amsterdam, Kalfjeslaan, Rozenburg, Sloterweg en Osdorp bij Amsterdam, Muiderberg, Lac.; Haarlem, Mb.; Haarlemmerhout, Leiduin bij Haarlem, Spaarndam, Zandpoort, Buse; Vogelenzang bij Haarlem, Spaarnwoude, Lac.; — Noordwijk, Mb., B. W.; Dordrecht, Heer-Jansdam, Lac.; — Walchersche duinen, v. d. B..

198. U. crispula *Bruch.* (*Orthotrichum crispulum* Br. et Schpr.) In bosschen op beuken, populieren en dennen. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Essenburg bij Harderwijk, m. vr. Bond.; Uchelerbosch, m. vr., Ede, m. vr. Lac.; Middachten, m. vr., Rozendaal, m. vr., Beekhuizen, m. vr., Dorenwerd, m. vr., Warnsborn bij Arnhem, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; — Bergen bij Alkmaar, m. vr., Bloemendaal, m. vr. Lac.; Overveen, m. vr. Buse.

199. U. crispa *Brid.* (*Orthotrichum crispum* Hedw.) Op eiken, beuken, dennen en sparren; op steenen langs zeedijken. ♃. *Jun.—Sept.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H.; — Paterwolde, m. vr. v. H.; Asserbosch, m. vr. Dass., Lac.; Assen,

m. vr. v. Heijn.; Weerdinge, Lac. en Sur.; — Harderwijk, m.vr. Junghuhn; Uchelerbosch, m.vr., Spulderbosch, m. vr., Velp, m. vr., Arnhem, m. vr., Barneveld, m. vr. Lac.; Soerenschebosch, m. vr. Un. 1849; Trijselenberg bij Hattem, m. vr. Top; Hoog-Soeren, m. vr., Warnsborn bij Arnhem, m. vr., Bennekom, m. vr., Ede, m. vr., Renkum, m. vr., Wolfhezen, m. vr. Buse; Beekhuizen, m. vr. v. d. B.; Water-Meerwijk, m. vr. Oud.; — Huis ter Heide, m. vr. v. H.; Amerongerberg, m. vr. Dz.; Vossegat bij Utrecht, m. vr., de Bilt, m. vr. Lac.; — Bergen bij Alkmaar, m. vr., Muiden, m. vr. Lac.; Velzen, m. vr. Buse; — Endegeest, m. vr., Hillegommerduin, m. vr. Mb.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Wijlre, m. vr. Lac..

200. U. Bruchii *Hornsch.* (*Orthotrichum coarctatum* Br. et Schpr., *Orthotrichum Bruchii* Wils.) Op eiken, beuken, berken, elzen, wilgen en sparren. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Zellinge, v. H.; — Asserbosch, m. vr. v. H., Dass., Lac.; Zeien, Lac. en Sur.; — Oldenzaal, m. vr. Lac.; Deventer, m. vr., Diepenveen, m. vr. Top; — Beekbergerwoud, m. vr. Mb., Wtw., Lac.; Gortelerbosch, m. vr., bosschen in Gelderland, Velp, m. vr. Lac.; Hulshorst bij Harderwijk, m. vr. Bond.; Trijselenberg bij Hattem, m. vr. Top; Ede, m. vr. Lac., Buse; Beekhuizen, m. vr., Dorenwerd, m. vr., Wolfhezen, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Meerwijk, m. vr. v. H.; Water-Meerwijk, m. vr. Abel.; — Huis ter Heide, m. vr. v. H.; Amerongerberg, m. vr. Dz.; de Bilt, m. vr. v. H., Lac.; Utrecht, m. vr., Vreeland, m. vr., Maartensdijk, m. vr. Lac.; Doorn, m. vr. Oud.; — Kalfjeslaan bij Amsterdam, Bloemendaal, m.vr., Zandpoort, m. vr. Lac.; Velzen, m. vr., Zandvoort, m. vr. Buse; — Ulvenhoutschebosch, m. vr. Un. 1852.

201. U. Ludwigii *Brid.* (*Orthotrichum Ludwigii* Brid., *Orthotrichum coarctatum* Pal. Beauv., *Ulota coarctata* Lindb. sec Milde, Bryol. Siles.) Op beuken, eiken, populieren en eikenkreupelhout. ♃. *Jul—Sept.*

In Herb.: Spalderbosch, m. vr., Arnhem, m. vr., Velp, m. vr. Lac.; Wolfhezen, m. vr. Buse; — Vreeland, m. vr. Lac.; — bij Leiden, m. vr. Dz..

Ordo Zygodonteae.

Zygodon *Hook. et Tayl.*

202. Zygodon viridissimus *Brid.* (*Gymnostomum viridissimum* Sm., *Amphoridium viridissimum* De Not.) Op eiken, olmen, populieren, wilgen, appel- en pereboomen; op oude palen, aan muren van bruggen en op steenen, vooral langs zeedijken. ♃. *Maart—Jun.*

In Herb.: Groningen, Lac.; — Schierstins, Veenwouden, Sprée; Heerenveen, Un. 1881; — Havelte, Lac.; — Kampen, Top, Bond.; — Soerenschebosch, Lac., Buse; Dorenwerd, Renkum, Buse; — Utrecht, Lac.; Amersfoort, Bond.; — Wieringen, Muiden, m. vr., Muiderberg, IJ bij Amsterdam, Legmeer tusschen Amsterdam en Uithoorn, Halfweg Haarlem, m. vr., Hilversum, Lac.; Bloemendaalschebosch, Lac., Buse; Bloemendaal, m. vr., Velzen, m. vr. Buse; Lindenheuvel bij Overveen, v. H.; — Noordwijk, m. vr., Voorschoten, Dz. en Mb.; Leiduin, Buse; Heer-Jansdam, m. vr., Dordrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Domburg, m. vr. v. d. B.; — Willemstad, Heusden, St. Agatha, Lac.; — Beek, Lac..

Ordo Hedwigieae.

Hedwigia *Ehrh.*

203. H. ciliata *Ehrh.* (*Bryum ciliatum* Dicks., *Schistidium ciliatum* Brid., *Gymnostoma Hedwigia* Web. et Mohr, *Anictangium ciliatum* Hedw., *Pilotrichum ciliatum* C. Müll., *Hedwigia albicans* Lindb.) Op de Hunebedden; op keien in de heide. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Midlaren, Zuidlaren, v. H.; Rolde, Miq., Dass., v. d. B., Lac.; Borger, v. H., Top; Havelte, Zeien, Loon, Lac.; Emmen, Weerdinge, Exlo, tusschen Gieten en Eext, Lac. en Sur..

Ordo Grimmieae.

Racomitrium *Brid.*

204. R. canescens *Brid.* (*Trichostomum canescens* Hedw.) In de duinen; op droge zand- en heidegronden en op uiterwaarden. ♃. *Oct.—Jun.*

In Herb.: Oldenzaal; Denekamp; Brekelenkamp; Latrop; Zwolle; — Harderwijk; Ede; Renkum; Nijmegen, m. vr.; Groesbeek; — de Bilt, m. vr.; — Texel, m. vr.; Vlieland; Vlie; Bennebroek, m. vr.; Hilversum; Bussum; — Katwijk, m. vr.; 's Gravenhage, m. vr.; — Schouwen; — Boxtel; Rosmalen; — Gennep; Middelaar.

Var. *β.* **prolixum** *Br. et Schpr.* Op de heide en in de duinen op vochtige plaatsen.

In Herb.: Ede, Lac.; — de Bilt, Lac.; — Hillegom, m. vr., Katwijk, m. vr. Mb.; 's Gravenhage, m. vr. Oud.; — Schouwen, m. vr. v. d. B..

Var. *γ.* **ericoides** *Br. et Schpr.* (*Bryum ericoides* Dicks., *Trichostomum ericoides* Schrad., *Ra-*

comitrium ericoides Brid.) In de duinen, op heide- en zandgrond op zeer droge plaatsen.

In Herb.: Glimmen, Strat.; — Zweelo, Miq.; Assen, Lac.; — Oldenzaal, Buse; Ane, Lac.; Diepenveen, Top; Zwolle; — Harderwijk, Bond.; Renkum, Wolfhezen, Buse; Nijmegen, B.; om Nijmegen, Abel.; — de Bilt, m. vr. Lac., Gevers Deynoot; Zeist, Gev. Deyn.; Amersfoort, Bond., v. d. Roemer; — Texel, Kallantsoog, Lac.; Bennebroek, Buse; Keukenduin bij Bennebroek, Bakkershagen, Dz. en Mb.; — den Deil en Raaphorst bij Leiden, Mb.; Oosterhout, Helenaveen, Lac.; Boxmeer, Un. 1858; Venlo, Un. 1842; Rosmalen, v. Hov.; — Daniken, Lac..

205. R. lanuginosum *Brid.* (*Trichostomum lanuginosum* Brid., *Racomitrium hypnoides* Lindb. sec. Bryol. Siles.) In de venen; op droge en vochtige heidegronden; in bosschen en op oude daken. ♃. *Mei.*

In Herb.: Harendermolen, v. H., Miq.; Haren, Strat.; Vlachtwedde, Lac.; — Nieuw-Dordrecht, m. vr. Lac.; — Lutte, Buse; — Ede, Lac., — Amersfoort, Bond.; Zeist, Lac., B. W.; Zeisterbosch, Un. 1847; de Bilt, Maartensdijk, m. vr. Lac.; Soestdijk, Reinwardt; — Bussum, Hilversum, Lac.; — Baarle-Nassau, Maarheeze, Lac.; Breda, Un. 1852; — Horst, Lac..

Var. *β.* **depauperatum** *Prod. Ed. I.*

In Herb.: Op vochtigen leemachtigen heidegrond bij Ede, Lac..

206. R. fasciculare *Brid.* (*Trichostomum fasciculare* Schrad.) Op heidegrond. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: de Bilt, Lac. 1840.

207. R. heterostichum *Brid.* (*Trichostomum heterosti-*

chum Hedw.) Op de Hunebedden; in de andere provincien op keien. ♃. *April.*

In Herb.: Eext, Lac.; Borger en Rolde, v.d.B.; Rolde, m.vr., Zeien, Havelte, Tinaarlo, Lac.; Emmen, Lac. en Sur.; — Oldenzaal, Lac.; — Arnhem, Renkum, Buse; — Maastricht, m.vr., Meersen, m.vr. Franq.; Valkenburg, Un. 1861.

208. R. aciculare *Brid.* (*Bryum aciculare* L., *Dicranum aciculare* Hedw., *Trichostomum aciculare* Schwgr., *Grimmia acicularis* C. Müll.) Op veenachtigen heidegrond. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Veenpoel „de Aarbrand" te Maarheeze, Lac. 1874.

Grimmia *Ehrh.*

209. G. trichophylla *Grev.* Op steenen aan zeedijken. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Muiderberg, Lac. 1847.

210. G. pulvinata *Smith.* (*Fissidens pulvinatus* Hedw., *Trichostomum pulvinatum* W. et M., *Dicranum pulvinatum* Schwgr.) Op boomen, steenen, muren en pannendaken. ♃. *Febr.—Jul.*

In Herb.: Groningen, m.vr.; Harendermolen, m.vr.; Haren, m.vr.; — Oranjewoud, m.vr.; Mildam; — Eext; — Brekelenkamp, m.vr.; Kampen, m.vr.; Denekamp, m.vr.; Delden, m.vr.; — Arnhem, m.vr.; Dorenwerd, m.vr.; Renkum, m.vr.; Rozendaal, m.vr.; Nijmegen, m.vr.; — Utrecht, m.vr.; Amersfoort, m.vr.; — West-Terschelling, m.vr.; Amsterdam, m.vr.; Haarlem, m.vr.; Urk; — Leiden, m.vr.; Haagsche weg bij de Vink, m.vr.; — Goes, m.vr.; — Baarle-Nassau, m.vr.; Haps, m.vr.; Eindhoven, m.vr.; Heusden, m.vr.; Kuik, m.vr.; St. Agatha, m.vr.; — Geverik, m.vr.; Beek; Wylre, m.vr.; Keutenberg, m.vr.; Husschenberg, m.vr.,

Var. *β.* (*δ.*) **viridis** *Schpr.*

In Herb.: Grave, m. vr., Lac. 1882.

211. G. orbicularis *Br. et Schpr.* (*Dryoptodon obtusis* Brid., *Grimmia africana* De Not., *Gümbelia orbicularis* C. Müll.) Op steenen in de heide. ♃. *Jul.*

In Herb.: Emmen, m. vr. Lac. en Sur. 1859.

212. G. crinita *Brid.* (*Gümbelia crinita* C. Müll.) Op muren. ♃. April, Mei. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Maastricht, Franq..

213. G. apocarpa *Hedw.* (*Bryum apocarpum* L., *Schistidium apocarpum* Br. et Schpr.) Op steenen, muren, pannendaken, graniet- en tufkrijtblokken; zeldzaam op wilgen. ♃. *April; Sept.*

In Herb.: Assen, Dass.; Oosterbroek bij Eelde, v. H.; — Heelsum, Renkum, Buse; Nijmegen, B.; — buiten de Waardpoort te Utrecht, Lac., Gevers Deynoot; Zeist, B. W.; Amersfoort, Bond.; Rhenen, Lac.; — werkhuis te Amsterdam, Amstelveensche weg bij Amsterdam, m. vr.; Legmeer tusschen Amsterdam en Uithoorn, Haarlemmermeer bij Aalsmeer, m. vr.; Muiderberg, Lac.; Bennebroek, Buse; — Heer-Jansdam, Kralingen, Zwijndrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — Abdij te Bern bij Heusden, Grave, Lac.; — Valkenburg, Keutenberg, Bemelen, Geulem, Gulpen, Lac.; St. Pietersberg, Buse; Beek, Oud..

Var. *β.* **gracilis** *Br. et Schpr.* (*Grimmia gracilis* Schwgr.) Op steenen en pannendaken.

In Herb.: Beek bij Nijmegen, Abel.; — Haarlemmermeer bij Sloten, Lac..

Var. *γ.* **rivularis** *Br. et Schpr.* (*Grimmia rivularis* Schwgr.) Op steenen en muren.

In Herb.: Haarlemmermeer bij Sloten en Aalsmeer, Lac.; — Leimuiden, Dz. en Mb.; Kralingen, Heer Jansdam, Rotterdam, Lac..

214. **G. conferta** *Funk.* (*Grimmia latifolia* Brid., *G. apocarpa* var. *conferta* C. Müll.) Op keien en kalkrotsen. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.
In Herb.: Geulem, Keutenberg, Lac., 1870.

Ordo Cinclidoteae.

Cinclidotus *P. Beauv.*

215. **C. fontinaloides** *P. Beauv.* (*Trichostomum fontinaloides* Hedw., *Gümbelia fontinaloides* C. Müll.) [*Cinclidotus riparius* Prod. Ed. I. p.p.] Aan muren, steenen en palen langs rivieren, meren en kanalen. ♃. Jul. In Herb. zonder vrucht.
In Herb.: Katwijk, Dz.; Leimuiden, Zwijndrecht, Rotterdam, Lac.; Dordrecht, Lac., v. Hov., Oud.; — Heusden, Lac..

216. **C. riparius** *Br. et Schpr.* (*Trichostomum riparium* W. et M., *Racomitrium riparium* Brid., *Gümbelia riparia* C. Müll.) [*Cinclidotus riparius* Prod. Ed. I. p.p.] Aan muren langs rivieren. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.
In Herb.: Dordrecht, Lac., 1844.

Tribus Pottiaceae.

Ordo Trichostomeae.

Barbula *Hedw.*

217. **B. papillosa** *Wils.* (*Tortula papillosa* Spruc., *Barbula rotundifolia* Hartm.) Op eiken, olmen, linden, wilgen en populieren. ♃. Vruchten onbekend.
In Herb.: Heerenveen, Un. 1881; — Meppel, Lac.; — Oldenzaal, Denekamp, Steenwijk, Lac.;

Kampen, Top; — Ede, Zevenaar, Lac.; Hees, Lac. en Abel.; — Utrecht, Lac.; Amersfoort, Bond.; — Amsterdam, Muiderbosch bij Amsterdam, Hilversum, Lac.; — Leiden, 's Gravenhage, Heer-Jansdam, Zwijndrecht, Dordrecht, Lac.; — Goes, Wilhelminadorp, Lac. en Sur.; — Willemstad, Deurne, Lac.; — Horst, Elslo, Lac..

218. B. **pulvinata** *Juratz.* (*Barbula danica* M. T. Lange, *Barbula intermedia* Wils. var. *pulvinata* Milde, Bryol. Siles.) Op muren en steenen bruggen. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Kampen, Top; — Grave, Lac.; — (?) Heer, Kadier, Lac..

219. B. **intermedia** *Wils.* (*Syntrichia intermedia* Brid., *Tortula intermedia* Wils., *Barbula ruralis* var. *rupestris* Br. et Schpr.) Op muren, grafsteenen, keien, rietdaken en rotsen. ♃. *Mei, Jul.*

In Herb.: Erm, Lac. en Sur.; — Kampen, Bond.; — Nijmegen, m. vr. B.; — Amersfoort, Bond.; — Texel, Willemspoort bij Amsterdam, Lac.; — Leiden, m. vr. uit Herb. Meerburg; Rotterdam, m. vr. Lac.; — St. Agatha, m. vr. Lac.; — Valkenburg, m. vr. Un. 1861; Geulem, m. vr., Bemelen, Lac..

220. B. **ruralis** *Hedw.* (*Bryum rurale* L., *Tortula ruralis* Schwgr., *Syntrichia ruralis* Brid.) Op zandige wallen en op onbebouwde gronden; in de duinen, op oude rietdaken en op boomstammen (wilgen). ♃. *Febr.—Jul.*

In Herb.: Harendermolen, v. H., Strat.; — Ameland, m. vr. Holk.; — Odoorn, Lac. en Sur.; — Kampen, Konijnenbelten bij Zwolle, Bond.; Zwolle, v. H.; Kampereiland, IJselmuiden, m. vr. Top; — Harderwijk, Bond.; Dorenwerd, Buse; Nijmegen, m. vr. B.; om Nijmegen, Abel.; — Utrecht, m. vr., Blauwkapel, m. vr. Lac.; Driebergen, m. vr. v. H.;

Amersfoort, Bond.; — Texel, m. vr. Holk.; Vlieland, Wieringen, Amsterdam, Lac.; Urk, Sur.; Zandpoort, m. vr., Sloterdijk, v. H.; Haarlem, m. vr. v. H., Splitg.; Zandvoort, m. vr. Buse; Overveen, m. vr. v. H., Buse; — Hillegom, m. vr. Doz.; Katwijk, m. vr. Mb.; Wassenaar, m. vr. Stekh.; Noordwijk, m. vr. Forsten; 's Gravenhage, m. vr. Oud.; — Zuid-Beveland, m. vr., Walcheren, m. vr. v. d. B.; Sas van Gent, Walr.; — Esch bij Boxtel, m. vr. Lac.; — Middelaar, Lac.; St. Pietersberg, m. vr. Un. 1861.

221. B. latifolia *Br. et Schpr.* (*Barbula laevipila β. mutica* Schltz.) Op olmen, linden, populieren en wilgen; op keien. ♃. *April.*

In Herb.: Denekamp, Lac.; — Renkum, m. vr. Buse; Ooischewaard, Lac. en Abel.; — Utrecht, Schalkwijk, Vreeswijk, m. vr. Lac.; — Diemermeer, Lac. en Romb.; Hilversum, Lac.; Leiden, Dz.; Rotterdam, Dordrecht, Zwijndrecht, Heer-Jansdam, Vianen, m. vr. Lac.; — Beugen, Un. 1853; Heusden, St. Agatha, Lac.; — Husschenberg bij Beek, Lac..

222. B. laevipila *Brid.* (*Tortula laevipila* Schwgr.) Op olmen, linden, populieren en wilgen. ♃. *Febr. —Jul., Oct.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. v.; Helpen, m. vr.; — Heerenveen; — Zwolle, m. vr.; Kampen, m. vr.; IJselmuiden, m. vr.; — Harderwijk, m. vr.; Elburg; Doesburg, m. vr.; Zevenaar, m. vr.; Bennekom, m. vr.; Randwijk, m. vr.; Nederhemert; Huis Ubbergen, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; Bunnik, m. vr.; — Wieringen; Amsterdam, m. vr.; Sloten, m. vr.; Sloterdijk, m. vr.; Diemermeer, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Zandpoort, m. vr.; Hilversum, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Valkenburg bij Leiden, m. vr.; Duifhuislaan bij Leiden, m. vr.; Noordwijk, m. vr.; Eikenduinen, m. vr.; Via-

nen, m. vr.; Heikop, m. vr.; Dordrecht, m. vr.; Zwijndrecht, m. vr.; — Zeeland, m. vr.; Zuid-Beveland, m. vr.; — Willemstad, m. vr.; Bergen-op-Zoom, m. vr.; Heusden, m. vr.; Beugen, m. vr.; Kuik; Deurne, m. vr.; St. Agatha, m. vr.; — Meersen; Beek, m. vr.; Horst; Schinnen, m. vr.; Arendshout, m. vr..

223. B. subulata *Brid.* (*Bryum subulatum* L., *Tortula subulata* Hedw.) In de duinen; op zandgrond en op zandige wallen; op boomstammen en Löss-wallen. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr. Miq. en Dass., Strat., v. Heijn.; Haren, m. vr. v. H., Strat.; — Schiermonnikoog, m.vr. Holk.; — Diepenveen, m.vr. Top; Zalk, m. vr. Bond., Top; Bronsberg bij Zutphen, m. vr.; — Harderwijk, m. vr. Bond.; Winterswijk, m. vr. Un. 1859; Harskamp, m. vr., Renkum, m. vr., Wageningschenberg, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Marienboom bij Nijmegen, m. vr. Abel.; — de Bilt, m. vr. Lac., Mb.; Amersfoort, m. vr. Bond.; — Wieringen, m. vr., Vlieland, m. vr., Kallantsoog, m. vr., Bussum, m. vr., Zorgvliet bij Amsterdam, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr. v. H., Mb., Oud.; Aardenhout bij Haarlem, m. vr. Splitg.; Zandpoort, m. vr. Lac., Buse; Haarlemmerhout, m. vr., Velzerend en Brederode, m. vr., Bloemendaalschebosch, m. vr. Buse; — Duifhuislaan bij Leiden, m. vr. Mb.; Zomerzorg bij Leiden, m. vr. B.W.; Voorschoten, m. vr. Dz.; — Walcheren, m. vr., St. Jansteen, m. vr. v. d. B.; Sas van Gent, m. vr. Walr.; — Bergen-op-Zoom, m. vr. Un. 1860; Ginneken, m. vr. Lac.; Fort Isabel, m. vr. v. Hov.; Boxmeer, m. vr. Un. 1853; — Gronsveld, m. vr. Buse; Sittard, m. vr. Un. 1861; Vliek bij Meersen, m. vr., Geverik, m. vr., Elslo, m. vr., Simpelveld, m. vr., Schinnen, m. vr., Geulem, m. vr. Lac.; Plasmolen bij Mook, m. vr. Abel..

224. B. Brebissoni *Brid.* (*Tortula Brebissoni* De Notar, *Desmatodon dichotomus* Brid., *Racomitrium flavipes* Brid., *Cinclidotus riparius* var. *terrestris* Br. et Schpr. et Prod. Ed. I, *Barbula romana* C. Müll.) Op steenen langs meren; aan wilgen en populieren langs rivieren. ♃. Voorj. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Driel, Buse; — Vreeswijk, Lac.; — Haarlemmermeer bij Leimuiden, Lac.; — Vianen, Heer-Jansdam, Zwijndrecht, Lac.; — St. Agatha, Lac..

225. B. squarrosa *Brid.* (*Tortula squarrosa* De Notar, *Pleurochaete squarrosa* Lindb.) ♃. Op kalkrotsen. Mei, Jun. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: St. Pietersberg bij Maastricht, Lac. 1869.

226. B. fragilis *Wils.* (*Barbula Drummondii* Mitt. in Bryol. Siles., *Didymodon fragilis* Hook. et Wils, *Trichostomum fragile* C. Müll.) [*Barbula tortuosa* Prod. Ed. I.] In de duinen. ♃. Begin van den zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Noordwijk, Dz. 1841 en 1845.

227. B. convoluta *Hedw.* In de duinen; op zandige klei- en veengronden; aan dijken en slootwallen, op muren en aschhoopen, tusschen straatsteenen en langs voetpaden; op tufkrijt. ♃. *April—Sept.*

In Herb.: Wolvega, Un. 1881; — Meppel, Lac.; — Staphorst, Singraven bij Denekamp, Lac.; — Arnhem, Dieren, Lac.; — Utrecht, Lac.; Amersfoort, Bond.; — Amsterdam, m. vr., Muiderpoort en Zeeburg bij Amsterdam, m. vr., Aalsmeer, m. vr., Ruine te Brederode, m. vr., Bussum, Zandpoort, Lac.; Haarlem, m. vr. Mb.; — Wassenaar, m. vr., Noordwijk, m. vr. Dz.; Wassenaar en Overveen, m. vr. Mb.; Katwijk, m. vr. de Haan; Hillegom, m. vr.,

Heer Jansdam, Zwijndrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Goes, m. vr. v. d. B.; — Eindhoven, Oorschot, Helenaveen, m. vr., Deurne, Boxtel, St. Agatha, Lac.; — Valkenburg, m. vr.; Husschenberg bij Beek, m. vr., Terhagen, Kasteel te Horst, m. vr. Lac..

228. B. revoluta *Schwgr.* In de duinen; op oude muren, kalkrotsen en tufkrijt. ♃. *Maart—Sept.*

In Herb.: Bloemendaal, Buse; — Valkenburg, m. vr., Geulem, m. vr., Wijlre, m. vr., Gulpen, m. vr., Noorbeek, m. vr., Hulzen, m. vr., Heerlen, m. vr., Hoensbroek, m. vr., Kadier, m. vr., Bemelen, m. vr., Schimmert, m. vr., Lemiers, m. vr., Horst, m. vr., Geverik, m. vr., Roten, m. vr., Keer, Lac.; Pietersberg, m. vr. Un. 1861, Buse.

229. B. vinealis *Brid.* (*Tortula fallax vinealis* De Notar.) Op tufkrijt. ♃. *Jul.*

In Herb.: St. Pietersberg bij Maastricht, m. vr. Un. 1861.

230. B. cylindrica *Schpr.* (*Zygotrichia cylindrica* Tayl., *Tortula cylindrica* Lindb., *Tortula insulana* De Notar., *Barbula vinealis* var. *flaccida* Br. et Schpr. *Tortula vinealis* De Notar.) Aan klei- en Löss-wallen, op tufkrijt en aan muren. ♃. Mei. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Kralingen, Lac.; — Valkenburg, Beek, Katsop, Gulpen, Schinnen, Geulem, Neerbeek, Spaubeek, Merkelbeek, Kroubeek, Geverik, Schimmert, Lac.; Sittard, Un. 1883.

231. B. rigidula *Milde.* (*Schpr.*) (*Didymodon rigidulum* Hedw., *Trichostomum rigidulum* Sm., *Tortula rigidula* Lindb.) Op steenen langs rivieroevers en meren, aan vochtige muren en op tufkrijt. ♃. *April, Aug., Sept.*

In Herb.: Eibergen, Vorchten, Lac.; Opheusden, m. vr., Driel, m. vr. Buse; — Vreeswijk, Buse; —

Amsterdam, Legmeer tusschen Amstelveen en Uithoorn, Aalsmeer, Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. en bij Leimuiden, m. vr. Lac.; — Dordrecht, Kralingen, Lac.; — Baarle-Nassau, Heusden, Grave, Lac.; — Maastricht, Valkenburg, Roten, m. vr., Horst, Kadier, Geulem, Bemelen, Lac..

232. **B. fallax** *Hedw.* Op klei-, leem-, Löss- en vochtige zandgronden; in de duinen, op veengrond en tufkrijt. ♃. *Jun. — Mei.*

In Herb.: Zwolle, Kampen, Bond.; Ootmarsum, Lac.; Deventer, Top; — Winterswijk, Un. 1859; Velp, m. vr., Lac.; — Utrecht, m. vr., Jutfaas, m. vr. Lac.; — Bennebroek, m. vr. v. d. Tr.; Bussum, m. vr. Lac.; Zandvoort, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Mb., Buse; Zwijndrecht, m. vr., Mallegat bij Dordrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Helenaveen, Lac.; — Meersen, Geulem, m. vr., Hulzen, m. vr., Husschenberg, m. vr., Hobbelrade, m. vr. Lac..

233. **B. unguiculata** *Hedw.* (*Bryum linoides* Dicks., *Barbula linoides* Brid., *Tortula mucronata* et *humilis* Turn.) [*Barbula unguiculata* et *Trichostomum mutabile* Prod. Ed. I.] Langs rivieroevers, slooten en wegen; op klei-, leem- en leemachtige zandgronden; op muren en tufkrijt. ♃. *Sept — April.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; — Franeker, m. vr.; — Kampen; Ootmarsum; — Wageningen, m. vr.; Lekskensveer bij Wageningen, m. vr.; Heteren, m. vr.; Renkum, m. vr.; Beek, m. vr.; Beuningen; — Utrecht, m. vr.; Zuilen, m. vr.; Ameliswaard, m. vr.; — Amsterdam, m. vr.; IJdijk bij Amsterdam, m. vr.; Bussum, m. vr.; Monnikendam, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Rijnsburg, m. vr.; — Driewegen, m. vr.; Zeeland, m. vr.; — Bergen-op-Zoom; Heusden; Helenaveen, m. vr.; Kuik, m. vr.; — St.

Pietersberg, m. vr.; Meer, m. vr.; Schinnen, m. vr.; Trap, m. vr.; Horst, m. vr..

Var. *β.* **cuspidata** *Br. et Schpr.* (*Barbula cuspidata* Schltz., *Tortula mucronulata* Swrtz.) Op grazige plaatsen.

In Herb.: Groningen, m. vr. v. H.; — Ruine van Brederode, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Baarle-Nassau, Lac..

„ *γ.* **apiculata** *Schpr.* (*Barbula apiculata* Hedw.) Aan den voet van boomstammen.

In Herb.: Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

„ *δ.* **microcarpa** *Schpr.* (*Barbula microcarpa* Schltz.) Op steenen.

In Herb.: Westerdoksdijk te Amsterdam, m. vr. Lac..

„ *ε.* **obtusifolia** *Br. et Schpr.* (*Barbula obtusifolia* Schltz.) Op oude muren.

In Herb.: Utrecht, Lac.; — Rotterdam, Kralingen, Lac..

„ *ζ.* **fastigiata** *Br. et Schpr.* (*Barbula fastigiata* Schltz.) Op oude muren.

In Herb.: tusschen de Wittevrouwen- en Tolsteegpoorten te Utrecht, m. vr. Lac..

234. B. muralis *Hedw.* (*Bryum murale* L.) Op oude muren en steenen, op pannendaken, zandigen kleigrond en tufkrijt, zeldzaam op boomstammen. ♃. *Maart.—Dec.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; — Ameland, m. vr.; Oranjewoud, m. vr.; — Borger, m. vr.; — Zwolle, m. vr.; Kampen, m. vr.; Oldenzaal, m. vr.; — Harderwijk, m. vr.; Renkum, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Uilenput (Meerwijk) m. vr.; Zalt-Bommel, m. vr.; — Amersfoort, m. vr.; Utrecht, m.vr.; Vreeswijk, m.vr.; — Texel, m. vr.; Terschelling, m. vr.; Vlieland, m. vr.; Amsterdam, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Berkenrode,

m. vr.; — Leiden, m. vr.; Heukelom, m. vr.; Noordwijk, m. vr.; Warmond, m. vr.; Dordrecht, m. vr.; — Goes, m. vr.; Hoek, m. vr.; Terneuzen, m. vr.; Zaamslag, m. vr.; — Baarle-Nassau, m. vr.; Eindhoven, m. vr.; Heusden, m. vr.; St. Agatha, m. vr.; — Pezaken, m. vr.; Gulpen, m. vr.; Meerssen, m. vr.; Bunde, m. vr.; Husschenberg, m. vr..

Var. *β*. **incana** *Schpr.* Op gebaggerden zandigen kleigrond; op muren; in holle wegen op kleigrond.

In Herb.: Westerdoksdijk bij Amsterdam, m. vr., Aalsmeer, m. vr. Lac.; — Munstergeleen, m. vr. Lac..

„ *γ*. **aestiva** *Schpr.* (*Barbula aestiva* Schltz., *Barbula cuneifolia* W. et M.) Op steenen en muren, zeldzaam op boomstammen.

In Herb.: Brunnepe bij Kampen, m. vr. Top; Singrave bij Denekamp, m. vr. Lac.; — Arnhem, m. vr. Lac.; — Utrecht, m. vr., Klopvaart, m. vr. Lac.; Zuilen, m. vr. v. d. Tr., Lac.; Vreeswijk, m. vr. Lac., Buse; — Haarlem, m. vr. Buse; — Heikop, m. vr. v. H.; Heer-Jansdam, m. vr. Lac.; — Heusden, m. vr., Kuik, m. vr. Lac.; — Pezaken, m. vr., Kerkrade, m. vr. Lac..

„ *δ*. **rupestris** *Schpr.* Op steenen langs de oevers van meren.

In Herb.: Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac. 1846, 1848.

235. B. marginata *Br. et Schpr.* (*Barbula caespitosa* Hook. et Grev.) Op kalkhoudende klei in holle wegen en langs waterloopen; op kalkrotsen, tufkrijt en tufkrijtmuren. ♃. *April—Aug.*

In Herb.: St. Pietersberg bij Maastricht, m. vr. Un. 1861; Valkenburg, m. vr. Un. 1861; Beek, m. vr., Bemelen, m. vr., Sibbe, m. vr., Valkenburg,

m. vr., Meersen, m. vr., Geulem, m. vr., Gulpen, m. vr., Pezaken, m. vr., Jans-Geleen, m. vr., Kasteel Stein, m. vr., Heek, m. vr., Klimmen, m. vr., Ransdaal, m. vr., Hulsberg, m. vr., Bunde, m. vr., Hulzen, m. vr., Kraubeek, Kadier, m. vr., Kerkrade, m. vr. Lac..

236. B. **cavifolia** *Schpr.* (*Pottia cavifolia* var. *barbuloides* Dur., *Pottia cavifolia* var. *gracilis* Wils., *Tortula lamellata* Lindb.) Aan aarden- en Lösswallen. ⨀. *Maart*, *April.*

In Herb.: Schinnen, m. vr. 1869, Geverik, m. vr., Beek 1873, Lac..

237. B. **aloides** *Br. et Schpr.* (*Trichostomum aloides* (Koch) Brid., *Tortula rigida* Hook. et Tayl., *Bryum rigidum* Dicks.) Op gebaggerden kleiachtigen zandgrond en aan Lösswallen. ♃. *Jan. Mei—Aug.*

In Herb.: Westerdoksdijk bij Amsterdam, m. vr. Lac.; — Valkenburg, m. vr., Geulem, m. vr. Lac..

238. B. **ambigua** *Br. et Schpr.* (*Barbula rigida* Brid.) Op gebaggerden kleiachtigen zandgrond; aan dijken, rivieroevers, klei- en Lösswallen. ♃. *Febr.—Jul.*

In Herb.: Driel, Buse; — Westerdoksdijk bij Amsterdam, m. vr. Lac.; — Pietgeleen en Munstergeleen, m. vr. Un. 1861; Geulem, m. vr. Un. 1861, Lac.; Katsop, m. vr., Geverik, m. vr., Waterslij bij Sittard, m. vr., Schinnen, m. vr., Wintraken, m. vr. Lac..

239. B. **rigida** *Br. et Sch.* (*Tortula enervis* Hook. et Tayl., *Tortula brevirostris* Grev.) Op gebaggerden kleiachtigen zandgrond; op kalk van oude muren. ♃. *Sept.*, *Maart.*

In Herb.: Westerdoksdijk bij Amsterdam, m. vr. Lac.; — Maastricht, m. vr. Buse.

Trichostomum *Sm.*

240. T. flavo-virens *Bruch.* (*Didymodon tricolor* Bals. et De Notar., *Trichostomum viridiflavum* De Notar., sec. Milde, Bryol. Siles.) [*Barbula inclinata* Prod. Ed. I.] In de duinen; zeldzaam op muren. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Kallantsoog, Vlieland, Vogelenzang, Lac.; Bennebroek, Dz. et Mb.; Bloemendaal, Overveen, Zandvoort, Buse; — Lisse, Wassenaar, Dz. et Mb.; Hillegom, Lac..

241. T. tophaceum *Brid.* (*Trichostomum linoides* Sm., *Trichostomum lineare* Sm., *Anacalypta tophacea* N. et H., *Didymodon trifarius* H. et T.) [*Trichostomum rigidulum* Prod. Ed. I. p.p. et *Didymodon luridus* Prod. Ed. I. p.p.] In duinvalleien; op steenen en palen langs meren. ♃. *Aug.—Maart.*

In Herb.: de Cocksdorp op Texel, Haarlemmermeer bij Sloten, Haarlemmermeer bij Aalsmeer, m. vr. Lac.; — Haarlemmermeer bij Leimuiden, m. vr. Lac.; — Geul te Geulem, Lac..

Var. *β.* **brevifolium** *Schpr.* (*Bryum brevifolium* Dicks.) [*Trichostomum limosum* Prod. Ed. I., *Didimodon luridus* Prod. Ed. I. p.p., *Barbula unguiculata β. microcarpa* Prod. Ed. I.] Op steenen en palen langs meren; in duinvalleien; langs plassen, op vochtige leem- en zandige kleigronden.

In Herb.: Ootmarsum, m.vr. Lac.; — Utrecht, m. vr., Waverveen, Lac.; — Kallantoog, de Cocksdorp op Texel, Funen te Amsterdam, m. vr., Westerdoksdijk bij Amsterdam, m. vr., Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; — Koepoort bij Leiden, m. vr. Dz.; Zwijndrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Goes, m. vr., Kruiningen, m. vr. v. d. B..

Var. γ. **acutifolium** *Schpr.* [*Didymodon luridus* et *rubellus* Prod. Ed. I. p.p.] Op steenen langs meren en rivieren; op vestingsmuren en moerassige plaatsen.

In Herb.: Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr. Lac.; — Kralingen, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Wemeldinge, m. vr., Iersekendam, m. vr. v. d. B.; — Grave, m. vr. Lac..

Ordo Pottieae.

Didymodon *Hedw.*

242. D. cylindricus *Br. et Schpr.* (*Weisia cylindrica* Brid., *Weisia tenuirostris* Hook. et Tayl., *Didymodon tenuirostris* Wils, *Trichostomum cylindricum* C. Müll.) Op steenen langs meren en rivieren; op oude vesting- en andere muren; tusschen straatsteenen en zelden aan den voet van wilgen. ♃. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Renkum, Heteren, Buse; — muur van den Hort. Botan. te Amsterdam, Westerdoksdijk en Haarlemmerspoorweg bij Amsterdam, Haarlemmermeer bij Sloten, Lac.; — Leiden, Zwijndrecht, Noldijk bij Heer-Jansdam, Kralingen, Lac.; — Woudrichem, Bergen op Zoom, Grave, Lac..

243. D. cordatus *Juratzk.* Op oude muren en op steenen langs rivieren. ♃. Vruchten onbekend.

In Herb.: de Groote Lind bij Dordrecht, Lac.; — Heusden, Lac..

244. D. luridus *Hornsch.* (*Cynodon luridus* Brid., *Barbula deusta* Brid., *Trichostomum luridum* Spruc.) [*Desmatodon flavicans* et *Didymodon luridus* Prod. Ed. I. p.p.] Op steenen langs rivieroevers en meren; op vestingmuren en vochtige straatsteenen; op tufkrijt en kalkrotsen; op wilgen. ♃. *Nov.—Maart.*

In Herb.: Oene, Un. 1864; Nijbroek, Lac.; Renkum, m. vr., Opheusden, Buse; — Funen, m. vr, en Hoedenmakerspad te Amsterdam, ruine te Brederode, Haarlemmermeer bij Aalsmeer, Leimuiden en Sloten, Lac.; — Koepoort bij Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; Vianen, Kraamw.; Rotterdam, m. vr., Dordrecht, Heer-Jansdam, Willemsdorp, Lac.; — Woudrichem, Lac.; — Berg bij Geulem, Meersen, Bemelen, m. vr. Lac..

245. D. rubellus *Br. et Schpr.* (*Bryum recurvirostrum* Dicks., *Weisia recurvirostra* Hedw., *Weisia curvirostra* Brid., *Anacalypta recurvirostris* N. et H., *Grimmia rubella* Roth., *Trichostomum rubellum* Rabh.) Op steenen langs meren en rivieren; op beschaduwde duin- en kleigronden; langs slooten en in bosschen op olmen en wilgen. ♃. *Febr.—Dec.*

In Herb.: Deventer, m. vr.; — Winterswijk, m. vr.; Warnsveld, m. vr.; Beekhuizen; Renkum, m. vr.; Culemborg, m. vr.; Beek, m. vr.; — Utrecht; Zuilen, m. vr.; Schalkwijk, m. vr.; — Legmeer tusschen Amstelveen en Uithoorn, m. vr.; Haarlemmermeer bij Sloten, m. vr.; Groot Bentveld, m. vr.; Bloemendaal, m. vr.; Overveen, m. vr.; Zandvoort, m. vr.; Zandpoort, m. vr.; — Noordwijk, m. vr.; Noordwijkerhout, m. vr.; Rotterdam, m. vr.; Zwijndrecht, m. vr.; Dordrecht; Heer-Jansdam, m. vr.; — Zuid-Beveland, m. vr.; — Valkenburg, m. vr.; Munstergeleen en Put, m. vr.; Ingber, m. vr.; Beek, m. vr.; Schinnen, m. vr.; Plasmolen bij Mook, m. vr..

Pottia *Ehrh.*

246. P. lanceolata *C. Müll.* (*Bryum lanceolatum* Dicks., *Leersia lanceolata* Hedw., *Encalypta lanceolata* Hedw., *Anacalypta lanceolata* Röhl, *Grimmia*

lanceolata Sm., *Desmatodon lanceolatum* Bruch.) Aan aarden-, klei- en Lösswallen; aan muren en kalkrotsen; in grasvelden. ⊙. *April—Jun.*

In Herb.: Utrecht, m. vr., de Bilt, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Mb.; Rotterdam, m. vr., Heer-Jansdam, m. vr. Lac.; — Hoek, m. vr. Walr.; Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Schinnen, m. vr., Kadier, m. vr., Geverik, m. vr., Geulem, m. vr., Oorsbeek, m. vr. Lac.; Munstergeleen en Put, m. vr. Un. 1861.

Var. *β*. (*δ*.) **gymnostoma** *Schpr.* (*Pottia lanceolata* var. *intermedia* Milde, Bryol. Siles., *Pottia eustoma* et *major* Ehrh., *Gymnostomum intermedium* Turn., *Pottia truncata* var. *β. major* Bryol. eur.) [*Pottia intermedia* Fürnr., van der Sande Lacoste in Overzicht der Mossoorten, Ned. kruidk. Archief, 2 Ser. III. bl. 165.] Op zand- en kleigronden; op grasvelden, weilanden en uiterwaarden; op muren. *Maart—Oct.*

In Herb.: Groningen, m. vr., Helpen, m. vr. v. H.; Kampen, m. vr., Zalk, Top; — Renkum, m. vr., Ede, m. vr. Buse; Bergendal, m. vr. Abel.; — Zuilen, m. vr. Lac.; — Amsterdam, m. vr. Lac.; Beverwijk, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Dz.; Vianen, m. vr., Rotterdam, m. vr., Dordrecht, m. vr., Papendrecht, m. vr., Heer-Jansdam, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Schinnen, m. vr., Geverik, m. vr. Lac..

247. P. Starkeana *C. Müll.* (*Weisia Starkeana* Hedw., *Anacalypta Starkeana* N. et H., *Pottia Starckei* C. Müll., *Desmatodon Starkei* De Notar.) Op kleigrond langs rivieren. ⊙. *Nov.—Maart.*

In Herb.: Rijn bij Heteren, m. vr. Buse; — Mer-

wede bij Papendrecht, m. vr. Lac.; – Geverik bij Beek, m. vr. Lac..

248. P. **Heimii** *Br. et Schpr.* (*Gymnostomum Heimii* Hedw., *Gymnostomum systilium* Funk, *Gymnostomum obtusum* Turn., *Gymnostomum affine* Nees.) Op zand- en zilte kleigronden; in grasvelden, langs slootkanten, op oude muren en rottende palen. ⊙. *April – Oct.*

In Herb.: Zalk, m. vr. Top; – Amsterdam, m. vr. Lac., Oud.; Wieringen, m. vr., Haarlemmermeer bij Halfweg, m. vr., Broek in Waterland, m. vr., Monnikermeer bij Monnikendam, m. vr. Lac.; – Kronenstein bij Leiden, m. vr., Kanaal bij Katwijk, m. vr. Dz.; – Zuid-Beveland, m. vr., Goes, m. vr. v. d. B.; Hulst, m. vr., Hoek, m. vr. Walr..

Var. β. **cylindrica** *Br. et Schpr.*

In Herb.: Overtoom bij Amsterdam, m. vr., Sloten, m. vr. Lac..

249. P. **truncata** *Br. et Schpr.* (*Bryum truncatulum* L., *Gymnostomum truncatum* Hedw., *Pottia eustoma β. minor* Ehrh.) Op klei-, vochtigen leem- en Lössgrond; langs de oevers van rivieren en op uiterwaarden; in vestinggronden en op vochtige planken. ⊙ en ♃. *Sept. – Mei.*

In Herb.: Groningen, m. vr. v. H., Miq., v. Heijn.; Haren, m. vr., Helpman, m. vr. Strat.; Helpen, m. vr. v. H.; – Bolsward en Minnertsga, m. vr. Lac.; – Zutphen, m. vr. Wtw.; Renkum, m. vr., Opheusden, m. vr., Driel, m. vr., Randwijk, m. vr., Heteren, m. vr. Buse; Ubbergen en Beek, m. vr. B.; Bergendal, m. vr. Abel., v. H.; – Utrecht, m. vr. Lac., v. H., Buse; Achterberg bij Rhenen, m. vr. Buse; – Amsterdam, m. vr. Lac., v. H.; Oud-Diemen, m. vr. Lac.; Sloterdijk, m. vr. v. H.; Beverwijk, m. vr. Buse; – Leiden, m. vr. Mb., Buse; Delft, m. vr. de Witt Hamer; – Zuid-Beveland,

m. vr. v. d. B.; Hoek, m. vr. Walr.; — Werkendam, m. vr. Lac.; Bergen-op-Zoom, m. vr. Un. 1860; — Schinnen, m. vr., Trap, m. vr., Beek, m. vr., Heerlen, Lac..

250. P. minutula *Br. et Schpr.* (*Gymnostomum minutulum* Schwgr., *Pottia Starkei β. gymnostoma* Bryol. Siles.) Op vochtigen kleigrond; aan dijken en langs rivieren. ⊙. *Sept.—April.*

In Herb.: Arnhem, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr. Buse; — Bunnik, m. vr., Koningslaan te Utrecht, Lac.; — Westerdoksdijk te Amsterdam, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Dz., Buse; Papendrecht, m. vr. Lac.; — Thomaswaard bij Werkendam, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr., Goes, m. vr. v. d. B.; Hoek, m. vr. Walr..

251. P. cavifolia *Ehrh.* (*Gymnostomum ovatum* Hedw.) Aan rivieroevers, op uiterwaarden en kleiwallen. ⊙ en ⊙. *Sept.—Mei.*

In Herb.: Renkum, m. vr., Opheusden, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Dz., Mb.; Krimpen aan de Lek, m. vr., Papendrecht, m. vr. Lac.; — Maastricht, m. vr. Franq., Buse; Schinnen, m. vr., Geverik, m. vr. Lac..

Tribus Ceratodontaceae.

Ordo Leptotrichieae.

Leptotrichum *Hmpe.*

252. L. pallidum *Hmpe.* (*Bryum pallidum* Schreb., *Trichostomum pallidum* Hedw.) Op den grond in bosschen. ♃. *Mei—Jul.*

In Herb.: Valkenburg, m. vr. Un. 1861; Vaals, m. vr. Hugo de Vries; St. Jansberg bij Mook, op diluvialen kleigrond, m. vr. Lac..

253. **L. flexicaule** *Hmpe.* (*Cynodontium flexicaule* Schwgr., *Didymodon flexicaulis* Brid., *Trichostomum flexicaule* Br. et Schpr.) [*Distichium inclinatum* Prod. Ed. I.] In de duinen en in vochtige heide; op kleigrond, kalkrotsen en tufkrijt. ♃. Mei, Jun. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Lutte, Buse; — Overveen, Rozenwater bij Zandvoort, Buse; Aardenhout bij Haarlem, Hugo de Vries; — Groot Berkheij bij Wassenaar, Dz. en Mb.; Katwijk, Dz.; Scheveningen, Mb.; Hillegom, Lac.; — Valkenburg, Geulem, Gulpen, Un. 1861; Valkenburg, Buse; Sibbe, Eijs, Bemelen, Slenaken, Kunrade, Kadier, Lac..

Var. *β.* **densum** *Br. et Schpr.* In de duinen.

In Herb.: Vogelenzang, Lac.; Haarlem, Zandvoort, Buse; — Noordwijk, Dz.; Scheveningen, Mb..

254. **L. homomallum** *Schpr.* (*Didymodon homomallum* Hedw., *Didymodon heteromallum* Hook. et Tayl., *Weisia heteromalla* Sm., *Trichostomum heteromallum* Br. et Sch.) Op vochtige zand- en veenachtige zandgronden op beschaduwde plaatsen; langs holle wegen; op klei- en leemgrond in bosschen en onder kreupelhout. ♃. *Jul.—Sept.*

In Herb.: Zuidlo, m. vr. Un. 1851; Ootmarsum, m. vr. Lac.; — Winterswijk, m. vr. Un. 1859; Voorst, m. vr. Wtw., Buse; Epe, m. vr., Arnhem, m. vr., Rederoord, m. vr. Lac.; Velp, m. vr. Lac., Buse; Voorstonden, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Beek, m. vr. Un. 1847; Groesbeek, m. vr. v. H.; — Doorn, m. vr. Buse; de Grebbe, m. vr. Lac.; — Boxmeer, m. vr. Un. 1858; Deurne, m. vr., Boxtel, m. vr., Vierlingsbeek, m. vr. Lac.; — Geulem, m. vr., Vijlen, m. vr. Lac..

255. **L. vaginans** *Schpr.* (*Trichostomum pusillum* Hedw.

Trichostomum vaginans Sull., *Leptotrichum homomallum* var. *β. strictum* Schpr.) Op vochtigen heidegrond; op vochtigen zandgrond langs slooten. ♃. *April—Aug., Dec.*

In Herb.: Deurne, m. vr. 1872, Boxtel, m. vr. 1877, Lac..

256. **L. tortile** *Hmpe* var. *β.* **pusillum** *Schpr.* (*Trichostomum pusillum* Hedw., *Didymodon pusillus* Hedw., *Barbula curta* Hedw.) Op vochtige zand- en heidegronden. ♃. *Mei—Nov.*

In Herb.: Koevorden, m. vr. Lac. en Sur.; Havelte, m. vr. Lac.; — Ede, m. vr. Lac.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Deurne, m. vr., Boxtel, m. vr. Lac..

Ordo Ceratodonteae.

Ceratodon *Brid.*

257. **C. purpureus** *Brid.* (*Mnium purpureum* L., *Dicranum purpureum* Hedw., *Trichostomum purpureum* De Notar.) In de duinen. Op zand-, heide- en veengronden; in bosschen op den grond en op boomen. ♃. *Dec.—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; — Ameland, m. vr.; Schiermonnikoog, m. vr.; Oranjewoud, m. vr.; Heerenveen; Wolvega, m. vr.; — Paterwolde, m. vr.; Meppel, m. vr.; Assen, m. vr.; Koevorden, m. vr.; Nieuw-Dordrecht, m. vr.; — Kampen, m. vr.; Denekamp, m. vr.; Delden; — Harderwijk, m. vr.; Epe en Tongeren, m. vr.; Voorstonden; Ede, m. vr.; Harskamp; Wolfhezen, m. vr.; Renkum, m. vr.; Bennekom, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Oosterhoutschebosch, m. vr.; Beek, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; — Amersfoort, m. vr.; Utrecht, m. vr.; Blauwkapel, m. vr.; de Bilt, m. vr.; Amerongen, m. vr.; Doorn, m. vr.; Zeist, m. vr.; — Vlieland, m. vr.;

Wieringen, m. vr.; Amsterdam, m. vr.; Bennebroek, m. vr.; Diemermeer, m. vr.; Sloten, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Bentveld, m. vr.; Aardenhout, m. vr.; Haarlemmermeer, m. vr.; Overveen, m. vr.; Zandvoort, m. vr.; Zandpoort, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Endegeest, m. vr.; Wassenaar, m. vr.; Katwijk; Warmond, m. vr.; Scheveningen, m. vr.; Zwijndrecht, m. vr.; — Zuid-Beveland, m. vr.; Walcheren, m. vr.; — Valkenswaard, m. vr.; Bakel, m. vr.; Groot-Zundert, m. vr.; Rosmalen, m. vr.; Helvoort; Breda, m. vr.; — Meersen, m. vr.; Gronsveld, m. vr..

258. C. conicus *Lac.* (*Trichostomum conicum* Hmpe.) In de duinen. ♃. *Mei.*

In Herb.: Scheveningen, Mb., 1848.

Tribus Fissidentaceae.

Ordo Fissidenteae.

Fissidens *Hedw.*

259. F. adiantiodes *Hedw.* (*Hypnum adiantoides* L., *Hypnum taxiforme* Dill., *Dicranum adiantoides* Sw.) [*Fissidens adiantoides* et *β. marginatus* Prod. Ed. I.] In duinvalleien en moerassen; op vochtige veen-, heide- en zandgronden; op beschaduwde plaatsen in bosschen op de wortels van boomen; op oude vestingmuren, rottend hout, turfakkers en in holle wegen. ♃. *Febr.* —*Aug.*, *Oct.*

In Herb.: tusschen Groningen en Eelderwolde, m. vr. Strat.; Wollinghuizen en Boertange, Lac.; — Eelderwolde, Strat.; — Singraven bij Denekamp, Lac.; Lutte, m. vr. Buse; — Harderwijk, m. vr. Rainville; Winterswijk, Un. 1859; Uilenpas, Un. 1850; Staverden, Epe, m. vr., Ede, Lac.; Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Beek,

m. vr. Abel., W. de Haan; Ubbergen, m. vr. Abel.; — Achttienhoven, m. vr. Lac., v. d. Tr., B. W.; Maarsen, m. vr. Buse; Vinkeveen, m. vr., Rhenen, Lac.; — Hoornschediep, m. vr. v. Heijn.; Texel, Vlieland, Kortenhoef, Houtrijk en Polanen, m. vr. Lac.; Bloemendaal, m. vr. Lac., Buse; Overveen, m. vr., Brederode, m. vr., Bentveld, m. vr., Zandvoort, m. vr., Zandpoort, m. vr. Buse; — Groot Berkheij en Persijnspan bij Wassenaar, m. vr. Dz. en Mb.; Noordwijkerhout, m. vr. B. W.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Rosmalen, v. Hov.; — Hulsberg, Lac.; Valkenburg, Mook, m. vr. Buse; Plasmolen bij Mook, m. vr. Abel., v. d. B..

260. F. taxifolius *Hedw.* (*Hypnum taxifolium* L., *Dicranum taxifolium* Sw.) Op vochtige plaatsen op kleigrond; langs beekjes en riviertjes; in bosschen en plantsoenen. ♃. *Dec.—Mei.*

In Herb.: Groningen; — Franeker, m. vr.; — Kampen; — Zutphen, m. vr.; Dorenwerd; Velp, m. vr.; Nederhemert; Nijmegen, m. vr.; Oosterhoutschebosch, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; Maarsen, m. vr.; Wickenburg bij Houten, m. vr.; — Hoogendijk en Funen te Amsterdam, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Dordrecht, m. vr.; — Hoek, m. vr.; Zuid-Beveland, m. vr.; — St. Agatha; — Valkenburg, Schinnen, m. vr., Gulpen, m. vr., Terhagen.

261. F. decipiens *De Notar.* (*Fissidens rupestris* Wils.) Op kalkrotsen, tufkrijt en kalkhoudende klei. ♃. *Maart—Mei.*

In Herb.: St. Pietersberg, Geulem, m. vr. Un. 1861; Valkenburg, m. vr.; St. Pietersberg, Geulem, m. vr.; Gulpen, m. vr.; Kadier, Lac..

262. F. osmundoides *Hedw.* (*Dicranum osmundioides* Sw., *Conomitrium osmundoides* C. Müll.) Op moerassigen veengrond en aan slootwallen. ♃. *Oct., Nov.*

In Herb.: Wanneperveen, Lac. 1863; – de Boekhorst bij Lochem, m. vr. Sprée, 1857.

263. **F. gymnandrus** *Buse.* (Verslag 1862, in Ned. Kr. Archief, 1e Ser. 5 dl., 4e St. bl. 286.) Aan beekjes. ♃. *Oct.*

In Herb.: Renkum, m. vr. Buse, 1857.

264. **F. crassipes** *Wils.* Op muren en palen langs rivieren. ♃. *Jul.–Jan.*

In Herb.: Kampen, m. vr. Top; – Dordrecht, m. vr. Lac., v. Hov.; – Heusden, m. vr. Lac..

265. **F. pusillus** *Wils.* [*Fissidens incurvus* Prod. Ed I.] Op vochtige muren en op steenpuin onder hakhout; op tufkrijt. ♃. *Sept.*, *April.*

In Herb.: Noorddijk, m. vr. v. d. B.; – Rozendaal bij Arnhem, m. vr. Lac.; – Geulem, Lac..

266. **F. incurvus** *Schwgr.* (*Dicranum incurvum* W. et M., *Fissidens viridulus* Wils., *Fissidens tamarindifolius* Brid. [*Fissidens bryoides* Prod. Ed. I. p.p.] Op zeeklei, rivierklei en zandigen kleigrond langs dijken en in bosschen. ♃. *Jan.–Mei.*

In Herb.: Utrecht, m. vr., Loenersloot, m. vr. Lac.; Vossegat bij Utrecht, m. vr. F. A. Hartsen; – Amsterdam m. vr. Oud.; dijken om Amsterdam, m. vr. Lac.; – Leiden, m. vr. Mb., Buse; – Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; – ? Rosmalen; – Gulpen, m. vr. Lac..

267. **F. exilis** *Hedw.* (*Bryum viridulum* Dicks., *Dicranum viridulum* Sm., *Fissidens Bloxami* Wils.) Op vochtigen grond. ♃. *Mei.*

In Herb.: Noorddijk, m. vr. v. d. B. 1839.

268. **F. bryoides** *Hedw.* (*Dicranum bryoides* Sm.) Op zandgrond; op klei- en Lösswallen; op vochtige plaatsen in bosschen en aan den voet van boomstammen; langs grachten en beekjes. ♃. *Aug.–April.*

In Herb.: buiten de Heerenpoort te Groningen

m. vr., (als F. osmundioides *Fl. Belg. Sept.*) Miq.; Groningen, Haren, m. vr. v. H., Miq.; Harendermolen, m. vr. v. H., Strat., v. Heijn.; — Winterswijk, Un. 1859; Epe, m. vr. Lac.; Voorst, m. vr. Wtw.; Velp, m. vr., Dorenwerd, m. vr. Buse; Neerbosch, m. vr., tusschen Hatert en Wichen, m. vr. Abel.; Meerwijk, m. vr., Wester-Meerwijk, m. vr., Bergendal, m. vr. v. H.; — Vossegat bij Utrecht, m. vr., Zuilen, m. vr. Lac.; — Amsterdam, m. vr., Oud-Diemen, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Oud.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Sas van Gent, Walr.; — Woensdrecht, Un. 1860; Udenhout, m. vr. Lac.; — Valkenburg, m. vr., Geverik, m. vr., Beek, Gulpen, m. vr., Geulem, m. vr., Schinnen, m. vr., Heerlen, m. vr., Epen, Lac.; Vaasrade, m. vr. Buse.

Tribus Leucobryaceae.

Ordo Leucobryeae.

Leucobryum *Hmpe.*

269. L. glaucum *Schpr.* (*Bryum glaucum* L., *Bryum albidum* et *glaucum* Dill., *Dicranum glaucum* Hedw., *Oncophorus glaucus* Br. et Schpr., *Leucobryum vulgare* Hmpe.) Op veengrond en heidevelden; in loof- en dennenbosschen, kreupelboschjes en gagelkampen; aan slootwallen. ♃. *Aug. — Maart.*

In Herb.: Groningen, Scheemda, Strat.; Harendermolen, v. H.; Haren, v. H., v. Heijn.; — Wolvega, Un. 1853; Oranjewoud; — Staphorsterbosch, v. Heijn.; Emmen, Weerdinge, Lac. en Sur.; — Ootmarsum, Lac.; — Uchelerbosch, m. vr., Gortelerbosch, m. vr. Lac.; Soerenschebosch, m. vr. Un. 1849, Buse; Beekbergerwoud, Wolfhezen,

Renkum, Harskamp, Wageningsche berg, Buse; Ede, m. vr. Lac., Buse; Putten, m. vr., Knuttel; Harderwijk, Trieselenberg bij Hattem, Bond.; Zeddam, m. vr. de Haan; Beekhuizen, v. d. B.; Nijmegen, B.; Beek, Ubbergen enz. om Nijmegen, Abel.; — Amerongen, m. vr. Dz.; de Bilt, Soest, Waverveen, Lac.; Baarn, B. W.; — Bussum, Lac.; — 's Gravenhage, m. vr.; — St. Jansteen, v. d. B.; — Valkenswaard, Deurne, Lac.; — Maastricht, Franq.; Meersen, Geulem, Trap, Plasmolen bij Mook, Lac..

Tribus Weisiaceae.

Ordo Dicraneae.

Campylopus *Brid.*

270. **C. brevipilus** *Br. et Schpr.* (*Dicranum brevipilum* C. Müll.) [*Campylopus atrovirens* Prod. Ed. I., *Campylopus* (*decipiens* Lac.) Verslag 15e Verg. Ned. Bot. Ver. in Ned. Kr. Arch. 1e Serie bl. 294.] In broek- en veengronden; op vochtige, droge en veenachtige heidegronden; op laagliggende weilanden en in sphagneten. ♃. Vruchten onbekend.

In Herb.: Zellinge, Vlachtwedde, Lac.; — Assen, Lac. en Sur.; — Denekamp, Buse; Witteveen bij Almelo, Un. 1870; — Uddelermeer, Un. 1849; Oldebroek, Epe, Lunteren, Lac.; Ede, Buse; — Oud-Leusden, Maarsbergen, Lac.; — Bussum, Waschmeer te Hilversum, Lac.; — Valkenswaard, Bakel, Maarheeze, Helenaveen, Sambeek, Oorschot, Lac.; — Tienraai, Lac..

271. **C. turfaceus** *Br. et Schpr.* (*Dicranum flexuosum* omn. fere auct., *Dicranum turfaceum* C. Müll.) [*Campylopus fragilis* Prod. Ed. I. p.p.] In bos-

schen; op veengrond, vooral op hoogveen. ♃. *April—Jul.*

In Herb.: Onland bij Groningen, m. vr., Eelderwolde, m. vr. v. H.; Witteveen bij Haren, m. vr. v. H., Strat., Lac.; Koelveen bij Vlachtwedde, m. vr., Zellinge, m. vr., Napels bij Scheemda, m. vr. Lac.; — Wolvega, Un. 1881; Kuikhorne, m. vr. Sprée; — bosch te Assen, m. vr. v. H., Lac.; Smilde, m. vr. v. d. B.; — Nijkerkerveen, m. vr. Bond.; Kolenbergerveen bij Winterswijk, m. vr. Un. 1859; Soerensche bosch, m. vr., Gortelerbosch, Velp, m. vr. Lac.; — de Bilt, m.vr., Huis ter Heide, m. vr., Maartensdijk, Soesterveen, Lac.; — Bergerbosch bij Alkmaar, m. vr. Lac.; — Abtspoel, m. vr., Haagsche bosch, m. vr. Dz. en Mb.; — Hulst, m. vr. v. d. B.; — Baarle-Nassau, Lac.; — Meersen, Lac..

272. C. fragilis *Schpr.* (*Bryum fragile* Dicks., *Dicranum flexuosum* var. *fragile* Turn., *Dicranum densum* Funk., *Campylopus densus* Br. et Schpr., *Dicranum Funkii* C. Müll., *Campylopus densus* var. *β. fragilis* Wils.) Op veenachtige heide, op vochtigen zandgrond, in de duinen en op de wortels van boomen. ♃. *Juli.*

In Herb.: Wollinghuizen, m. vr. Lac.; — Hoevelaken, Lac. en Bond.; — Kallantsoog, Lac.; — St. Jansteen, v. d. B..

273. C. flexuosus *Brid.* (*Bryum flexuosum* L., *Dicranum flexuosum* Hedw.) Op vochtige heide; op vermolmde eikenstronken en op veengrond in bosschen. ♃. *Jul.—Nov.*

In Herb.: Assen, m. vr. Lac. en Sur.; — Gortelerbosch, m. vr., Beekhuizen, Lac.; Ede, m. vr., Renkum, Buse; — Breda, m. vr. Un. 1852; — Meersen, Lac..

Dicranum *Hedw.*

274. D. undulatum *Voit.* (*Dicranum polysetum* Sw., *Dicranum rugosum* Brid.) In de duinen; op vochtigen en moerassigen heidegrond; in loof- en dennenbosschen. ♃. *Jul., Aug., April, Jan.*

In Herb.: Groningen, v. Heijn.; Harendermolen, Muntendam, v. H.; Napels bij Scheemda, Lac.; — Kuikhorne, m.vr. Sprée; — Paterwolde, v.H., Strat.; Asserbosch, Lac., m. vr. Hugo de Vries; — Steenwijkerwold, Ootmarsum, Oldenzaal, Denekamp, Lac.; — Velp, Lac.; Renkum, m. vr., Wolfhezen, m. vr. Buse; Beek, Un. 1847; — Amersfoort, Bond.; Zeist, Mb.; de Bilt, v. H., Lac.; Soestdijk, Baarn, m. vr., Rijzenburg, Maartensdijk, Lac.; — Bussum, Hilversum, Lac.; — Leimuiden, Dz. en Mb.; Katwijk, Dz.; — Walchersche duinen, Staats-Vlaanderen, v. d. B.; — Deurne, Oosterwijk, Putten, Boxtel, Lac.; Groot-Zundert, Un. 1860; — Horst, Tienraai, Meerlo, Lac..

275. D. spurium *Hedw.* Op droge en moerassige heide; op veengrond; in dennenbosschen en op rietdaken in bosschen. ♃. *Jun.*

In Herb.: Vlachtwedde, Napels bij Scheemda, Lac.; — Hoogeveen, Emmen, Lac. en Sur.; Assen, Fries, Ree, Zeien, Tinaarlo, Lac.; — Steenwijkerwold, Lac.; Almelo, Un. 1870; — Hulshorst (Veluwezoom), Bond.; Gortelerbosch, Hoenderlo, Reden, Velp, Zeddam, Lac.; Ede, Lac., m. vr. Buse; Bennekom, Harskamp, Otterlo, Wolfhezen, Renkum, Buse; Groesbeek, Un. 1847; — Oud-Leusden, Bond.; Maartensdijk, v. H.; Westbroek, Gevers Deynoot; Doorn, Buse; de Bilt, Loosdrecht, Rijzenburg, Soest, Soestdijk, Maarsbergen, Lac.; — Noordwijkerhout, Langeveld, Dz.; — Valkens-

waard, Oorschot, Bavelsche heide, Schijndel, Maarheeze, Lac.; — Gennep, Lac..

276. D. palustre *La Pyl.* (*Dicranum Bonjeani* De Notar.) [*Dicranum palustre* et *Dicranum congestum* p.p. Prod. Ed. I.] Op moerasgrond en beschaduwden heidegrond; op hoog en laag veen, in gagelvelden, in bosschen en in de duinen. ♃. *Juli.*

In Herb.: Harendermolen, v. H.; Vlachtwedde, Witteveen bij Haren, Napels bij Scheemda, Lac.; — Kuikhorne, Sprée; — Paterwolde, v. H.; Tinaarlo, Lac.; Weerdinge, Lac. en Sur.; — Nijkerk en Hoevelaken, Nijkerkerveen, Bond.; Wanneperveen, Lac.; — Beekbergen, Vaasen, Epe, Hoenderlo, Velp, Lac.; Beekhuizen, v. d. B., m. vr. Buse; Oosterbeek, Otterlo, m. vr., Ede, m. vr., Renkum, Bennekom, Wolfhezen, Buse; Groesbeek, Un. 1847; Hatert, Abel.; — Zeisterbosch, m. vr. Un. 1847; de Bilt, Mb.; Doorn, Buse; Achttienhoven, Vinkeveen, tusschen Abkoude en Vinkeveen, Waverveen, Lac.; — Texel, Wieringen, Kallantsoog, veengrond en Kalfjeslaan bij Amsterdam, Ouderkerk a/d Amstel, Amstelveen, Muiden, Muiderberg, m. vr., Oud-Diemen, m. vr., Kudelstaart, Houtrijk en Polanen, Lac.; — Leimuiden, Buse, m. vr. Mb., m. vr. Lac.; — Walcheren, Un. 1877; Schouwsche duinen, v. d. B.; — Peel bij Liesel, Lac.; Fort Isabel bij 's Hertogenbosch, v. Hov.; — Mook, Buse; Plasmolen, v. d. B..

Var. β. (γ.) **polycladum** *Schpr.*

In Herb.: Kudelstaart, Lac. 1850, 1860.

277. D. majus *Turn.* (*Bryum reclinatum* Dill.) In bosschen, vooral in bergachtige beschaduwde streken. ♃. *Mei—Sept.*

In Herb.: Kuikhorne, m. vr. Sprée; — Assen, Lac., m. vr. v. H.; — Gortelerbosch, m. vr., Spulderbosch, Beekhuizen, m. vr. Lac.; Soerenschebosch,

m. vr. Un. 1849, Lac.; Dorenwerd, m. vr. Lac., Buse; Arnhem, m. vr., Velp, m. vr., Oosterbeek, Ede, m. vr., Renkum, Wageningsche berg, Buse; Beek, m. vr. Un. 1847, v. H., Lac.; Ubbergen, m. vr. Lac., Abel.; tusschen Beek en Bergendal, m. vr. Abel.; — de Bilt, m. vr., de Grebbe, m. vr. Lac., Buse; — Valkenburg, St. Jansberg bij den Plasmolen, m. vr. Lac.; Mook, Buse.

278. D. scoparium *Hedw.* (*Bryum scoparium* L., *Bryum reclinatum* Dill.) [*Dicranum scoparium*, *Dicranum congestum* et var. *β. flexicaule* Prod. Ed. I.] In duinvalleien, op zand- en heidegronden, in droge veensloten, op den grond in bosschen en aan den voet van boomstammen. *Maart—Oct.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; — Mildam; Oranjewoud; — Assen, m. vr.; — Denekamp; Oosterhout bij Kampen; Diepenveen, m. vr.; Zalk; — Harderwijk, m. vr.; Hattem, m. vr.; Oldebroek, m. vr.; Spulderbosch; Soerenschebosch, m. vr.; Wilp en Twello, m. vr.; Arnhem, m. vr.; Velp, m. vr.; Beekhuizen, m. vr.; Rozendaal, m. vr.; Ede, Bennekom, Renkum, m. vr.; Wageningen, Wageningsche berg, m. vr.; den Deil; om Nijmegen, m. vr.; — Utrecht, m. vr.; Baarn, m. vr.; de Vuursche, m. vr.; Zeisterbosch, m. vr.; de Bilt, m. vr.; Amersfoort, m. vr.; Amerongen, m. vr.; Amerongerberg, m. vr.; Driebergen, m. vr.; Rijzenburg, m. vr.; Darthuizen, m. vr.; Huis ter Heide, m. vr.; de Grebbe, m. vr.; — Texel; Vlieland, m. vr.; Naarden, m. vr.; Bussum, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Bloemendaal; Overveen, m. vr.; Velzen m. vr.; Zandpoort, m. vr.; — Leiden; Voorschoten; Katwijk; Hillegommerduin, m. vr.; Noordwijkerhout, m. vr.; — Zuid-Beveland; Walchersche duinen; Hulst, m. vr.; Zuiddorpe; Nisser duinvalleien, m. vr.; — Fort Isabel bij 's Her-

togenbosch; Rosmalen, m. vr.; Breda, m. vr.; Boxmeer, m. vr.; — Venlo; Geulem, m. vr.; Jans-Geleen, m. vr.; Meersen; St. Jansberg bij Mook, m. vr..

Var. *β.* **orthophyllum** *Schpr.*

In Herb.: Groningen en Haren, m. vr. v. Heijn.; — Fries, m. vr. v. H.; Emmen, m. vr. Lac. en Sur.; — Oldenzaal, m. vr. Lac.; — Harderwijk, m. vr. Bond.; Ede, Dorenwerd, m. vr.; Renkum, m. vr. Buse; Velp, m. vr. Lac.; — de Bilt, Lac.; — West-Terschelling, m. vr. Holk.; Bennebroek, m. vr., Haarlem, m. vr. Buse; — Walchersche duinen, m. vr. v. d. B.; — Deurne, Boxtel, m. vr. Lac.; — St. Jansberg bij Mook, m. vr. Lac..

„ *γ.* **curvulum** *Schpr.*

In Herb.: Ootmarsum, Miq.; — Jans-Geleen, m. vr., St. Jansberg bij Mook, m. vr. Lac..

„ *δ.* **recurvatum** *Schpr.* (*Dicranum recurvatum* Schltz.) [*Dicranum congestum* Prod. Ed. I. p.p.]

In Herb.: Elspeterbosch, m. vr., Beekbergerwoud, Arnhem, Velp, m. vr. Lac.; Wageningen, m. vr. v. H.; — Amerongen, m. vr. Dz.; — Leiden, m. vr., Hillegommerduin, m. vr. Dz. en Mb.; — Zuid-Beveland, Walchersche duinen, m. vr. v. d. B.; — St. Jansberg bij Mook, m. vr. Lac..

„ *ε.* **paludosum** *Schpr.*

In Herb.: Zandpoort, m. vr. Mb.; Bennebroek, m. vr. Buse; — Meersen, Lac..

279. D. flagellare *Hedw.* In loof- en naaldbosschen op den grond en op vermolmde boomstronken. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Ede, Lac.; — Watersleide bij Sittard, Trap, Vijlen, Jans-Geleen, Lac..

280. D. montanum *Hedw.* Op vermolmde eiken en beu-

kenstronken; op den grond in bosschen. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Soerenschebosch, Elspeterbosch, Gortelerbosch, Rozendaal, Lac.; Beekhuizen, Ede, Lac., Buse; Wageningsche berg, Buse; — Doorn, de Grebbe, Buse; Tafelberg bij de Grebbe, Lac..

Dicranella *Schpr.*

281. D. heteromalla *Schpr.* (*Dicranum heteromallum* Hedw., *Angstroemia heteromalla* C. Müll.) Op vochtigen zand-, heide- en kleigrond; in de duinen, in bosschen, langs slootwallen, op vermolmd hout. ♃. *Jul.—Mei.*

In Herb.: Groningen, m. vr.; Haren, m. vr.; Harendermolen, m. vr.; Slochteren, m. vr.; — Wolvega, m.vr.; Tietjerk en Kuikhorne, m.vr.; — Meppel, m.vr.; Assen, m. vr.; — Oldenzaal, m. vr.; Zwolle, m. vr.; Deventer, m. vr.; — Harderwijk, m. vr.; Winterswijk, m. vr.; Uddelermeer, m. vr.; Beekbergen, m. vr.; Twello, m. vr.; Beekhuizen, m. vr.; Rozendaal, m. vr.; Wolfhezen, m. vr.; Wageningen, m. vr.; Renkum, m. vr.; Nijmegen, m. vr.; Ubbergen, m. vr.; St. Anna, m. vr.; Groesbeek, m. vr.; — Amersfoort, m. vr.; Amerongerberg, m. vr.; Darthuizen, m. vr.; de Bilt, m. vr.; — Wieringen; Texel, m. vr.; Haarlem, m. vr.; Haarlemmerhout, m. vr.; Valkenburg, m. vr.; Velzen, m. vr.; — Leiden, m. vr.; Noordwijkerhout, m. vr.; 's Gravenhage, m. vr.; Haagsche bosch, m. vr.; — Hulst, m. vr.; Walcheren, m. vr.; Zuiddorpe, m. vr.; — Baarle-Nassau, m. vr.; Rozendaal; Groot-Zundert, m. vr.; Helenaveen, m. vr.; Breda, m. vr.; Bergen-op-Zoom, m. vr.; — Valkenburg, m. vr.; Meersen, m. vr.; Trap, m. vr.; Horst, m. vr.; Schinnen, m. vr.; Vijlen, m. vr.; Tienraai, m. vr.; Ottersum, m. vr.; Plasmolen bij Mook, m. vr..

Var. *β.* (*γ.*) **interrupta** *Schpr.* (*Dicranum interruptum* Hedw.).

In Herb.: Poelgeest bij Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; Endegeest, m. vr. Stekh.

„ *γ.* (*δ.*) **sericea** *Schpr.* (*Dicranodontium sericeum* Schr.).

In Herb.: op kleiwallen te Trap en op Löss-wallen te Put, Lac..

282. D. curvata *Schpr.* (*Dicranum curvatum* Hedw., *Angstroemia curvata* C. Müll., *Dicranum heteromallum* var. *curvatum* H. et T.) Op den grond en aan den voet van boomstammen in bosschen. ♃. *Oct., April.*

In Herb.: Bunde, m. vr. 1869, Meersen, m. vr. 1884, Lac..

283. D. rufescens *Schpr.* (*Dicranum rufescens* Turn., *Angstroemia rufescens* C. Müll., *Bryum rufescens* Dicks.) Op de heide; op bebouwde klei- en Löss-gronden; in wagensporen, langs voetpaden en greppels. ♃. *Jul., Oct.*

In Herb.: tusschen Gorsel en Batmen, m. vr. Un. 1850; Epe, m. vr. Lac.; — Put en Munster-Geleen, tusschen Gulpen en Bissen, Vijlen, (mann. bl.,) Beek, Lac..

284. D. varia *Schpr.* (*Dicranum varium* Hedw., *Dicranum rigidulum* Sw., *Angstroemia varia* C. Müll.) Op vochtigen klei- en zandigen kleigrond langs rivieroevers en spoorwegen; op leemgrond langs slooten; op uiterwaarden en tertiaire gronden. ♃. *Sept.—Mei.*

In Herb.: Ootmarsum, Lac.; — Winterswijk, Un. 1859; Didam, m. vr. Lac.; Lochem, m. vr. Sprée; Dorenwerd, m. vr., Heteren, m. vr., Wageningen, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr. Lac.; Jutfaas, m. vr. Lac., v. d. Tr.; — Funen

te Amsterdam, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Dz., Mb.; Heer-Jansdam, m. vr., Dordrecht, m. vr. Lac.; — Zeeland, Walr.; Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Werkendam; Helenaveen, m. vr. Lac.; — Husschenberg bij Beek, m. vr., Geulem, m. vr., Katsop, m. vr., Kunrade, m. vr., Schinnen, m. vr., Mechelen en Epen, m. vr. Lac..

Var. β. (δ.) **callistoma** *Schpr.* (*Dicranum callistomum* Dicks.)

In Herb.: Lek bij Vreeswijk, m. vr. Lac. 1843.

285. D. cerviculata *Schpr.* (*Dicranum cerviculatum* Hedw., *Oncophorus cerviculatus* et *flavidus* Brid., *Angstroemia cerviculata* C. Müll.) Op veengrond, vooral hoogveen, veenachtige heide en kleigrond; langs slooten. ♃. *Mei — Oct.*

In Herb.: Groningen, m. vr. Strat.; Witteveen bij Haren, m. vr. v. H.; Napels bij Scheemda, m. vr. Lac.; Westerlee, m. vr. D. J. Penon; — Oosterwolde, m. vr. v. H.; — Gieten, m. vr. v. d. B.; Assen, m. vr. Miq., Dass.; Zwartemeer bij Nieuw-Dordrecht, m. vr., tusschen Hoogeveen en Zwinderen, Lac. en Sur.; — Kampen, m. vr. Top; — Winterswijk, m. vr. Un. 1859; Tongeren bij Epe, m. vr. Un. 1864; Vaasen, m. vr. Lac.; Essen, m. vr., Lunteren, m. vr., Dorenwerd, Renkum, m.vr., Wolfhezen, m.vr. Buse; — Loenen, m. vr. Wtw.; Maartensdijk, m. vr., Veenendaal, m. vr. Lac.; — Oud-Diemen, Lac.; — Noordwijk, m. vr., Noordwijkerhout, Dz.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Oosterwijk, m. vr., Deurne, m. vr., Helenaveen, m. vr. Lac.; Ginneken, m. vr. Oud.; St. Antonie, m. vr. Buse; — Horst. m. vr. Lac..

Var. β. **pusilla** *Schpr.* (*Dicranum pusillum* Hedw., *Dicranum uncinatum* Sm.)

In Herb.: Scheemda, m. vr. Lac.; — Assen, m. vr. v. Heijn.; — Uddelermeer, m. vr. Un.

1849; Renkum, m. vr. Buse; — Soesterveen, m. vr., Vinkeveen, m. vr., tusschen Abkoude en Vinkeveen, m. vr. Lac.; — Hulst, m. vr. v. d. B.; — St. Antonie, m. vr. Buse.

286. D. **Schreberi** *Schpr.* (*Dicranum Schreberi* Hedw., *Angstroemia Schreberi* C. Müll.) Op vochtigen kleigrond langs rivieroevers (uiterwaarden) en slootkanten. ♃. *Sept.*

In Herb.: Harskamp, en tusschen Arnhem en Wageningen, m. vr. Buse; Didam, Lac.; — Lek bij Vreeswijk, Lac.; Dordrecht, m. vr., Heer-Jansdam, m. vr., Barendrecht, m. vr., Sliedrecht, Giesendam, Zwijndrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Thomaswaard, m. vr., Werkendam, Andel, Lac.; — Meersen, m. vr., Roermond, de Geleen te Sittard, Un. 1861; Geulem, Beek, Harles, Lac..

287. D. **crispa** *Schpr.* (*Dicranum crispum* Hedw., *Angstroemia crispa* C. Müll.) Langs veenkuilen en slooten; op vochtigen zandgrond. ♃. *Jul., Aug.*

In Herb.: Koevorden, m. vr. Lac. en Sur.; — Voorst, m. vr. Wtw., Buse; Halle bij Zutphen, m. vr. Buse; — Valkenswaard, Budel, m. vr. Lac..

Trematodon *Mich.*

288. T. **ambiguus** *Hornsch.* (*Dicranum ambiguum* Hedw.) Op turfachtigen heidegrond. ♃. *Jun., Jul.*

In Herb.: Essen, op de Veluwe, m. vr. Buse.

Ordo Weisieae.

Dicranoweisia *Lindb.*

289. D. **Bruntoni** *Schpr.* (*Dicranum Bruntoni* Sm., *Didymodon Bruntoni* Arn., *Didymodon obscurus* Kaulf., *Trichostomum obscurum* De Notar., *Cynodontium Bruntoni* Br. et Schpr., *Oreoweisia*

Bruntoni Br. et Schpr. Bryol. Siles.) [*Trichostomum rigidulum* Prod. Ed. I. p.p.] Op steenen en palen langs meeren. ♃. *Aug.*

In Herb.: Haarlemmermeer bij Aalsmeer, m. vr. Lac., 1850.

290. D. cirrhata *Schpr.* (*Weisia cirrhata* Hedw., *Grimmia cirrhata* W. et M., *Blindia cirrhata* C. Müll.) Op eiken, olmen, berken, linden, wilgen, dennen, sparren en Syringa; op palen en schuttingen, riet- en pannendaken, keien en Hunebedden en op den grond in bosschen. ♃. *Maart—Aug.*

In Herb.: Groningen, m. vr. v. H., Strat.; Haren, m. vr. v. H., v. Heijn.; Dilgt bij Haren, m. vr. Strat.; Helpen, m. v. v. H.; — Borger en Rolde, m. vr. v. d. B.; Zeien, m. vr. Lac.; Sleen, Emmen, m. vr. Lac. en Sur.; — Batmen, m. vr. Un. 1850; Singraven bij Denekamp, m. vr., Oldenzaal, m. vr. Lac.; Gramsbergen, m. vr. Lac. en Sur.; — Rozendaal, m. vr., Rederoord, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Velp, m. vr., Ede, m. vr. Lac.; Wester-Meerwijk, m. vr. Abel., v. H.; Bergendal, m. vr. v. H.; — Amerongerberg, m. vr. Dz.; Darthuizen, m. vr., Huis ter Heide, m. vr. v. H.; Utrecht, m. vr., de Bilt, m. vr. Lac.; Amersfoort, m. vr. Bond.; de Grebbe, m. vr.; — Amsterdam, m. vr. Lac.; Haarlem, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Dz., Mb., de Haan, J. A. van Dissel; Dordrecht, m. vr. Lac.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Boxmeer, m. vr. Un. 1853; Baarle-Nassau, m. vr., Vlierden, Oosterhoutsche heide bij Breda, m. vr. Lac.; Oudenbosch, m. vr. de Haan; — Plasmolen bij Mook, m. vr. Lac..

Weisia *Hedw.*

291. W. viridula *Brid.* (*Bryum virens* Dicks., *Weisia controversa* Hedw., *Weisia microdonta* Hedw.,

Grimmia controversa W. et M.) Op beschaduwde en zonnige plaatsen in zandstreken; op kleigrond en kleiwallen. ♃. *Maart — Jul.*

In Herb.: Groningen, m. vr. Strat., v. Heijn.; — Winterswijk, Un. 1859; Zutphen, m. vr. Wtw.; Epe, m. vr. Lac.; Wageningen, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Bergendal, m. vr., Uilenput in de Meerwijk, m. vr., Beek, m. vr., Groesbeek, m. vr. v. H.; — Vossengat bij Utrecht, m. vr., Zuilen, m. vr., de Grebbe, m. vr. Lac.; — Haarlem, m. vr. Buse; Sloten, m. vr., Oud-Diemen, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb., Oud.; Duifhuislaan bij Leiden, m. vr. Mb.; Hooge-Morsch bij Leiden, m. vr. Stekh.; — Zwake, m. vr. v. d. B.; — Rozendaal, Un. 1860; — Valkenburg, m. vr. Un. 1861; Gulpen, m. vr., Noorbeek, m. vr., Schinnen, m. vr. Lac.; St. Jansberg bij den Plasmolen, m. vr. Lac., Abel..

Gymnostomum *Bryol. Europ.*

292. G. calcareum *Nees et Hornsch.* (*Trichostomum calcareum* Lindb., *Gymnostomum rigidulum* Sendt., *Weisia calcarea* C. Müll.) [*Seligeria tristicha* Prod. Ed. I. p.p.] Op kalkvoegen van oude vestingmuren. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Dordrecht, Lac., 1843.

Gyroweisia *Schpr.*

293. G. tenuis *Schpr.* (*Gymnostomum tenue* Schrad., *Weisia tenuis* C. Müll., *Bryum pauciflorum* Dicks., *Trichostomum reflexum* Lindb. *β. gymnostomum* Bryol. Siles.) [*Seligeria tristicha* Prod. Ed. I. p.p., *Gymnostomum calcareum* Buse.] Op de kalkvoegen van oude vestingmuren; op kalkgrond, zandsteen en tufkrijt. ♃. *Jul.*

In Herb.: Dordrecht, Kralingen, Lac.; — Valkenburg, m. vr., Meersen, m. vr. Un. 1861, Lac.; Geulem, Jans-Geleen, Kerkrade, Lac..

Hymenostomum *R. Br.*

294. H. tortile *Br. et Schpr.* (*Gymnostomum tortile* Schwgr., *Gymnostomum condensatum* Voit., *Weisia tortilis* C. Müll., Bryol. Siles.) [*Barbula inclinata* Verslag 1873, Ned. Kr. Archief 2 Ser. I dl. bl. 309. (non Prod.)] Op aan de zon blootgestelde kalkrotsen. ♃. *April.*

In Herb.: St. Pietersberg, Un. 1861; Valkenburg, m. vr., Kadier, Bemelen, Lac..

295. H. microstomum *R. Br.* (*Gymnostomum microstomum* Hedw., *Weisia microstoma* C. Müll., Bryol. Siles.) Op vochtigen kleigrond en langs kleiwallen. ♃. *Dec.—Mei.*

In Herb.: Harendermolen, m. vr. v. H.; — Utrecht, m. vr. Lac., Buse; Klopvaart bij Utrecht, m. vr., Overeind bij Jutfaas, m. vr. Lac.; — Schinnen, m. vr. Lac..

Systegium *Schpr.*

296. S. crispum *Schpr.* (*Phascum crispum* Hedw., *Astomum crispum* Hmpe., *Weisia crispa* Lindb., Bryol. Siles.) Op kleigrond en in grasvelden; langs zeedijken en op batterijen. ♃. *Maart.*

In Herb.: Utrecht, Buse; Vossengat bij Utrecht, m. vr. Lac.; — Oud-Diemen, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B..

Subseries Cleistocarpae.

Tribus Bruchiaceae.

Ordo Pleuridieae.

Pleuridium *Brid.*

297. **P. alternifolium** *Br. et Schpr.* (*Phascum alternifolium* Kaulf., *Phascum subulatum* Hedw., *Astomum alternifolium* Hmpe., *Pleuridium subulatum* Lindb.) Op vochtigen kleigrond in elzenboschjes. ⊙ en ⊙. *April.*

In Herb.: achter Groenendaal in het Overeind van Jutfaas, m. vr. Lac., 1851.

298. **P. subulatum** *Br. et Schpr.* (*Phascum subulatum* L., *Astomum subulatum* Hmpe.) Op heide-, zand-, klei- en veengrond; op beschaduwde wallen in bosschen, langs heideplassen en op zandige bouwlanden. ⊙ en ⊙. *Aug.—Jun.*

In Herb.: Groningen, m. vr., Haren, v. H.; — Zuidlaren, Strat.; — Epe, m. vr., Velp, m. vr. Lac.; Beekbergen, m. vr. Wtw.; Renkum, m. vr. Buse; Beek, m. vr., Bergendal, m. vr. v. H.; — Amersfoort, m. vr. Splitg.; Darthuizen, v. H.; Zeist, m. vr. v. d. Tr.; Achttienhoven, m. vr. Kraamw.; Woudenberg, m. vr. Lac.; de Grebbe, Buse; — Sloten, m. vr. Lac.; — Poelgeest, m. vr. Dz. en Mb.; — Sittard, m. vr., Epen, Geverik, m. vr., Heerlen, m. vr., Schinnen, m. vr., Pezaken, m. vr., Katsop, Plasmolen bij Mook, m. vr. Lac..

299. **P. nitidum** *Br. et Schpr.* (*Phascum nitidum* Hedw., *Phascum axillare* Dicks., *Astomum nitidum* Hmpe.) Op zandige bouwlanden, op laag weiland en beschaduwde gronden. ⊙. *Jun.—Oct.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H.; — Kanaal te Epe,

Un. 1864, Lac.; Velp, m. vr. Lac.; — Woudenberg, m. vr. Lac..

Tribus Pottioideae.

Ordo Phasceae.

Phascum *L.*

300. Ph. curvicollum *Hedw.* Aan kleiwallen en op met aarde bedekte kalkrotsen. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Valkenburg, 1869, Geulem, 1873, Lac..

301. Ph. bryoides *Dicks.* (*Phascum gymnostomoides* Brid., *Pottia bryoides* Lindb. Bryol. Siles.) Op zand- en kleigrond; op uiterwaarden en langs rivieroevers. ♃. *Jan.—April.*

In Herb.: Opheusden, m. vr. Buse; — Koningslaan bij Utrecht, Lac.; — Zuidwijk bij Leiden, m. vr. Dz., Mb., B. W.; Vianen, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

302. Ph. cuspidatum *Schreb.* (*Phascum acaulon* L. Bryol. Siles.) Op zand- en kleigrond; in weiden, velden, akkers, tuinen, op vestingwallen enz. ⨀ en ♃. *Febr.—Mei.*

In Herb.: Groningen, m. vr. v. H., Strat., Miq.; Helpman, Haren, Strat.; — Kampen, m. vr. Top; — Dorenwerd, m. vr., Renkum, m. vr., Wageningen, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr. v. H., Lac., Buse; — Lek bij de Vaart (Vreeswijk), v. H.; — Amsterdam, m. vr. Lac.; Haarlem, Velzen, m. vr., Zandpoort, m. vr. Buse; — Leiden, m. vr. Mb.; Hortus Botanicus te Leiden, m. vr. Mb., Stekh., Buse; Vianen, v. H.; — Zeeland, m. vr. Walr.; Zuid-Beveland, v. d. B.; — St. Agatha, Lac.; — Valkenburg, Gulpen, Beek, m. vr. Lac..

Var. β. **macrophyllum** *Schpr.* (*Phascum macrophyllum* Wibel.)

In Herb.: Groningen, Strat.; — Meppel, m. vr. v. Heijn.; — Utrecht, Lac.; — Amsterdam, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Dz..

„ γ. **Schreberianum** *Schpr.* (*Phascum Schreberianum* Dicks.)

In Herb.: Utrecht, m. vr. Lac.; — Leiden, m. vr. Mb.; Heer-Jansdam, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

„ δ. **piliferum** *Schpr.* (*Phascum piliferum* Schreb.)

In Herb.: Helpen, v. H.; — Utrecht, Lac.; — Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Geverik, Lac..

„ ε. **curvisetum** *Schpr.* (*Phascum curvisetum* Dicks.)

In Herb.: Utrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

Sphaerangium *Schpr.*

303. S. muticum *Schpr.* (*Phascum muticum* Schreb., *Acaulon muticum* C. Müll., *Ephemerum muticum* Hmpe.) Op zandige dijkjes. ⊙. *Jan.—Maart.*

In Herb.: Zuider-kerkhof te Groningen, m. vr., Haren, m. vr. v. H.; Harendermolen, Strat.; Helpen, m. vr. Miq..

Ordo Ephemerelleae.

Ephemerella *C. Müll.*

304. E. recurvifolia *Schpr.* (*Phascum recurvifolium* Dicks., *Phascum Dicksoni* Brid., *Phascum crassinervium* Grev., *Phascum pachycarpum* Schwgr.,

Ephemerum pachycarpum Hmpe., *Ephemerella pachycarpa.* C. Müll.) Op beschaduwden kleigrond. ⊙. *Oct.—April.*

In Herb.: Merwedepolder bij Dordrecht, m. vr. Lac.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B..

Tribus Physcomitrioideae.

Ordo Physcomitrelleae.

Physcomitrella *Schpr.*

305. Ph. patens *Schpr.* (*Phascum patens* Hedw., *Ephemerum patens* Hmpe.) Op vochtige klei- en zavelgronden langs rivieren. ⊙. *Jul.—Nov.*

In Herb.: Rijn bij Heteren, Rijn tusschen Arnhem en Wageningen, m. vr. Buse; — Vaart aan de Lek (Vreeswijk), m. vr. v. H.; — Lek bij Vianen, m. vr. v. H.; Krimpen aan de Lek, m. vr., Merwede bij Papendrecht, m. vr., Merwede bij Dordrecht, Lac.; — Thomaswaard bij Werkendam, m. vr. Lac.; Maas bij Kuik, m. vr. Un. 1853; — Maas bij Roermond, Un. 1861; langs de Geleen te Sittard, Un. 1881; Meersen, Lac..

Var. β. (γ.) **megapolitana** *Schpr.* (*Phascum megapolitanum* Schltz.

In Herb.: Lek bij Vianen, m. vr. v. H.; Merwede bij Gorinchem, m. vr. Lac..

Ephemerum *Hmpe.*

306. E. cohaerens *Hmpe.* (*Phascum cohaerens* Hedw.) Aan de oevers van rivieren. ⊙. *Nov.*

In Herb.: Merwede bij Papendrecht, m. vr. Lac., 1843.

307. E. serratum *Hmpe.* (*Phascum serratum* Schreb., *Phascum stoloniferum* Dicks.) Aan slootkanten

*

en in velden op open plaatsen; op boomwortels in bosschen. ⊙. *Jul.—Maart.*

In Herb.: Batmen, m. vr. Un. 1850; — Lochem, m. vr. Sprée; — Klop bij Utrecht, m. vr. Lac.; — Poelgeest bij Leiden, m. vr. Dz. en Mb..

Subclassis Bryinae anomalae.

Series Stegocarpae.

Ordo Sphagnaceae.

Sphagnum *Dill.*

308. S. cymbifolium *Ehrh.* (*Sphagnum latifolium* Hedw., *Sphagnum obtusifolium* Hook. et Tayl.) [*Sphagnum cymbifolium* varr. *α.* p.p., *β.* p.p., *γ.* p.p., *δ.* p.p. et *ε.* Prod. Ed. I.] In venen, moerassen, peel- en broekgronden; op moerassige plaatsen in bosschen, in heidepoelen, rietvelden en veenplassen. ♃. *Jul.—Sept.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H., Miq.; Harendermolen, m. vr. v. H.; — Wolvega, Un. 1881; — Zuidlaren, m. vr. Strat.; Meppel; — Oldenzaal, Lac.; — Beekbergerwoud, m. vr. Mb.; Uchelen, Wichen, Lac.; Harderwijk, Nijkerk, Hoevelaken, Bond.; Wolfhezen, m. vr., Renkum, Buse; Nijmegen, m. vr. B., v. H., Kraamw.; Bergendal, m. vr., Hatertsche broek, Abel.; — Leusden, Bond.; Eemnes, Oud.; Achttienhoven, Zeist-Driebergen-Rijzenburg, m. vr. Un. 1847; Waverveen, Lac.; Amersfoort, Splitg., Bond.; de Bilt, m. vr. Lac., Buse; Driebergen, v. H.; Rijzenburg, Bond.; — Texel, m. vr. Lac., Hugo de Vries; Muiden, Oud-Diemen, Houtrijk en Polanen, Lac.; Hilver-

sum, Sur.; — Leimuiden, m. vr. Dz.; Haagschebosch, v. H., Dz., Lac.; — St. Jansteen, m. vr. v. d. B.; — Oosterwijk, m. vr. G. Broers; Ginneken, m. vr. Oud.; Boxmeer, m. vr. Un. 1853; Rozendaal, m. vr. Un. 1860; — Rompen, Bunde, Jans-Geleen, Lac.; Mook, Buse; Plasmolen, Lac., Abel..

Var. *β.* **congestum** *Schpr.* (*Sphagnum compactum* Brid.) In veen- en broekgronden; langs beken in de heide.

In Herb.: Vlachtwedde, Zellinge, Lac.; — Epe, Lac.; — Broek in Waterland, Lac.; — Peel bij Boxmeer, m. vr. Un. 1853; — Rompen bij Brunsum, Lac..

„ *γ.* **papillosum** *Schpr.* (*Sphagnum papillosum* Lindb.) [*Sphagnum cymbifolium* varr. *α.* p.p., *β.* p.p. et *δ.* p.p. Prod. Ed. I.] In venen en op moerassige en veenachtige heide.

In Herb.: Haren, Lac.; — Wolfhezen, Buse; — Soesterveen, m. vr. Lac.; Zeist-Rijzenburg, m. vr. Un. 1847; — Oud-Diemen, Lac.; — Breda, Un. 1852; — Rompen bij Brunsum, Heerlen, Lac..

309. S. molluscum *Bruch.* In venen en moerassen, op moerassige heide, langs vijvers in bosschen. ♃. *Jul.*, *Aug.*

In Herb.: Haren, v. H.; Lauderveen te Zellinge, Lac.; — Meppel, v. Heijn.; — Oldenzaal, Lac.; Lutte, Buse; — Zeisterbosch, m.vr., Rijzenburg, m.vr. Un. 1847; — Bavelsche heide, Breda, Un. 1852; Baarle-Nassau, Lac.; — Rompen, Gennep, Lac..

310. S. subsecundum *Nees et Hornsch.* (*Sphagnum contortum* Schltz. var. *subsecundum* Wils.) In duinvalleien en slooten; op moerassigen veengrond. ♃. *Jun.*, *Jul.*

In Herb.: Vlachtwedde, Lac.; — Eelderwolde, Strat.; — Giethoorn, Lutte, Lac.; — Harderwijk, Nijkerk en Hoevelaken, m. vr. Bond.; Apeldoorn, Kok Ank.; Huis Tongeren bij Epe, tusschen Staverden en het Uddelermeer, m. vr. Lac.; Wolfhezen, Kwadenoord bij Renkum, Buse; — Eemnes, Oud.; Zeist, B. W.; de Bilt, Lac.; Achttienhoven, Lac., B. W.; — Texel, Lac., m. vr. Holk.; — Breda, Un. 1852; Rozendaal, Un. 1860; — Sevenum, Plasmolen, Lac..

Var. *β*. **contortum** *Schpr.* (*Sphagnum contortum* Schltz.) [*Sphagnum subsecundum* var. *β*. et var. *ε*. p.p. Prod. Ed. I.] In venen; in slooten en poelen op de heide, in beken en griften.

In Herb.: Oldenzaal, Lac.; — Winterswijk, Un. 1859; heide bij Dort, Un. 1850; Uchelen, Lunteren, Sijpenberg bij Velp, Lac.; Ede, Renkum, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr. v. H.; Zeist, Un. 1847; de Bilt, Abkoude, Vogelenwater bij Oud-Leusden, Lac.; den Dolder onder Soestdijk, v. d. Tr.; Achttienhoven, Lac., B. W.; — Texel, Hilversum, Lac.; — St. Jansteen, v. d. B.; — Deurne, Lac..

„ *γ*. **rufescens** *Rabenh.* [*Sphagnum subsecundum* varr. *γ*. *δ*. *ε*. p.p. et *ζ*. Prod. Ed. I.] In beekjes, vijvers en waterputten op de heide; op droogliggende slootwallen.

In Herb.: Boertange, Lac.; — Meppel, v. Heijn.; — tusschen Goor en Hengeveld, Cop; — Nijkerk en Hoevelaken, Bond.; Sijpenberg bij Velp, Lac.; Renkum, Buse; Wolfhezen, Buse, Lac.; Willebrorduskapel bij Over-Asselt, m. vr. Abel.; — Zeisterbosch, m. vr. Un. 1847, Lac.; tusschen Zeist en Rijzenburg, Rijzenburg, Un. 1847; de Bilt, Lac., Buse;

Baarnschebosch, Achttienhoven, Lac.; — Noordwijkerhout, Buse; — Breda, Un. 1852; Peel bij Boxmeer, Un. 1853; Bergen op Zoom, Rozendaal, Un. 1860; Nunensche heide, v. Hov.; Helenaveen, Baarle-Nassau, Lac.; — Rompen, Lac..

311. S. Mülleri *Schpr.* (*Sphagnum molle* Sulliv., *Sphagnum molluscoides* C. Müll.) [*Sphagnum compactum* et var. *β.* et *γ.* Prod. Ed. I. p.p.] In venen en peelgronden, op vochtige, veenachtige en moerassige heidegronden en langs beken. ♃. *Jun.*, *Jul.*

In Herb.: Vlachtwedde, m. vr., Zellinge, Lac.; — Smilde, m. vr.; — Delden, Un. 1870; Raalte, v. Heijn.; Oldenzaal, Lac.; — Harderwijk, Hulshorst bij Harderwijk, Bond.; Tongeren bij Epe, Lac.; Nijmegen, B.; — de Bilt, Lac., m. vr. v. H.; — Texel, Lac.; — Breda, Un. 1852; Boxmeer, Un. 1853; Groot-Zundert, m. vr. Un. 1860; Valkenswaard, m. vr. v. H.; Nunensche heide, m. vr. v. Hov.; Peel bij Liesel, Peel bij Helenaveen, Oosterwijk, Lac; — Rompen, Lac..

312. S. rigidum *Schpr.* (*Sphagnum compactum* Brid. var. *rigidum* Nees et Hornsch.) [*Sphagnum compactum* var. *γ. rigidum* p.p. Prod. Ed. I.] In moerassige venen, broekgronden en langs beken. ♃. *Jul.*, *Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr. Strat.; Vlachtwedde, m. vr. Lac.; — Oldenzaal, Lac.; — Apeldoorn, m. vr. Lac.; Voorst, m. vr. Buse; Hatert, m. vr. Abel.; — Rijzenburg, Un. 1847; de Bilt, Lac.; Darthuizen, v. H.; — Breda, Un. 1852; St. Antonie, Buse; — Maastricht, Borquier; Rompen, Lac..

Var. *β.* **compactum** *Schpr.* (*Sphagnum immersum* Nees et Hornsch., *Sphagnum compac-*

tum Brid., [*Sphagnum compactum* var. *β*. p.p., *γ*. p.p. et *δ*. Prod. Ed. I.] In venen en gagelkampen, op veenachtigen heidegrond en op vochtige plaatsen in heidevelden.

In Herb.: Zellinge, Lac.; — Oosterwolde, m. vr. v. H.; — Oosterbroek, m. vr. v. H.; Zuidlaren, m. vr. Strat.; — Deventer, tusschen Goor en Hengeveld, M. J. Cop; Raalte, m. vr. Miq.; — Gorsel, Un. 1850, Cop; Harderwijk, Lac. en Bond.; Gortelveen, Epe, Lac.; Nijkerk, tusschen Nijkerk en Hoevelaken, Bond.; Otterlo, Wolfhezen, Buse; Nijmegen, B.; — de Bilt, v. H., Lac.; B.W.; Beerschoten, m. vr. v. H.; Maartensdijk, m. vr. herb. Gevers Deynoot; Oud-Leusden, m. vr. Bond.; — Texel, Lac.; — Peel bij Boxmeer, Un. 1853; Rozendaal, Bergen-op-Zoom, Un. 1860; Valkenswaard, v. H.; Nunensche heide, v. Hov.; Baarle-Nassau, Schijndel, Lac.; — Rompen, Lac..

313. S. **Wulfianum** *Girgens.* (*Sphagnum pycnocladum* Angstr.) In venen. ♃. Jan.—Dec. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Soesterveen, Lac. 1863.

314. S. **teres** *Angstr.* [*Sphagnum Girgensohnii* Versl. 1870 in Ned. Kr. Archief, 2e Ser. I dl. bl. 107.] In venen, rietvelden en moerassige weilanden. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Wanneperveen, Lac.; — Achttienhoven, Lac.; Houtrijk en Polanen, Lac.; — Leimuiden, Buse.

315. S. **squarrosum** *Pers.* In veenpoelen, slooten, rietbanen, moerasgronden, en drassige en veenachtige weilanden. ♃. *Jun.—Aug.*

In Herb.: Haren en Onnen, v. H.; — Eelderwolde,

Strat.; — Wanneperveen, m. vr. Lac.; Denekamp, Buse; — Harderwijk, m. vr., Reinwardt, Bond.; Ede, Buse; — Zeist en Rijzenburg, m. vr. Un. 1847; de Bilt, v. H.; tusschen Loenen en Oud-Loosdrecht, Sur.; Achttienhoven, Waverveen, Lac.; — Texel, m. vr. Holk.; Vlieland, Oud-Diemen, m. vr., Amstelveen, Halfweg Haarlem, Slot te Muiden, m. vr. Lac.; Broek in Waterland, bij Amsterdam, m. vr. M.Dk., Romb., Lac.; Koog a/d Zaan, Mb.; — Leimuiden, m. vr. Mb., Buse; Warmond, m. vr. B.W.; — St. Jansteen, v.d.B. — Plasmolen bij Mook, Lac..

Var. *β.* **squarrosulum** *Schpr.* (*Sphagnum squarrosulum* Lesq.) [*Sphagnum capillifolium β. tenue* Prod. Ed. I. p.p.] In moerassige weilanden en op moerassigen veengrond.

In Herb.: Eelderwolde, Strat.; — Giethoorn, Lac.; — Waverveen, Lac.; — Halfweg Haarlem, Lac..

316. S. cuspidatum *Ehrh.* In venen, duinpannen, heidepoelen, peelgronden, moerassen en slooten. ♃. *Jul.*, *Aug.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H.; Harendermolen, Miq.; Witteveen bij Haren, m. vr. Strat.; Zellinge, Napels bij Scheemda, Lac.; — Wolvega, Un. 1881; — Zuidlaren, m. vr. Strat.; Meppel, v. Heijn.; — Ootmarsum, Miq.; Steenwijkerwold, Lac.; — Egelermeer bij Amerongen, m. vr. Dz.; Achttienhoven, Soesterveen, m. vr. Lac.; — Kievitsdal bij Hilversum, Lac.; — Breda, m. vr. Un. 1852; Bergen-op-Zoom, Un. 1860; Peel (bij Helenaveen?) m. vr. Buse; Baarle-Nassau, Maarheeze, Bakel bij Deurne, Lac.; — Peel bij Horst, Lac..

Var. *β.* (*γ.*) **plumosum** *Schpr.* (*Sphagnum laxifolium* C. Müll.) In veenslooten en op moerassigen heidegrond.

In Herb.: Drachten, m. vr. v. H.; — Smilde,

v. d. B.; Meppel, m. vr. v. Heijn.; Hoogeveen, Lac. en Sur.; — Maarsbergen, Soestdijk, Lac.; — Valkenswaard, v. H.; Bakel bij Deurne, Lac..

317. S. recurvum *P. Beauv.* (*Sphagnum Mougeotii* Schpr., *Sphagnum riparium* Angstr.) [*Sphagnum flexuosum* et var. *recurvum* Dz. et Mb., Prod. Ed. I.] In venen en peelgronden, op vochtigen heidegrond en moerassige weilanden. ♃. *Jul.*

In Herb.: Haren, Vlachtwedde, Lac.; Witteveen bij Haren, v. H., m. vr. Strat.; — Oosterwolde, v. H.; Wolvega, Un. 1881; — Weerdinge, Lac. en Sur.; — Giethoorn, Lac.; — Uchelen bij Apeldoorn, Sijpenberg bij Velp, Lac.; Renkum, Buse; Winterswijk, Un. 1859; Beek, Un. 1847; Bergendal, Hatert, Heumen, Wichen, Wichensche venen, Abel.; — Zeist, m. vr. v. H.; Zeist, Rijzenburg, Un. 1847; de Bilt, Kraamw.; Leusden, Bond.; Waverveen, Soesterveen, Lac.; — Amsterdam, Muiden, Oud-Diemen, Houtrijk en Polanen, Lac.; — Boxmeer, m. vr. Un. 1853; Bergen-op-Zoom, Un. 1860; St. Antonie, m. vr. Buse; Peel bij Liesel, Helenaveen, Lac.; — Plasmolen bij Mook, Lac..

318. S. fimbriatum *Wils.* [*Sphagnum acutifolium γ. subulatum* Prod. Ed. I. p.p., *Sphagnum capillifolium* p.p., var. *tenue* p.p. et *forma parvicapsula* Prod. Ed. I.] In venen, veenachtige weilanden, rietlanden, moerassen en vijvers; langs slooten en meeren. ♃. *Jun. — Sept.*

In Herb.: Haren, m. vr. v. H., m. vr. Strat., Lac.; Harendermolen, m. vr. v. H., Miq.; — Wolvega, Un. 1881; — Zuidlaren, Strat.; Weerdinge, Lac. en Sur.; — Wanneperveen, m. vr., Steenwijkerwold, Lac.; — Beekbergen, Voorst, Buse; Beekhuizen, m. vr., Velp, m. vr. Lac.; — Zeist, Un. 1847; Waverveen, Lac.; tusschen Loenen en Oud-Loosdrecht, m. vr. Sur.; — bij Amsterdam, m. vr.,

Hilversum, Oud-Diemen, m. vr. Lac.; Naardermeer, Oud.; — Leimuiden, m. vr. Mb.; Warmond, m. vr. Dz., Mb., B.W.; — St. Jansteen, v. d. B.; — Weerd, Lac.; Plasmolen bij Mook, Abel..

319. S. rubellum *Wils.* [*Sphagnum acutifolium* et var. *subulatum* Prod. Ed. I. p.p.] In veen- en peelgronden, op drijftillen, in moerassige weiden en heidevelden, in rietvelden. ♃. *Jul.*, *Aug.*

In Herb.: Haren, Zellinge, Lac.; — Wanneperveen, Lac.; — Tongeren bij Epe, Un. 1864; Gorterlerveen, Lac.; Renkum, Wolfhezen, Buse; — Achttienhoven, Soesterveen, Lac.; Eemnes, Oud.; — Texel, Oud-Diemen, Broek in Waterland, m. vr. Lac.; — Leimuiden, Dz. en Mb.; — Peel bij Boxmeer, m. vr., Peel bij Oplo, Un. 1853; Helenaveen, Liesel, Lac.; — Rompen, Lac..

320. S. acutifolium *Ehrh.* (*Sphagnum capillifolium* Hedw., *Sphagnum capillaceum* Wahlb.) [*Sphagnum acutifolium β. robustum* Prod. Ed. I, *Sphagnum capillifolium* et var. *β. tenue* Prod. Ed. I. p.p.] In venen en vijvers, op peel- en moerassige veengronden, op rietvelden, vochtige heiden en aan boomwortels in vochtige bosschen. ♃. *Jul.*, *Aug.*

In Herb.: Haren, v. H.; Napels bij Scheemda, m. vr., Zellinge, Lac.; — Weerdinge, Lac. en Sur.; — Wanneperveen, m. vr. Lac.; — Tongeren bij Epe, m. vr., Vaasen, m. vr. Lac.; Nijkerk, Bond.; Renkum, m. vr., Wolfhezen, Buse; Nijmegen, B.; — Zeist, m. vr., Rijzenburg, m. vr. Un. 1847; Driebergen, v. H.; Loosdrecht, M. Dk.; Amersfoort en Soest, Cop; Achttienhoven, m. vr. Lac.; — Texel, Lac., m. vr. Hugo de Vries; tusschen Kortenhoef en 's Graveland, Oud-Diemen, m. vr., Slot te Muiden, Ouderkerk a/d Amstel, Lac.; — Leimuiden, Dz.; Warmond, m. vr. B.W.; Haagsche bosch, Dz., Lac.;

— Breda, m. vr. Kraamw.; Peel bij Boxmeer, m. vr. Un. 1853; Oosterhoutsche heide bij Breda, m. vr., Peel bij Deurne, Lac.; — Plasmolen bij Mook, Lac., Abel..

Var. β. (ζ.) **patulum** *Schpr.*

In Herb.: Harderwijk, Bond.; — Achttienhoven, Lac.; — Baarle-Nassau, Lac.; — Plasmolen bij Mook, Lac..

Series Schizocarpae.

Tribus Andreaeaceae.

Ordo Andreaeae.

Andreaea *Ehrh.*

321. A. rupestris *Schpr.* (*Jungermannia rupestris* L., *Andreaea Rothii* W. et M.) Op de Hunebedden. ♃. *Mei, Jun.*

In Herb.: Rolde, m. vr. v. d. B. 1849; Borger, v. d. B., Top; Emmen, Lac. en Sur..

Series Holocarpae.

Tribus Archidiaceae.

Archidium *Brid.*

322. A. alternifolium *Schpr.* (*Phascum alternifolium* Dicks., *Phascum Bruchii* Spreng., *Archidium phascoides* Brid.) Aan vochtige slootwallen. ♃. *April.*

In Herb.: langs den spoorweg te Deurne, m. vr. Lac. 1874.

Subclassis Hepaticae.

Tribus Jungermannieae.

A. Foliosae.

Ordo Gymnomitria.

Sarcoscyphus *Cda.*

1. **S. Ehrharti** *Cda.* (*Jungermannia emarginata* Ehrh., *Jungermannia fusca* Hübn., *Marsupia emarginata* Dum.) In bosschen, voornamelijk pijnbosschen; in de heide en langs heidegreppels. ♃. *Maart.*

   In Herb.: Emmen, Lac. en Sur.; — Veluwezoom (Harderwijk), Bond.; Nunspeet, Vaasen, Epe, 't Loo bij 's Heerenberg, Ede, Velp, Reden, Lac.; Lochem, Sprée; Apeldoorn, Un. 1849; Beekhuizen, v. d. B.; Renkum, m. vr., Bennekom, Oosterbeek, Buse; St. Anna, Hatert, Abel.; — de Bilt, Nieuw-Loosdrecht, Soestdijk, Baarnsche bosch, Lac.; — Oosterhoutsche heide, Boxtel, Deurne, Lac.; Oplo, St. Antonis, Un. 1853; — Sevenum, Lac..

2. **S. Funckii** *Nees.* (*Jungermannia Funckii* W. et M.) [*Sarcoscyphus Funckii β. minor* Prod. Ed. I.] In bosschen, voornamelijk pijnbosschen; op heide-, zand- en peelgronden. ♃. *Aug.*

   In Herb.: Emmen, Lac. en Sur.; Havelte, Lac.;

— Oldenzaal, Lac.; — Zeddam, Epe, Doetichem, Ede, Lac.; Apeldoorn, m. vr. Un. 1849; Keppel, Un. 1850; Velp, Renkum, Buse; — Soestdijk, Baarnsche bosch, Lac.; — Hilversum, Bussum, Lac.; — Deurne, Baarle-Nassau, Lac.; — Tienraai, Vijlen, Lac..

Alicularia *Cda.*

3. **A. scalaris** *Cda.* (*Jungermannia scalaris* Nees, *Mesophylla scalaris* Dum.) [*Alicularia scalaris* varr. *α.*, *α**. et *β.* Prod. Ed. I.] Op heidewallen; op vochtige en veenachtige heidegronden; op zandigen kleigrond. ♃. *April, Mei, Sept.*

In Herb.: Glimmen, m. vr. Strat.; — Paterwolde, Miq.; Havelte, Lac.; — Oldenzaal, Lac.; — Winterswijk, Un. 1859; Dort, Un. 1850; Keppel, Un. 1850; Uddelmeer, Apeldoorn, Un. 1849; Beekbergen, Wtw.; Doetichem, Ede, Velp, Lac.; Apeldoorn, Voorst, Warnsveld, Wolfhezen, Renkum, Buse; Ubbergen, Abel.; — Beerschoten, de Bilt, Maartensdijk, Nieuw-Loosdrecht, m. vr., Soestdijk, Lac.; Huis ter Heide, v. H.; Zeist, B.W.; Doorn, Buse; — Hilversum, Lac.; — Heusdenhout bij Breda, Un. 1852; Boxmeer, Beugen, Un. 1853; Oosterhout, Deurne, m. vr., Oorschot, Ossendrecht, Lac.; — Sevenum, Gulpen, Put, Lac..

Ordo Jungermannideae.

Plagiochila *Nees et Mont.*

4. **P. asplenioides** *Nees et Mont.* (*Jungermannia asplenioides* L.) [*Plagiochila asplenioides α.* major Prod. Ed. I.] Op vochtige plaatsen en langs beekjes in bosschen, vooral in bergachtige streken. ♃. Jul., Aug. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Oldeberkoop, H. Albarda; — Beekber-

gerwoud, Mb., Wtw., Lac., Buse; Wolfhezen, Un. 1849; Beek, Lac., Abel.; Ubbergen, Abel., v. H.; — Achttienhoven, Lac.; — Kalslagen bij Leimuiden, Lac.; — Gulpen, Un. 1861, Lac.; Geulem, Terhagen, Trap, Epen, Maastrichtsche-grup bij Valkenburg, Lac.; St. Lavante, Maastricht, Franq.; Valkenburg, Ottersum, Mook, Buse; Plasmolen bij Mook, v. d. B., Abel..

Scapania *Lindbg.*

5. **Sc. compacta** *Lindbg.* (*Plagiochila compacta* Nees et Mont., *Jungermannia compacta* Roth.) Langs heiwallen; op zandigen boschgrond, zandgrond, zandverstuivingen en in dennenbosschen. ♃. *Maart—Juli.*

In Herb.: Harendermolen, v. H., Miq., Strat.; — Friesche palen, m. vr. v. H.; — Emmen, Lac. en Sur.; — Nunspeet, Lac.; Apeldoorn, m. vr. Wtw.; Uddelermeer, Un. 1849; Epe, Zeddam, het Loo, Ede, Velp, Lac.; Leuvenum, Lac. en Bond.; Veluwezoom, m. vr. Bond.; Renkum, m. vr. Buse; Hatert, Abel.; — Beerschoten, v. H.; de Bilt, m. vr. Lac., Gevers Deynoot; Baarnsche bosch, Soestdijk, Lac.; Doorn, Buse; — Laren bij Naarden, Hilversum, Bussum, Lac.; — Heusdenhout bij Breda, Un. 1852; St. Antonie, Boxmeer, Oplo, Un. 1853; Ossendrecht, Bergen-op-Zoom, Un. 1860; Moergestel, Un. 1865; Oosterhoutsche heide bij Breda, Deurne, Boxtel, Oorschot, Baarle-Nassau, m. vr., Valkenswaard, m. vr. Lac.; — Sevenum, Tienraai, Meersen, Schinnen, Lac..

6. **Sc. irrigua** *Nees.* (*Plagiochila irrigua* Nees et Mont., *Jungermannia irrigua* Nees.) [*Scapania irrigua* et var. *β.* Prod. Ed. I.] Op vochtige veen-, heide- en peelgronden; langs turfvaarten; in de heide; langs slooten en op Sphagna. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Groningen, v. H.; Napels, Lac.; — Eelderwolde, v. H.; Smilde, v. d. B.; Valte, Weerdinge, Lac. en Sur.; — Delden, Un. 1870; Denekamp, Lac., Buse; Wanneperveen, Lac.; — Dort, Keppel, Un. 1850; Hoenderlo, Tongeren, Epe, Apeldoorn, Ede, Lac.; Renkum, Buse; — Achttienhoven, Waverveen, de Bilt, Maartensdijk, Lac.; — Vlieland, Lac.; — Boxmeer, Un. 1853; Oosterhoutsche heide, Oplo, Deurne, Liesel, Lac.; — Beek, Lac..

7. **Sc. nemorosa** *Nees.* (*Plagiochila nemorosa* Nees et Mont., *Jungermannia nemorosa* L.) [*Scapania nemorosa* var. *α.* et *β.* Prod. Ed. I.] Op heidegronden en langs heidewallen; in de venen, in bosschen en langs voetpaden. ♃. *Jun.*, *Jul.*

In Herb.: Harendermolen, v. H.; — bosch te Assen, Lac.; — Ootmarsum, Lac.; — Spulderbosch, Gortelerbosch, Elspeterbosch, Hoenderlo, Ede, het Loo, Lac.; Beekhuizen, v. d. B.; Soerensche bosch, Un. 1849; Winterswijk, Un. 1859; Veluwezoom, Bond.; Halle, Velp, Voorstonden, m. vr., Renkum, Voorst, Bennekom, Buse; Groesbeek, Abel.; — Zeisterbosch, Un. 1847; de Bilt, m. vr., Oud-Leusden, Achttienhoven, Lac.; — Boxmeer, Un. 1853; — Horst, Jans-Geleen, Hulzen, Lac..

8. **Sc. curta** *Nees.* (*Plagiochila curta* Nees et Mont., *Jungermannia curta* Mart.) Op vochtige en beschaduwde zand- en kleigronden; in holle wegen en op voetpaden in bosschen. ♃. Zomer, Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Keppel, Un. 1850; Spulderbosch, Velp, Ede, Beek, Lac.; — Soestdijk, Lac.; — Oplo, Un. 1851; Helenaveen, Lac.; — Geulem, Berchem bij Gulpen, Valkenburg, Ulestraten, Hulzen, Lac..

Jungermannia *L.*

9. **J. albicans** *L.* [*Jungermannia albicans α. vittata* Prod.

Ed. I.] Op heidegronden; op den grond in bosschen; op beschaduwde kleiwallen; langs walletjes op droge gronden; in holle wegen. ♃. *Jun.*, *Jul.*

In Herb.: Harendermolen, v. H., Miq., Dass.; Haren, v. H., Strat.; Vlachtwedde, Lac.; Glimmen, Strat.; — Oldenzaal, Steenwijkerwold, Lac.; — Uddelermeer, Soerensche bosch, Un. 1849; Keppel, Un. 1850; Winterswijk, Un. 1859; Beekbergen, Wtw.; Halte, Voorstonden, Voorst, Middachten, Renkum, Rozendaal, m.vr. Buse; Beekhuizen, v. d. B., Top; Velp, Lac.; Nijmegen, B.; Uilenput in de Meerwijk, Un. 1847; Bergendal, m.vr., Ubbergen, Abel.; Beek, v. H.; Groesbeek, v. H., Abel.; — Soestdijk, de Bilt, Lac.; Zeisterbosch, Un. 1847; Amersfoort, Bond.; — Hilversum, Lac.; — Klinge, St. Jansteen, v. d. B.; — Ginneken, Un. 1852; Boxmeer, Beugen, Un. 1853; Groot-Zundert, Un. 1860; Baarle-Nassau, Oosterhoutsche heide, Deurne, Lac.; Valkenswaard, v. H., Lac.; Breda, Buse; — Maastricht, m. vr. Franq.; Meersen, Munstergeleen, Horst, Lac.; St. Jansberg bij den Plasmolen, v. d. B., Lac..

10. J. obtusifolia *Hook.* Op klei- en zandgronden; langs voetpaden. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Beekhuizen, v. d. B.; Renkum, Buse; Velp, Beek, Lac.; — Deurne, Lac.; — Bunde, Lac..

11. J. exsecta *Schmid.* Op hoogveen; op beschaduwde veenachtige heidewallen en op de heide; in bosschen. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Harendermolen, v. H.; Napels, Lac.; — Kuikhorne, Sprée; — Assen, Lac.; — Steenwijkerwold, Oldenzaal, Lac.; Gortel, Lac.; Renkum, Buse; — de Bilt, Lac.; — Hilversum, Lac.; — Halsteren, Rozendaal, Boxmeer, Lepelstraat, Deurne, Lac..

12. J. anomala *Hook.* [*Jungermannia Taylori β. anomala* Prod. Ed. I.] Op de heide; op vochtigen, veenachtigen heidegrond; op peelgronden en tusschen Sphagna. ♃. Mei. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Smildė, v. d. B.; Hoogeveen, Lac. en Sur.; — Nieuw-Loosdrecht, Soesterveenen, Lac.; — Hilversum, Lac.; — Leimuiden, Dz. en Mb.; — Boxmeer, Ginneken, Un. 1852.

13. J. **crenulata** *Sm.* Op vochtige heide- en zandgronden; in de duinen; op veen- en peelgronden; langs vochtige slootwallen en greppels. ♃. *April, Mei.*

In Herb.: Groningen, m. vr., Haren, Miq.; Vlachtwedde, Lac.; — Hoogeveen, Lac. en Sur.; — Denekamp, Oldenzaal, Lac.; Batmen, Un. 1850; — Uddelermeer, Hoenderlo, Un. 1849; Doetichem, Reden, Velp, Lac.; Ede, Lac., m. vr. Buse; Lutte, Renkum, Wolfhezen, Wageningsche berg, Buse; — Nieuw-Loosdrecht, Maarsbergen, Soestdijk, de Bilt, Lac.; — Texel, Vlieland, Lac.; — Prinsenhage, Ginneken, Un. 1852; Sambeek, Un. 1853, Lac.; Rozendaal, Ossendrecht, Un. 1860; Bergen-op-Zoom, Boxtel, Helenaveen, Deurne, Lac.; Valkenswaard, v. H.; — Sevenum, Geulem, St. Jansberg bij den Plasmolen, Lac..

14. J. **hyalina** *Lyell.* [*Jungermannia hyalina* α. *major* Prod. Ed. I.] Langs zandige greppels; aan kleiwallen; op den grond en langs voetpaden in bosschen. ♃. Begin lente. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Soestdijk, Lac.; — Geulem, Katsop, Beek, Hulzen, Kelmond, Gulpen, Valkenburg, Waterslei, Put en Munstergeleen, Lac..

15. J. **acuta** *Lindbg.* In bosschen; aan de oevers van riviertjes; op kalkrotsen, tufkrijt en vochtigen kalkgrond. ♃. Herfst, Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Renkum, Buse; — Maastricht, Franq.; Bemelen, Kadier, Geulem, Houtem, Trap, Pezaken, Meersen, Lac..

16. J. **inflata** *Huds.* [*Jungermannia ventricosa* Fl. Belg. Sept. p.p., *Jungermannia inflata* varr. α. et β. Prod. Ed. I.] In de heide; op veenachtige en moerassige

heidegronden; in venen, gagelkampen en peelgronden; op vochtige zandgronden, veenachtige weilanden en op Musci. ♃. *Nov.*

In Herb.: Harendermolen, v. H.; — Smilde, v. d. B.; Hoogeveen, Lac. en Sur.; Koekange, Lac.; — Oldenzaal, Steenwijkerwold, Lac.; Lutte, Buse; — Dort, Un. 1850; Beekbergerwoud, Wtw.; Harderwijk, Epe, het Loo, Velp, Ede, Veenendaal, Lac.; Renkum, Buse; — Soesterveen, de Bilt, Maartensdijk en Nieuw-Loosdrecht, Maarsbergen, Lac.; — Hilversum, Gevers Deynoot, m. vr. Lac.; Texel, Bussum, Lac.; — Beugen, Oplo, Un. 1853; Deurne, Bakel, Maarhees, Lac.; Valkenswaard, Lac., Herb. v. H.; — Tienraai, Lac..

17. J. ventricosa *Dicks.* [*Jungermannia ventricosa* varr. *α.* et *β.* Prod. Ed. I. p.p.] In de venen, in dennenbosschen en sphagneten; aan klei- en heiwallen. ♃. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Harendermolen, v. H.; — Kuikhorne, Sprée; — Steenwijkerwold, Lac.; — Leuveren, Bond.; Velp, Ede, Beek, Lac.; Planken-wambuis, Buse; Ubbergen, Bergendal, Abel.; — de Bilt, v. H.; Soesterveen, Lac.; — Oud-Diemen, Hilversum, Lac.; — Heusdenhout bij Breda, Un. 1852; Halsteren, Ginneken, Lac.; — Vijlen, Lac.; Plasmolen, Abel..

18. J. excisa *Dicks.* In de duinen en op beschaduwde gronden. ♃. *Sept.*, *Oct.*

In Herb.: Velp, m. vr. Lac.; Bennekom, m. vr., Renkum, m. vr. Buse; — Heemskerk, m. vr. Buse; — Langeveld bij Noordwijkerhout, Dz.; — Rozendaal (N.-Brab.), Un. 1860.

19. J. bicrenata *Lindbg.* (*Jungermannia excisa* Mart.) In de duinen en in bosschen; langs wallen en wegen op heide- en zandgronden. ♃?. *Oct.*

In Herb.: Assen, Lac.; — Apeldoorn, Un. 1849;

Keppel, Un. 1850; Epe, Leuvenum, Soerensche bosch, Velp, Sonsbeek bij Arnhem, Ede, Beek, Lac.; Renkum, Buse; — de Bilt, Lac.; Zeist, Buse; — Kallantsoog, Hilversum, Bussum, Laren (N.-H.), Lac.; — St. Jansteen, Klinge, v. d. B.; — Liesbosch te Prinsenhage, Un. 1852; Oplo, Boxmeer, Un. 1853; Ossendrecht, Un. 1860; Deurne, Lac.; Rosmalen, v. Hov.; — Sevenum, m. vr., Horst en Tienraai, Jans-Geleen, Lac..

20. J. intermedia *Lindbg.* In de duinen; op klei- en zandwallen langs wegen en in bosschen. ♃?. *Nov.—April.*

In Herb.: Harendermolen, v. H.; — Denekamp, m. vr., Ootmarsum, Lac.; — Epe, Ede, Lac.; Renkum, m. vr. Buse; Uilenput in de Meerwijk, m. vr. v. H.; — Darthuizen, m. vr. Lac.; — Walchersche duinen (var. β. Prod. Ed. I.), v. d. B.; — Boxmeer, Un. 1853; Deurne, Lac.; — Munstergeleen, Un. 1861; Beek, Katsop, Pezaken, Lac..

21. J. arenaria *Nees.* Aan zandige wallen in bosschen. ♃?. *Sept.*

In Herb.: Ede, m. vr. Lac. 1845.

22. J. incisa *Schrad.* Op veengrond; op vochtige zand- en veenachtige heidegronden; op peelgronden en in sphagneten. ♃. *Mei.*

In Herb.: Haren, v. H.; Napels, Lac.; — Smilde, m. vr. v. d. B.; — Winterswijk, Un. 1859; Ede, Hoenderlo, Velp, Lac.; — de Bilt, Maartensdijk, Nieuw-Loosdrecht, Lac.; — Oud-Diemen, Halfweg Haarlem, Muiden, Lac.; — Rozendaal, Un. 1860; Oplo, Un. 1853; Deurne, Lac.; — Sevenum, Lac..

23. J. minuta *Crantz.* Op de heide tusschen *Leucobryum* en *Sphagnum.* ♃?. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Wolfhezen, Buse, 1854.

24. J. attenuata *Lindbg.* [*Jungermannia barbata a. atte-*

nuata Prod. Ed. I.] Langs bosschen. ♃. Zomer, Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Beek bij Nijmegen, Lac. 1846.

25. J. barbata *Schreb.* [*Jungermannia barbata* varr. *β.* et *γ.* Prod. Ed. I. p.p.] Op de Hunebedden; op de heide, in bosschen en langs zandige wallen en holle wegen. ♃. Zomer, Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Harendermolen, Strat.; — Kuikhorne, Sprée; — Rolde, Borger, v. d. B.; — Soerensche bosch, Un. 1849; Leuveren, Bond.; Leuvenum, Lac. en Bond.; Tongeren, Arnhem, Velp, Ede, Lac.; Renkum, Buse; — Amerongen, Dz.; Darthuizen, Lac.; — Leimuiden, Mb.; Noordwijk, Dz..

26. J. quinquedentata *Weber.* [*Jungermannia barbata* var. *γ. quinquedentata* Prod. Ed. I. p.p.] Op beschaduwden grond en in bosschen. ♃. Zomer, Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Ede, Lac.; Renkum, Buse.

27. J. Francisci *Hook.* [*Jungermannia Francisci* et *J. acuta* p.p. Prod. Ed. I.] Op vochtige en beschaduwde heide- en zandgronden. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Harendermolen, Miq.; Haren, (v. H. ?;) — de Bilt, Lac.; — Zuiddorpe, v. d. B.; — Sambeek, Un 1853; — Sevenum, Lac..

28. J. divaricata *Engl. Bot.* [*Jungermannia divaricata* et *J. Starkii α.* p.p. et *β.* Prod. Ed. I.] In de duinen, in de heide en in bosschen; op heidewallen en op drassige en moerassige veengronden; op peelgronden en in sphagneten. ♃. *Aug.*, *Novemb.*

In Herb.: Harendermolen, Strat., v. H.; — Smilde v. d. B.; — Soerensche bosch, Un. 1849; Keppel, Un. 1850; Elspeet, Uchelen, Epe, Ede, Velp, Spoel bij Culemborg, Ubbergen, Lac.; Renkum, Buse; Beek, v. H.; — Darthuizen, m. vr., Soestdijk, de Bilt,

Lac.; Darthuizerberg, v. H.; Vossegat bij Utrecht, Gevers Deynoot; — Kallantsoog, Hilversum, Amstelveen, Halfweg Haarlem, Oud-Diemen, Muiden, Lac.; — Leimuiden, Lac.; Langeveld bij Noordwijkerhout, Dz.; — Walchersche duinen, v. d. B.; — Boxmeer, Oplo, Un. 1853; Bergen-op-Zoom, Un. 1860; Helenaveen, Lac.; — Gulpen, m. vr., Pezaken, Vijlen, Put, Lac.; Plasmolen bij Mook, v. d. B..

29. J. bicuspidata *L.* [*Jungermannia bicuspidata* varr. A. α. p.p., β. et B. α. p.p. Prod. Ed. I.] Op zand-, heide- en veengronden; in sparren- en andere bosschen; op Sphagna. ♃. *Febr.—Mei.*

In Herb.: Onland bij Groningen, Haren, v. H.; Harendermolen, Miq.; Napels, m. vr. Strat.; — Friesche palen, (v. H.?); — Assen, Nieuw-Dordrecht, Hoogeveen, Lac.; Eelderwolde, v. H.; — Oldenzaal, Lac.; — Winterswijk, Un. 1859; Beekbergen, m. vr. Wtw.; Beekhuizen, v. d. B.; Voorst, Renkum, Buse; Velp, Uilenput in de Meerwijk, Lac.; Ubbergen, m. vr. Abel.; Beek, v. H.; — Soestdijk, de Bilt, Achttienhoven, Nieuw-Loosdrecht, Lac.; Amersfoort, Splitg., Cop; — Wieringen, Muiden, Oud-Diemen, m. vr., Broek in Waterland, Amstelveen, m. vr. Lac.; — Haagsche bosch, Warmond, m. vr. Mb.; Poelgeest, Sassenheim, Dz.; — Zuiddorpe, Hulst, St. Jansteen, v. d. B.; — Prinsenhage, Ginneken, Ulvenhoutsche bosch, Un. 1852; Boxmeer, Sambeek, Oplo, Un 1853; Rozendaal, Un. 1860; Bergen-op-Zoom, Deurne, Lac.; — Valkenburg, Un. 1861; Geulem, Pezaken, Trap, Vijlen, Lac.; St. Jansberg bij den Plasmolen, v. d. B., Lac..

30. J. connivens *Dicks.* [*Jungermannia connivens* varr. α. et β. Prod. Ed. I. p.p.] In venen, sphagneten, peelgronden en bosschen; op lagen en moerassigen heidegrond; op mossen. ♃. Mei. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Zellinge, Lac.; — Smilde, v. d. B.; Assen, Lac.; — Renkum, Buse; — Achttienhoven, Soesterveen, Maartensdijk, Nieuw-Loosdrecht, Lac.; — Diemer watermolens, Lac.; — Leimuiden, Mb.; — Ginneken, Un. 1852; Bakel, Deurne, Lac.; — Horst, Lac..

31. J. setacea *Weber.* [*Jungermannia setacea* varr. *α*. p.p. *β*. p.p. et *γ*. Prod. Ed. I.] In de venen; op moerassigen veenachtigen heidegrond; in bosschen en langs slootwallen; op mossen. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Haren, v. H.; — Kuikhorne, Sprée; — Smilde, v. d. B.; Eelderwolde, v. H.; — tusschen Vaasen en Epe, Velp, Lac.; Baarnsche bosch, Soesterveen, Achttienhoven, Nieuw-Loosdrecht, de Bilt, Maartensdijk, Lac.; — Leimuiden, Mb.; — Zuiddorpe, v. d. B.; — Ginneken, Ulvenhoutsche bosch, Un. 1852; Oplo, Un. 1853; Baarle-Nassau, Bakel, Lac.; — Rompen, Lac..

32. J. trichophylla *L.* [*Jungermannia setacea β. sertularioides* Prod. Ed. I. p.p.] Parasietisch op andere mossen. ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Zeisterbosch, Un. 1847.

Sphagnoecetis *Nees.*

33. Sph. communis *Nees.* (*Pleuroschisma Sphagni* et *denudatum* Dum., *Jungermanni Sphagni* Dicks.) [*Sphagnoecetis communis α*. Prod. Ed. I.] In veen- en peelgronden; op gagelvelden en langs heidepoelen; op moerasgrond en veenachtige heide; op *Sphagnum, Aulacomnion, Leucobryum, Dicranum enz.* ♃. Zomer. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Haren, Harendermolen, v. H.; Zellinge, Lac.; — Smilde, v. d. B.; Meppel, v. Heijningen; — Zutphen, Wtw.; Renkum, Buse; — de Bilt, Lac.,

Gevers Deynoot; Achttienhoven, Lac., B.W.; Soesterveen, Soest, Lac.; — Oud-Diemen, Muiden, Kievitsdal bij Hilversum, Lac.; — Leimuiden, Dz. en Mb.; — St. Jansteen, v. d. B.; — Oplo, Un. 1853; Bavelsche heide bij Breda, Un. 1850; Bakel, Lac.; — Rompen, Lac..

Var. *β.* **macrior** *Nees.* Op veengrond en vochtigen heidegrond.

In Herb.: Smilde, v. d. B.; — Maarsbergen, Lac..

Lophocolea *Nees.*

34. L. bidentata *Nees.* (*Jungermannia bidentata* L.) In bosschen en onder struikgewas; op de heide; op drijfgrond, moerassigen veengrond, langs zandwallen en beekjes; op oude palen en boomstammen. ♃. *April — Aug.*

In Herb.: Groningen, v. H., Strat.; Haren, Miq., Dass., v. H.; — Assen, Lac.; — Staphorst, Lac.; Zalk, Bond.; Deventer, Top; — Winterswijk, Un. 1859; Beekbergerwoud, Mb.; Harderwijk, Bond.; Beekhuizen, v. d. B.; Wageningschen berg, Otterlo, Rozendaal, Buse; Groesbeek, Un. 1847; Ubbergen, v. H., Abel.; Oosterhoutsche bosch, Huis Hulzen, Abel.; — Zeisterbosch, Un. 1847; de Bilt, Zuilen, Darthuizen, Lac.; — Wieringen, Vlieland, Kudelstaart, Uithoorn, Amstelveen, m. vr., Oud-Diemen, Halfweg Haarlem, Lac.; Bentveld, m. vr., Zandvoort, Buse; — Haagsche bosch, Dz.; Warmonderhek, Leiden, Mb.; Wassenaar, Katwijk, m. vr., duinpan Rozenwater, Buse; — Zuid-Beveland, v. d. B.; Zeeland, Walr.; — Boxmeer, Un. 1853; Moergestel, Lac.; — Put en Munstergeleen, Un. 1861; Tienraai, Elslo, Valkenburg, Gulpen, Meersen, Harles, Schinnen, Spaubeek, m. vr., Hulsberg, Lac..

35. L. minor *Nees.* Op Lösswallen, kleigrond en in bos-

schen. ♃. Zeldzaam met vrucht. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Put en Munstergeleen, Un. 1862; Merkelbeek, Schinnen, Jans-Geleen, Spaubeek, Elslo, Ulestraten, Geulem, Neerbeek, Lac..

36. **L. heterophylla** *Nees.* (*Jungermannia heterophylla* Schrad.) Op de heide, op moerasgrond en vermolmde boomstammen; in bosschen en aan Löss-wallen. ♃. *Maart, Sept.*

In Herb.: Haren, Miq., Dass.; Harendermolen, Miq.; — Friesche palen, v. H.; — Paterwolde, Miq., Dass.; Assen, Lac.; — Harderwijk, Essenburg bij Harderwijk, Bond.; Renkum, m. vr. Buse; — Utrecht, m. vr., Blauwkapel, Lac.; — Oud-Diemen, Amstelveen, Broek in Waterland, Kudelstaart, Halfweg Haarlem, Lac.; Haarlemmerhout, m. vr. Buse; Haarlem, Oud., m. vr., Buse; — Leiden, Mb.; Delft, de Witt Hamer; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Ginneken, Un. 1852; Boxmeer, Un. 1853; — Katsop, m. vr., Beek, Elslo, Heerlen, Lac..

Chiloscyphus *Cord. Dum. Nees.*

37. **Ch. pallescens** *Nees.* (*Jungermannia pallescens* Schrad., *Jungermannia polyanthos* W. et M.) In de venen; op moerasgronden en vochtige Lösswallen; in de heide. ♃. *Mei.*

In Herb.: Groesbeek, Un. 1847; — Maarseveen, Achttienhoven, Baambrugge, Lac.; — Oud-Diemen, Kudelstaart, Uithoorn, Amstelveen, m. vr., Houtrijk en Polanen, Lac.; — Warmond, Mb.; — Meersen, Un. 1861; Katsop, Valkenburg, Lac..

38. **Ch. polyanthus** *Cda.* (*Jungermannia polyanthos* L.) In de venen; op moerasgrond en op vochtige plaatsen in boschjes; in en langs beekjes. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Zutphen, Stekh.; Renkum, Buse; Beek, Abel.; Apeldoorn, Kok Ankersmit; — Achttienhoven, Lac.; — Maastricht, Franq.; St. Jansberg bij den Plasmolen, Lac., v. d. B. en Abel..

Ordo Trichomanoideae.

Calypogeia *Radd.*

39. C. Trichomanis *Cda.* (*Jungermannia Trichomanis* Spr.) [*Calypogeia Trichomanis* varr. *α.*, *α*¹, *α*², *β.* p.p. et *γ.* p.p. Prod. Ed. I.] Op hoogveen; op vochtige beschaduwde heide-, veen- en zandgronden; op Musci. ♃. *Mei.*

In Herb.: Haren, v. H.; Napels, Strat.; — Kuikhorne, Sprée; — Soerensche bosch, Un. 1849; Winterswijk, Un. 1859; Beekhuizen, v. d. B., Buse; Renkum, Rederoord, Buse; Beek, Lac.; Ubbergen, Abel.; — Zeisterbosch, Un. 1847; Wanneperveen, de Bilt, Kortenhoef, Achttienhoven, m. vr., Nieuw-Loosdrecht, Zuilen, Baarn, Lac.; — Kudelstaart, Muiden, Oud-Diemen, Amstelveen, Halfweg Haarlem, Lac.; Haarlemmermeer, Buse; — Leiden, Warmond, Mb.; Haagsche bosch, Dz.; Leimuiden, Dz., Lac., Buse; — St. Jansteen, v. d. B.; — Prinsenhage, Un. 1850; Ulvenhoutsche bosch, Ginneken, Un. 1852; Beugen, Un. 1853; Lepelstraat, Lac.; Breda, Buse; — Valkenburg, Un. 1861, Lac.; Trap, Husschenberg, Sevenum, St. Jansberg bij den Plasmolen, Lac..

Lepidozia *Nees, Lindbg. et Gotts.*

40. L. reptans *Nees.* (*Jungermannia reptans* L., *Herpetium reptans* Nees.) Op beschaduwde gronden en in holle wegen in bosschen; op beschaduwde heidewallen en op groote Musci. ♃. *Mei, Juni.*

In Herb.: Kuikhorne, Sprée; — Assen, Lac.; —

Steenwijkerwold, Oldenzaal, Lac.; -- Trieselenberg bij Hattem, Top; Elspeterbosch, Soerensche bosch, Zeddam, Ede, Velp, Lac.; Putten, v. H.; Renkum, Buse; Beek, Lac., v.H.; Ubbergen, v.H., Abel.; Bergendal, Abel.; – Soestdijk, Lac.; de Grebbe, Lac., m. vr. Buse; – Breda, Buse; Ginneken, Ulvenhoutsche bosch, Un. 1852; Halsteren, Lepelstraat, Lac.; – Eigelshoven, Husschenberg, Jans-Geleen, St. Jansberg bij den Plasmolen, Lac..

Mastigobryum *Nees, Lindbg. et Gotts.*

41. **M. trilobatum** *Nees.* (*Jungermannia trilobata* L.) Langs de kanten van bosschen in holle wegen, op *Dicranum, Polytrichum* en *Leucobryum.* ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Beek bij Nijmegen, Lac., 1846.

Ordo Ptilidieae.

Trichocolea *Dum.*

42. **Tr. Tomentella** *Nees.* (*Jungermannia Tomentella* Ehrh.) Op vochtige en mosrijke plaatsen en langs beekjes in bosschen. ♃. April—Juni. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Beekbergerwoud, Lac., Mb., Wtw., Buse; Nijmegen, B.; Beek, Abel.; – Plasmolen bij Mook, v. d. B., Abel., Buse.

Ptilidium *Nees.*

43. **Pt. ciliare** *Nees.* (*Jungermannia ciliaris* L.) Op de heide, op beschaduwde heidewallen en in dennenbosschen. ♃. Herfst, Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Harendermolen, v. H., Strat.; Ter-Apel, v. H.; – Emmen, Lac. en Sur.; Meppel; – Oot-

marsum, Lac.; — Leuvenum, Lac. en Bond.; Harderwijk, Arnhem, Bond.; Wolfhezen, Renkum, Bennekom, Buse; Velp, Lac.; Wageningen, v. H.; Nijmegen, B.; Hatert, Abel.; — Darthuizen, Driebergen, Beerschoten, v. H.; Zeist, Un. 1847; Doorn, Buse; de Bilt, Maartensdijk, Rijzenburg, Nieuw-Loosdrecht, de Grebbe, Lac.; — Hilversum, Lac.; — Venlo, Dz..

Ordo Platyphylleae.

Radula *Nees.*

44. R. complanata *Dum.* (*Jungermannia complanata* L., *Jubula complanata* Cda.) Op populieren, esschen, eiken, beuken, wilgen, Crataegus. ♃. *Jan.— Juni.*

In Herb.: Groningen, Helpen, m. vr. v. H.; Sterrebosch bij Groningen, m. vr., Haren, Strat.; — Assen, m. vr. v. H.; Havelte, v. Heijningen; — Kampen, Zalk, Bond.; Deventer, Top; — Harderwijk, Bond.; Culemborg, Lac.; Planken wambuis, Renkum, m. vr. Buse; Nijmegen, m. vr. B.; Ubbergen, m. vr. Abel.; — Vreeland, Lac.; Utrecht, Lac., v. H.; Amerongen, Dz.; — Haarlem, m. vr., Velzen, m. vr., Overveen, Bloemendaal, m. vr., Buse; Amsterdam, Amstelveen, Lac.; — Endegeest, Stekh.; Leiden, Dz.; Haagsche bosch, Herb. Meerburg; Papendrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; Hoek, Walr., — Liesbosch, Un. 1852; Boxmeer, Un. 1856; St. Agatha, Lac.; — Maastricht, Franq.; Arendshout, Lac..

Madotheca *Dum.*

45. M. platyphylla *Dum.* (*Jungermannia platyphylla* L.) Op esschen, beuken, linden, eiken, olmen, elzen. ♃. Voorjaar, Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Groningen, v. H.; — Winterswijk, Un. 1859; Zutphen, Stekh., Wtw.; Zeddam, Lac.; Nijmegen, B.; — Schalkwijk, Zuilen, Ameliswaard, Lac.; Veenendaal, Buse; — Bloemendaalsche bosch, Lac., Buse; Amsterdam, Amstelveen, Lac.; Velzen, Meerenberg, Buse; — Scheveningen, Dz.; Wassenaar, Mb.; Dordrecht, Lac.; — Walcheren, v. d. B.; — Kuik, Un. 1853; — Maastricht, Franq.; Trap, Gulpen, Schinnen, Put en Munstergeleen, St. Pietersberg, Lac.; Valkenburg, Buse; Plasmolen bij Mook, Abel.

46. M. laevigata *Dum.* (*Jungermannia laevigata* Schrad.) Aan rotsen en op boomwortels in beschaduwde bergachtige streken. ♃. Zomer? In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Maastricht, Franq..

Ordo Jubuleae.

Frullania *Radd.*

47. Fr. dilatata *Nees.* (*Jungermannia dilatata* L.) [*Frullania dilatata* et var. *β. microphylla* Prod. Ed. I.] Op eiken, olmen, linden, beuken, berken, esschen, eschdoorn; dennen; op de Hunebedden en op steenen bij watervallen. ♃. *Maart. April*, *Nov.*, *Dec.*

In Herb.: Groningen, Miq., Strat.; Haren, m. vr., Harendermolen, m. vr. v. H.; — Borger en Rolde, v. d. B.; Emmen, Lac. en Sur.; — Giethoorn, Oldenzaal, Lac.; Goor, m. vr. v. H.; Zalk, Kampen, Bond.; Deventer, Top; — Sonsbeek bij Arnhem, Culemborg, m. vr. Lac.; Renkum, m. vr., Rozendaal, Dorenwerd, Buse; Bergendal, m. vr. v. H.; Ubbergen, Abel.; — Utrecht, m. vr. J. van Spyk Vermeulen, Lac.; Driebergen, v. H.; Amerongen, Dz.; de Bilt, Zuilen, Lac.; — Wieringen, Amsterdam, Hilversum, m. vr.,

Muiderberg, Lac.; Haarlem, Bloemendaal, Aardenhout, Buse; — Hooge-Morsch, den Haag, Stekh.; Haagsche duinen, de Witt Hamer; Leiden, m. vr. Dz. en Mb.; Heikop, v. H.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Boxmeer, Un. 1853; Bergen-op-Zoom, Un. 1860; Deurne, Willemstad, Baarle-Nassau, Lac.; — Maastricht, Franq.; Valkenburg, Lac..

48. Fr. Tamarisci *Nees.* (*Jungermannia Tamarisci* L., *Jubula Tamarisci* Dum.) Op heide- en zandgronden; aan den voet van boomstammen en struiken in bosschen; op de Hunebedden. ♃. *Juli*, *Aug.*

In Herb.: Groningen, Miq.; Harendermolen, v. H., Miq., Strat.; Haren, Strat.; — Friesche palen, v. H.; — Borger en Rolde, v. d. B.; Emmen, Lac. en Sur; Ree en Zeien, Lac.; — Beekbergerwoud, Mb.; Soerensche bosch, m. vr. Un. 1849, Lac.; Gorteler-, Spulder-, Elspeter-, Vierhouter- en Ucheler bosschen, Vaasen, Lac.; Putten, v. H.; Trieselenberg bij Hattem, Bond., Top; Zutphen, Wtw.; Beekhuizen, v. d. B.; Velp, Un. 1849, Lac.; Rozendaal, Ede, m. vr., Bennekom, Renkum, Buse; Nijmegen, B.; — Huis ter Heide, v. H.; Amerongen, Dz.; Zeist, v. d. Tr.; de Bilt, Lac.; — Hilversum, Lac.; — Gulpen, Lac..

B. Frondosae.

Ordo Codonieae.

Fossombronia *Radd.*

49. F. pusilla *Nees.* (*Jungermannia pusilla* Schmid, *Codonia pusilla* Dum.) In de heide; op bouwland in de duinen; op lagen, veenachtigen heide- en zandigen veengrond; in gagelkampen; langs slooten en op den grond in bosschen. ⊙? *Aug.*, Nov.

In Herb.: Vlachtwedde, Lac.; Koevorden, Lac. en

Sur.; — Oldenzaal, m. vr. Lac.; — Harderwijk, Bond.: Beekbergerwoud, Mb.; Dort, Keppel, Un. 1850; Ede, Lac., Buse; Essen (Veluwe), Wolfhezen, m. vr. Buse; — Soestdijk, Baarnsche bosch, Lac.; — Vlieland, Lac.; — Bavelsche heide, Un. 1852; Sambeek, Un. 1853; Deurne, Lac.; St. Antonie, Buse; — Gulpen, Un. 1861; Beek, Lac..

Ordo Diplomitrieae.

Blyttia *Endl.*

50. **Bl. Leyellii** *Endl.* (*Jungermannia Leyellii* Hook., *Diplolaena Leyellii* Nees.) Op boschrijke, moerassige veengronden en op drijftillen. ♃. *Mei.*

In Herb.: Soesterveen, Lac.; — Broek in Waterland, Houtrijk en Polanen, Oud-Diemen, m. vr., Muiden, Amstelveen, Kudelstaart, Lac.; — Haagsche bosch, Dz.; Leimuiden, Lac..

Ordo Haplolaeneae.

Pellia *Radd.*

51. **P. epiphylla** *Nees.* (*Jungermannia epiphylla* L., *Pellia Fabroniana* Radd.) [*Pellia epiphylla* varr. Prod. Ed. I.] Op vochtige, beschaduwde zand-, veen- en kleigronden; op de heide en langs beekjes. ♃. *Maart—Mei.*

In Herb.: Harendermolen, m. vr., Haren, v. H.; Mickelhorst bij Haren, m. vr. Strat.; — Paterwolde m. vr., Oosterbroek, v. H.; Valte, Lac. en Sur.; — Wanneperveen, Denekamp, Lac.; Ommerschans, v. Ledden Hulsebosch; — Velp, Lac., m. vr. Buse; Harskamp, Oosterbeek, Beekhuizen, Renkum, m. vr. Buse; Groesbeek, Un. 1847; Nijmegen, N. Abel. en D. Pas; Ubbergen, m. vr., Beek, Abel.; — Vreeswijk,

Baambrugge, de Bilt, m. vr., Jutfaas, Lac.; Utrecht, Lac., m. vr. L. Marchand; de Bilt, m. vr. Marchand; Amersfoort, M. J. Cop; Zeist, B.W., — Texel, Amstelveen, Hilversum, Houtrijk en Polanen, Lac.; Aardenhout, Zandvoort, m. vr. Buse; — Voorschoten, m. vr., Noordwijkerhout, Dz.; Heer-Jansdam, Leimuiden, Lac.; Brouwerskolk bij Overveen, Buse; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; Zuiddorpe, Walr.; — Breda, m. vr. Un. 1852, Verkouteren; — Boxmeer, Un. 1853; — Geulem, Katsop, Lac.; Plasmolen, v. d. B., Abel.; Mook, Buse.

52. P. calycina *Nees.* (*Jungermannia calycina* Tayl.) Langs slootwallen op kleigrond; op vochtige kalkrotsen en Lösswallen; op steenen bij watervallen. ♃. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Beekhuizen, Lac.; — Utrecht, Lac.; — Vaals, Geulem, Terhagen, Lac..

Blasia *Mich.*

53. B. pusilla *L.* (*Jungermannia Blasia* Hook.) [*Blasia pusilla* varr. *α.* et *β.* Prod. Ed. I.] Op vochtige plaatsen op de heide; op kleiachtigen zandgrond; langs de oevers van rivieren en langs beekjes en slooten. ⊙? Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Haren, Miq.; Harendermolen, (m. vr.?) Miq., Dass.; — Batmen, Un. 1850; Lutte, Lac.; Denekamp, Buse; Ommerschans, v. Ledden Hulsebosch; — Dort, Keppel, Un. 1850; Doetinchem, Didam, Lac.; Ede, Otterlo, Renkum, Heelsum, Velp, Wageningen, Buse; Weurt, Abel.; — Utrecht, Maarsbergen, Soestdijk, Lac.; — Hilversum, Lac.; — Ginneken, Heusdenhout, Zevenbergen, Teteringen, Un. 1852; Boxmeer, Un. 1853; Groot-Zundert, Un. 1860; tusschen Vucht en Boxtel, v. H.; Middelrode, Breda, Buse; Oorschot, Lac.; — Maastricht, Franq.; Ulestraten, Lac..

Ordo Aneureae.

Aneura *Dum.*

54. **A. pinguis** *Dum.* (*Jungermannia pinguis* L.) [*Aneura pinguis* varr. *α.* et *β.* Prod. Ed. I.] In de venen; op moerassigen veen- en vochtigen zandgrond. ♃. *Mei.*

In Herb.: Weerdinge, Lac. en Sur.; — Wanneperveen, Lac.; — Achttienhoven, m. vr., Baambrugge, Waverveen, Lac.; — Texel, Muiden, Funen te Amsterdam, Houtrijk en Polanen, Diemerwatermolens, Lac.; duinen bij Haarlem, Dz.; — Zuid-Beveland, m. vr. v. d. B.; — Beugen, Un. 1853; — Beek, Horst, Lac..

55. **A. multifida** *Dum.* (*Jungermannia multifida* L.) [*Aneura multifida* var. *α. ambrosioides* Prod. Ed. I.] In de venen; op moerassigen veengrond, op drijfgronden en *Sphagna;* in duinpannen en langs slooten. ♃. *Mei, Juni.*

In Herb.: Kampen, Top; — Staverden, Lac.; Otterlo, Beekhuizen, Dorenwerd, Renkum, Heelsum, Buse; — Achttienhoven, Zuilen, Baambrugge, m. vr. Lac.; — Wieringen, Vlieland, Amstelveen, Oud-Diemen, Lac.; Spaarndam, Buse; — Warmond, Mb.; Noordwijkerhout, Katwijk, Dz.; — Helenaveen, Lac.; — Husschenberg, Lac..

56. **A. latifrons** *Lindbg.* In venen en moerasgronden. ♃. *April, Mei.*

In Herb.: Napels bij Winschoten, m. vr. Strat., Lac.; — Paterwolde, Miq.; — Wanneperveen, Lac.; — Kolenbergerveen bij Winterswijk, Un. 1859; — Soesterveen, Lac.; — Oud-Diemen, m. vr., Broek in Waterland, Houtrijk en Polanen, Lac..

57. **A. palmata** *Nees.* Op vermolmde boomstronken. ♃. Voorjaar. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Beekhuizen bij Arnhem, Lac. 1844.

Ordo Metzgerieae.

Metzgeria *Radd.*

58. M. furcata *Nees.* [*Metzgeria furcata* varr. α. et β. Prod. Ed. I.] Op populieren, olmen, beuken, linden, dennen; op steenen. ♃. Febr.--Octob. In Herb. zonder vrucht

In Herb.: Groningen, v. H., Miq., Strat.; — Assen, Lac.; — Zalk, Bond.; — Harderwijk, Bond.; Soerensche bosch, Un. 1849, Lac.; Sonsbeek bij Arnhem, Lac., Abel.; Velp, Lac.; Uchelen, Dorenwerd, Renkum, Wageningen, Buse; Ubbergen, de Meerwijk, Abel.; — Amerongen, Dz.; Utrecht, v. H., Lac.; de Bilt, v. H.; Soestdijk, Lac.; — Amsterdam, Lac.; Haarlem, Mb., Buse; Leiduin bij Haarlem, Mb.; Bennebroek, Buse; — Endegeest, Haagsche Schouw, Dz.; Haagsche bosch, de Witt Hamer; Vianen, v. H.; Heer-Jansdam, Dordrecht, Lac.; — Zuid-Beveland, v. d. B.; — Liesbosch bij Breda, Un. 1852; — Geulem, Husschenberg, Lac..

Tribus Marchantieae.

Ordo Lunularieae.

Lunularia *Mich.*

59. L. vulgaris *Mich.* (*Marchantia cruciata* L.) Op vochtige, beschaduwde plaatsen aan muren; aan Lösswallen en in holle wegen. ♃. *Juli*, *Aug.*

In Herb.: Amsterdam, Lac.; — Rotterdam, Oud.; — Beek, m. vr., Munstergeleen, Ulestraten, Terhagen, m. vr., Geverik, Put, Klein-Genhout, Schimmert, Lac.; Sittard, Un. 1861; Maastricht, Franq..

Ordo Jecorarieae.

Marchantia *L.*

60. M. polymorpha *L.* [*Marchantia polymorpha* varr. α.

et γ. Prod. Ed. I.] In rietplassen en venen; langs beekjes en waterkanten; in heidepoelen; op vochtige steenen en muren. ♃. *Juni—Aug.*

In Herb.: Helpen (?), Dass.; Westerbroek, m. vr. Strat.; — Smilde, v. d. B.; — Ootmarsum, m. vr. Miq.; Denekamp, Lac.; Witteveen bij Almelo, m. vr. Un. 1870; — Winterswijk, Un. 1859; Emst, m. vr. Kok Ankersmit; Renkum, m. vr., Dorenwerd, m. vr. Buse; in Nijmegen, m. vr., Hees, Abel.; — Vinkeveen, v. H., Lac.; — Texel, Lac., m. vr. Holk.; Wieringen, m. vr., Kortenhoef, m. vr., Amstelveen, Amsterdam, m. vr. Lac.; Haarlem, Buse; — Leiden, Pierot, m. vr. Dz. en Mb.; Postbrug bij Leiden, Dz.; Delft, de Witt Hamer; Dordrecht, m. vr. v. Hov.; — Heusdenhout, Un. 1852; Boxmeer, m. vr. Un. 1853; — Meersen, m. vr. Un. 1861; Horst, m. vr. Lac..

Preissia *Nees.*

61. Pr. commutata *Nees.* (*Marchantia commutata* Lindbg., *Marchantia hemisphaerica* Schwgr.) In venen; op vochtigen heidegrond, in vochtige boschjes en in duinpannen. ♃. *Mei, Juni.*

In Herb.: Brinkgreve bij Deventer, m. vr. Top; Holten, Buse; — Winterswijk, Un. 1859; Epe, Lac.; — Achttienhoven, m. vr., Jutfaas, Lac.; — Zandvoort, m. vr. Mb., Buse; — Noordwijkerhout, m. vr. Dz.; — Boxtel, Lac.; — Valkenburg, m. vr. Buse; Geulem en Houtem, Un. 1861.

Fegatella *Radd.*

62. F. conica *Cda.* (*Marchantia conica* L., *Conocephalus vulgaris* Bissch.) In vochtige, holle wegen, op vochtige kalkrotsen, langs riviertjes en aan watermolens. ♃. *Mei.*

In Herb.: Eele bij Delden, Un. 1870; Singraven bij Denekamp, Lac.; — Valkenburg, Gulpen, Meersen,

Geulem, Wijlre, Un. 1861; Snijdersberg bij Beek, m. vr., Spaubeek, m. vr., Schinnen, Lac.; Sittard, Valkenburg, Buse.

Reboulia *Nees.*

63. **R. hemisphaerica** *Radd.* (*Grimaldia hemisphaerica* Lindbg., *Grimaldia ventricosa* Wallr., *Fegatella hemisphaerica* Tayl., *Marchantia triceps* Schweinitz.) Op rotsen en aan aarden- en Lösswallen. ♃. *Mei—Aug.*

In Herb.: Terhagen, Elslo, m. vr., Schinnen, m. vr., Beek, Lac..

Ordo Targionieae.

Targionia *Mich.*

64. **T. Michelii** *Cda.* Aan aarden- en Lösswallen. ♃. Voorjaar. In Herb zonder vrucht.

In Herb.: Schinnen, Put, Beek, Geverik, Elslo, Terhagen, Lac..

Tribus Anthocerideae.

Ordo Anthoceroteae.

Anthoceros *Mich.*

65. **A. punctatus** *L.* Op bouwland, op Lössgrond, op vochtigen, veenachtigen zandgrond en langs slooten. ⊙? *Maart—Sept.*

In Herb.: Haren, m. vr., Helpen, m. vr. v. H.; — Renkum, m. vr. Buse; — Soestdijk, m. vr. Lac.; — Prinsenhage, m. vr. Un. 1852; Boxmeer, m. vr. Un. 1853; Boxtel, m. vr. v. H.; — Harles, m. vr., Spaubeek, m. vr., Beek, m. vr. Lac.; Valkenburg, m. vr. Un. 1861.

66. **A. multifidus** *Lindbg.* In bouwlanden op Lössgrond. ⊙? *Aug.*

In Herb.: Beek (Limburg), m. vr. Lac. 1872.

67. A. laevis *L.* Op heide- en andere droge gronden. ⊙? *Aug.*, *Sept.*

In Herb.: Oldenzaal, m. vr., Lutte, m. vr. Lac.; — Deurne, m. vr., Oorschot, m. vr. Lac.; — Trap, m. vr., Geverik, m. vr. Lac..

Tribus Ricciaceae.

Ordo Riccieae.

Sphaerocarpus *Mich.*

68. Sph. Michelii *Bell.* (*Sphaerocarpus terrestris* Mich.) Op beschaduwde, kleiachtige bouwlanden. ⊙. *Aug.*

In Herb.: tusschen Schinnen en Oorsbeek, Beek, m. vr., Spaubeek, Neerbeek, Lac..

Riccia *Mich.*

69. R. glauca *L.* Op vochtige gronden en bouwlanden, in tuinen, langs rivieroevers en slooten. ⊙. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Paterwolde, v. H.; — Almelo, Un. 1870; — Beekbergerwoud, Mb.; Apeldoorn, Lac.; Winterswijk, Un. 1859; Renkum, Otterlo, Venendaal, Buse; — Soestdijk, de Bilt, Maarsbergen, Lac.; — Leiden, Mb., Buse; Wassenaar, Buse; Zwijndrecht, Lac.; — Klinge, v. d. B.; — Prinsenhage, Teteringen, Bavelsche heide, Un. 1852; Boxmeer, Un. 1853; Eindhoven, Lac.; — Beek, Elslo, Lac.; Gronsveld, Buse; Plasmolen bij Mook, v. d. B. en Abel..

70. R. sorocarpa *Bissch.* Aan kleiwallen. ⊙. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Geverik bij Beek (Limb.), Lac. 1873.

71. R. natans *L.* In slooten en andere stilstaande wateren. ⊙. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Tusschen Westervoort en Duiven, F. G. Herrenkohl, 1862; — Leidsche weg en bij den Hommel bij Utrecht, J. W. Moll, 1882.

72. R. crystallina *L.* Op aangeslibden grond langs rivieren; in de duinen, op vochtigen zandgrond en tusschen straatsteenen. ⊙. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Helpman, Strat.; — Herwijnen, Sur.; Renkum, Buse; Ooischewaard, Lac. en Abel.; — Maartensdijk, Lac.; — Bentveld, Middenduin bij Overveen, Buse; — Leiden, Dz.; — Andel, Lac..

73. R. fluitans *L.* In vijvers, slooten en grachten. ⊙. Herfst. In Herb. zonder vrucht.

In Herb.: Haren, Strat.; Zuidhorn, v. H.; — Beekbergerwoud, Mb.; Garderén, tusschen Ede en Lunteren, Lac.; Dorenwerd, Renkum, Lunteren, Barneveld, Buse; Vaasen, J. D. Kobus; Malden, Abel.; — Utrecht, Miq., Lac., C. A. Bergsma; Blauwkapel, Baambrugge, Loenen, Oud-Loosdrecht, Lac.; Baarn, Oud.; — Warmond, Dz. en Mb.; Sassenheim, Dz.; Dordrecht, v. Hov.; — Nunen, den Dungen, v. Hov.; — Amby, Un. 1861; Plasmolen bij Mook, Abel..

Var. β. **canaliculata** *Lindbg.* (*Riccia canaliculata* Hoffm.) Op zandgrond; in de venen en in heidepoelen; langs slooten, vijvers en grachten.

In Herb.: Drente (waar?) Herb. v. Heijn.; — Batmen, Un. 1850; Wanneperveen, Lac.; — Winterswijk, Lichtenvoorde, Un. 1859; Didam, Lac.; Barneveld, Buse; — Utrecht, Soestdijk, Maarseveen, Achttienhoven, Blauwkapel, Lac.; — Sassenheim, Dz.; — Heusdenhout, Beugen, Un. 1852; Sambeek, Un. 1853; Udenhout, Lac..

Bijvoegsels en verbeteringen bij de Bladmossen.

N°. 24. Voeg bij, achter Deurne: 1871; achter Helenaveen: 1872.
„ 45. „ „ achter Lac.: 1870.
„ 69. „ „ achter Lac.: 1877.
„ 94. Staat **A. complanata**, lees **N. complanata.**
„ 113. Voeg bij, achter Lac.: 1856.
„ 122. „ „ achter Lac. en Sur.: 1859.
„ 123. „ „ achter Dass.: 1830.
„ 124. „ „ achter Buse: 1839.
„ 148. „ „ [*Bryum caespiticium* γ. *imbricatum* Prod. Ed. I. p.p.]
„ 150. „ „ achter Geulem: 1882; achter Valkenburg: 1885.
„ 153. „ „ [*Bryum turbinatum* Prod. Ed. I. p.p.]
„ 154. „ „ [*Bryum bimum* Prod. Ed. I. p.p.]
„ 157. „ „ [*Bryum pallens* Prod. Ed. I. p.p.]
„ 172. „ „ achter Valkenburg: Un. 1861.
„ 177. „ „ achter tusschen Loenen en Beekbergen, m. vr. Buse: en Wtw..
„ 200. „ „ achter Zeien: m. vr.
„ 202. „ „ achter Schierstins: m. vr.; achter Veenwouden: m. vr.
„ 205. β. Staat: leemachtigen heidegrond, lees: veenachtigen heidegrond.
„ 207. Voeg bij, achter Tinaarlo: m. vr.
„ 211. „ „ achter *Dryoptodon obtusis* Brid.: p.p
„ 232. „ „ achter Winterswijk: m. vr.
„ 238. „ „ achter Driel: m. vr.

BLADWIJZER. (*)

(*) De synoniemen zijn cursief gedrukt.

Typ. F. E. Macdonald, Nijmegen.